

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava

Mariliis Raidma

**SOTSIAALTÖÖ KORRALDUS EESTI KOHALIKES OMAVALITSUSTES JA
SELLE ARENGUVÕIMALUSED**

Magistritöö

Juhendaja: Jüri Kõre, geogr. kand

Juhendaja allkiri: _____

Tartu 2016

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töös kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Mariliis Raidma

31.05.2016

Abstract

Social work arrangement in Estonian local governments and its development opportunities

The aim of this Master's thesis was to map out social work arrangements and duties in Estonian local governments, and arising from those, point out development opportunities for local government social work and social workers.

To meet the aim of thesis, I collected data from different channels: for example I conducted a survey among local government' social workers, in addition I collected professional guides of local government social workers, and interviewed representatives of different nation-wide organizations, who are dealing with social work issues. After collecting all these data I analyzed it by using combined methods meaning qualitative content analysis and quantitative descriptive statistics.

My Master's thesis empirical findings were following. The main problems of social work arrangements are arising from lack of social workers. For example it puts huge work load on social workers, makes social work development procedures different, and in smaller local governments generates situations where social workers are forced to fill other duties, like youth work arrangement for example. Also not having the complete overview of these kinds of problems, inhibits finding the solutions and especially the innovative and effective ones.

By conclusion it is important to note that there have not been outstanding examples of using social innovation as mechanism to improve social work arrangement and social workers. To actually do so, it is first important to acknowledge problems that were pointed out and by solution collaborate more between and with local governments, central government, nation-wide organizations, and for example universities.

SISUKORD

Abstract.....	3
Sissejuhatus	6
1. TEOREETILINE ÜLEVAADE JA PROBLEEMIPÜSTITUS	8
1.1. Kohaliku omavalitsuse kontekst	8
1.1.1. Kohaliku omavalitsuse ülesanded ja peamised probleemkohad.....	8
1.1.2. Kohalik omavalitsus Eestis.....	12
1.2. Sotsiaaltöö ja sotsiaalne innovatsioon	15
1.2.1. Sotsiaaltöö eesmärk ja ülesanded	16
1.2.2. Sotsiaaltöö kujunemine ja peamised probleemkohad.....	18
1.2.3. Sotsiaalne innovatsioon	22
1.3. Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö Eestis	26
1.3.1. Sotsiaaltöö kohalikus omavalitsuses	27
1.3.2. Ülevaade läbiviidud uuringutest.....	30
1.4. Probleemipüstitus.....	32
2. METOODIKA	35
2.1. Andmekogumismeetod	35
2.1.1. Ankeetküsitlus	36
2.1.2. Intervjuud	39
2.1.3. Dokumendid ja muud andmeallikad	39
2.2. Andmeanalüüsi meetod.....	40
2.3. Uurimuse eetilised probleemid	42
2. ANALÜÜS JA JÄRELDUSED	43
3.1. Sotsiaaltöö korraldus kohalikus omavalitsuses.....	43
3.2. Sotsiaaltöötajate haridus ja koolitusvajadus	46
3.3. Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja tööülesanded.....	51

3.3.1. Sotsiaaltöö ülesanded	51
3.3.2. Ebatavalised tööülesanded	55
3.3.3. Teiste valdkondadega seotud ülesanded	58
3.4. Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö arendusvõimalused.....	60
3.4.1. Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö tugevused ja nõrkused	60
3.4.2. Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö arendamine	64
3.4.3. Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö olevik ja tulevik	69
3.5. Järeldused ja soovitusel.....	71
Kokkuvõte	77
Kasutatud kirjandus	78
Lisa 1	84
Lisa 2	92
Lisa 3	93

Sissejuhatus

Minu magistritöö keskendub Eesti kohaliku omavalitsuse sotsiaaltööle ning selle arenguvõimalustele. Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö on oluline osa kogu hoolekandesüsteemist, kuna abivajaduse ilmnemisel pöörduakse ikka kohaliku sotsiaaltöötaja poole. Ühest küljest justkui räägitakse kohaliku omavalitsuse tasandi sotsiaaltööst ja selle väljakutsetest ning sotsiaaltöötajate keerulisest igapäevatöös, teisalt aga puudub meil arusaam sellest, kuidas mahub sotsiaaltöö kohaliku omavalitsuse organisatoorsesse raamidesse. Olles ise kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja, tunnen, et ühiskonnas ei teadvustata täpselt, kes on kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja ning milliseid ülesandeid ta tegelikult täidab. Leian, et väga paljudel kujuneb arusaam sotsiaaltööst isiklike kogemuste või hoopis meedia vahendusel, mis üsna tihti loob moonutatud kujundi. Eesti kohaliku tasandi sotsiaaltöö pole loonud endale ka ise väga tugevat kuvandit ning seetõttu võivad tekkida valed arusaamad sotsiaaltööst. Igas omavalitsuses või piirkonnas on kindlasti omanäoline sotsiaaltöö, kuid puudubki ülevaade sellest, kui palju on tegelikult erinevate piirkondade sotsiaaltöötajatel ühist ning milliste probleemide ja muredega tegelikult sotsiaaltöötaja peavad tegelema.

Ma arvan, et oluline on rääkida ühiskonnas enam kohaliku tasandi sotsiaaltööst, et toimuksid põhimõttelised muutused ning tekiks diskussioon selles, kuidas erinevad sektorid ja valitsustasandid saaksid kaasa aidata sellele, et inimeste üleüldine heaolu tõuseks. Üksnes probleemide üle arutlemine ei vii soovitud tulemuseni, seetõttu on vaja otsida lahendusi ning seda püüangi enda magistritöös teha.

Sellest tulenevalt on minu magistritöö eesmärgiks anda laiapõhjalisem ülevaade Eesti kohaliku tasandi sotsiaaltöö korraldusest, lahti mõtestada kõikvõimalikud erinevad tööülesanded, mida kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajad oma igapäevatöös kogevad. Lisaks otsida võimalusi, kuidas tuua uusi häid lahendusi kohaliku tasandi sotsiaaltöösse, et muuta sotsiaaltöö professioni kohaliku omavalitsuse tasandil tugevamaks, arendades sealjuures sotsiaaltöötajaid ning ühiskonda kui tervikut.

Minu magistritöö on jagatud kolmeks peatükiks. Esimeses osas annan teoreetilise ülevaate kohaliku omavalitsuse kui ka sotsiaaltöö kontekstist, seejuures kirjeldan esmalt kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid ning toon välja põhilised probleemkohad. Lisaks keskendun kohaliku omavalitsuse korraldusele Eestis. Samuti kirjaldan sotsiaaltöö erinevaid

definitioone ning toon välja sotsiaaltöö kõikvõimalikke rolle. Kuna minu magistritöö üks osa on suunatud arenguvõimalustele, siis keskendun ka sotsiaalse innovatsiooni teooriale. Kuna töö keskendub Eesti kohaliku tasandi sotsiaaltööle, siis teen ülevaate ka sellele. Lisaks toon välja oma magistritöö probleemipüstituse, eesmärgi ning uurimusküsimused eesmärgi saavutamiseks. Teises peatükis keskendun metoodika kirjeldamisele, annan ülevaate nii andmekogumise kui ka andmete analüüsi meetoditest. Kolmandas peatükis toon välja andmeanalüüsi, kus kirjeldan ka peamisi tulemusi ning teen järeldused ja soovitused.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE JA PROBLEEMIPÜSTITUS

1.1. Kohaliku omavalitsuse kontekst

Kohalikul omavalitsusel on teatud kindlad funktsioonid ning tunnused, mis on sarnased kõigi omavalitsuste puhul. Omavalitsustel on ka üksteisest erinevaid ülesandeid ning nende poolt edasi kantavad väärtused võivad olla väga erinevad. Kohalikul omavalitsusel on keskvalitsuse kõrval oluline roll ühiskonna probleemidega tegelemisel ning heaolu edendamisel. Kuna sotsiaaltöö oluline komponent on vahetu suhtlus abivajajatega, siis on traditsioonilises sotsiaaltöö mudelis põhivastutus kohaliku omavalitsuse tasandi tegevustel. Selleks, et saada aru, millises haldusruumis kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö tegutseb, on otstarbekas selgitada kohaliku omavalitsuse korralduse konteksti laiemalt, analüüsida kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid ja probleeme ning väljakutseid, millega kohalik haldamine tänapäeval kokku puutub.

Järgnevalt annan ülevaate kohaliku omavalitsuse korralduse üldistest põhimõtetest ja sellest, milliseid ülesandeid omavalitsus täidab ning peamistest probleemkohtadest ja suundumustest. Samuti annan ülevaate kohaliku omavalitsuse toimimisest ja väljakutsetest Eestis.

1.1.1. Kohaliku omavalitsuse ülesanded ja peamised probleemkohad

Kohaliku omavalitsuse olemust, põhimõtteid ja eesmärki on tema kodanikulähedusele vaatamata väga keeruline seletada. Pole olemas ühtset mudelit selle kohta, kuidas omavalitsus toimib ja mida ta täpselt teeb. Igas riigis on välja kujunenud küll kindel omavalitsuse süsteem ja ülesannete jaotus keskvalitsusega, kuid siiski võivad omavalitsused erineda ka riigisiselt. Välja võib tuua, et teatud kindlad iseloomujooned on kohalikel omavalitsustel ühised, põhiline võim tuleneb siiski „ülevalt“, rahastuse süsteem on keskvalitsusega seotud ning omavalitsustel on üha enam keskvalitsuse või muid kõrvalülesandeid (Agranoff, 2014: 50). Teine kohaliku omavalitsuse olemust määrav moment on autonoomsuse küsimus. Kohaliku omavalitsuse autonoomsust saab kirjeldada kui vabadust kõrgematest valitsejatest ehk keskvalitsuselt, teiseks hinnata järgi, kuivõrd iseseisvalt saab omavalitsus mingeid kindlaid väljundeid luua ning samuti seisneb autonoomsus selles, kui palju suudab omavalitsus peegelda kogukonna identiteeti (Pratchett, 2004: 363). Kõik see võimaldab selgitada, kuivõrd

iseseisev on kohalik omavalitsus ning see mõjutab ka laiemalt, millist rolli kohalik omavalitsus ühiskonnas täidab.

Kohaliku omavalitsuse rollid on põhiosas kirjeldatud erinevates seadustes ning see annab ühe võimaluse, kuidas omavalitsust defineerida ning tema ülesandeid määratleda. Euroopa kohaliku omavalitsuse harta (RT II 1994, 26, 95) sätestab ühtsed aluspõhimõtted, mis sisaldab kohaliku omavalitsuse põhiseaduslikku ja õiguslikku alust, samuti kohaliku omavalitsuse mõistet, võimupiire ning nende kaitset, tingimusi kohaliku tasandi kohustuste täitmiseks, samuti administratiivkontrolli ulatust ja rahalisi vahendeid, kohalike võimuorganite õigust moodustada ühendusi ning kohaliku omavalitsuse kohustusi ja õiguslikku kaitset. Seega on Euroopas kokku lepitud kindlad põhimõtted, mille järgi kohalikud omavalitsused toimivad. Sellegipoolest võivad kohaliku omavalitsuse eesmärgid olla riigiti erinevad.

Kui käsitleda kohalikku omavalitsust laiemas kontekstis, siis tema põhifunktsioonid tulenevad sellest, milliste eesmärgi saavutamiseks omavalitsused nad on loodud (mis on omavalitsuse tegevuses oluline). Näiteks suureneb arusaam, et kohalikul omavalitsusel on varasemaga võrreldes olulisem roll majandusliku arengu suurendamisel ja sotsiaalse kaitse tagamisel oma elanikele (Responding..., 2000: 16). Stoker (2011: 20) on jaganud kohaliku omavalitsuse peamised rollid neljaks: identiteedi väljendamine, majanduse toetamine, sotsiaalse heaolu tagamine ja post-materiaalsete aspektide nagu kogukonna võrgustike koordineerimise toetamine. See, milliseid väärtusi erinevates maailma paikades kohalikud omavalitsused endas kannavad, sõltub juba väga palju riigi poliitikast ja kohaliku omavalitsuse kujunemise traditsioonidest ning kohalikest valikutest ja sealsetest oludest. Näiteks Itaalia ja Prantsusmaa omavalitsuste roll on tugevalt seotud identiteedi kujundamise ja hoidmisega, samas majanduse arengu toetamine on oluliseks eelkõige Hiinas, Brasiilias, USAs ja Lõuna-Aafrikas, Euroopa ja Põhjamaade omavalitsuste olulisim roll on sotsiaalse heaolu tagamine (Stoker, 2011). Võib öelda, et ajalooliselt on nimetatud rollid olnud peamised, kuid ühiskonna arenedes tekivad ka uued vajadused. Stoker (2011) ise leiab, et keerulises ja muutuv maailmas on kohaliku omavalitsuse oluline roll võrgustike koordineerimine ning post-materiaalsete küsimuste lahendamine. Kuid ta tunnistab, et seda rolli on kõige keerulisem üheselt defineerida. Kohaliku omavalitsuse kogukonna rolli suurenemist nähakse üha enam kogukonna juhtimise ja tugevdamise osas (Douglas, 2013; Exploring..., 2013: 9). Lähtudes nendest neljast põhilisest valdkonnast on võimalik paremini

mõista kohaliku omavalitsuse olemust ning selle arenguperspektiive, arvestama peab ka seda, et suuremal või vähemal määral täidavad omavalitsused kõiki neid ülesandeid.

Omavalitsuse funktsiooni seost selle riigi ajalooga ning kultuurilise taustaga rõhutab ka Douglas (2013: 14). Kohaliku omavalitsuse ülesanded muutuvad ka ühiskonna vajaduste muutudes. Watt (2006: 8) leiab, et kõige selgem ja ratsionaalsem põhjendus kohaliku omavalitsuse vajadusest tuleneb kohalike avalike teenuste osutamise probleemidest. Kohaliku omavalitsuse eelis teenuste osutamisel on lähtuda elanike vajadustest ja maitsetest (Watt, 2006: 8). Üks oluline roll tänapäeva kohalikel omavalitsustel ongi kindlasti teenuste osutamine ning sinna hulka kuuluvad ka sotsiaalteenused. ÜRO raporti (2000: 32) kohaselt polnud kohalikel omavalitsustel algselt suurt rolli teenuste osutamisel. Muutus toimus 1960. aastatel, eelkõige lääneriikides, kui jõuti arusaamisele, et kohalikul omavalitsusel on oluline vastutus tagada kodanikele sotsiaalne heaolu. Põhjamaade kohalike omavalituste ümberkorraldamine 1950-1970. aastatel sai peamise tõuke vajadusest tulla toime kasvanud hoolekande ülesannete täitmisega (Haveri, 2015). Kokkuvõttes saab väita, et paljudes riikides on kohaliku omavalitsuse roll sügavalt seotud teenuste pakkumisega.

Kohalike omavalitsuste rollid on üsna mitmekesised ning ülesanded on pidevalt laienenud ja edasi arenenud, kohalik omavalitsus peab pakkuma elanikele vajalikke teenuseid, tugevdama sotsiaal-majanduslikku olukorda ning hoidma kogukonnatunnet. Kohalikud omavalitsused peavad aina enam arvestama sellega, kuidas muutub ühiskond ja sealsed probleemid. Sotsiaalsed ja ühiskondlikud muutused nagu rahvastiku vananemine ja tehnoloogia areng suurendavad veelgi kohalike omavalitsuste koormat (Haveri, 2015).

Kohalike omavalitsuste ülesannete osas on näha ka muutusi või on märke sellest, et tekib vajadus ümberkorralduste järgi ning kasvav funktsioonide arv võib viia omavalitsuse nõrgenemiseni. Näiteks sotsiaalhoolekande korraldamise prima praktikana kohaliku omavalitsuse tasandil tuuakse Põhjamaid, mis on alati olnud teistele riikidele eeskujuks. Kuid ühiskonna muutused nõrgestavat ka sealset süsteemi. Haveri (2015) tõdeb, et Põhjamaadel on tugev kohaliku omavalitsuse traditsioon ja head tulemused sotsiaal- ja majandusvaldkonnas, ning keskvalitsuse poolt omavalitsustele uute ülesannete omistamine on tugevdanud nende mõjuvõimu ühiskonnas. Samas toob ta välja, et selles osas on hakanud muutused toimuma, kuna hoolekande korraldamine muutub kohalikele omavalitsustele koormaks, kodanike

nõudmised ja soovid suurenevad, kuid riiklikud finantstoetused vähenevad. Samuti on hoolekande korraldamine muutnud omavalitsused nõrgaks just riigipoolsete regulatsioonide tõttu (Haveri, 2015).

Kohalikud omavalitsused satuvadki sageli kriitika alla teenuste osutamise puuduliku võimekuse tõttu. Eriti suureks probleemiks on see maapiirkondades. OECD raportis (2011: 52) tunnistatakse, et kuigi peetakse vajalikuks, et avalikud teenused on kõigile üldiselt kättesaadavad, siis seda suudavad tagada väga vähesed riigid. Maapiirkondades võib probleemiks olla nii teenuste kättesaadavus, nende madalam kvaliteet kui ka kõrgem hinnatase. Samuti on rapordis leitud, et maapiirkondade üldisteks probleemideks on teenustele juurdepääsu tagamine, elanike mittepiisav arv, hõre tihedus ja nõrgemad kommunikatsioonivõrgud ning samas ka teatud olukordades nõudluse puudus. Kuigi enamasti ei ole seadusjärgseid avalikke teenuseid kogumina üheselt määratletud, on konkreetsed teenused reguleeritud konkreetsete seadustega ning üldiselt on OECD riikides teenuste osutamine võrdlemisi hästi tagatud (OECD, 2011: 53).

Kuna kohaliku omavalitsuse oluline roll on teenuste ja heaolu tagamine, siis pööratakse palju tähelepanu omavalitsuste suurusele ja võimekusele kõiki erinevaid ülesandeid täita. Väikeste kohalike omavalitsuste eeliseks on see, et nad oskavad paremini hinnata, milliseid teenuseid on vaja osutada ja et need jõuaksid õigete inimesteni (Watt, 2006: 8). Haveri (2015) on leitud, et väikeste kohalike omavalitsuste nõrkuseks on peamiselt vähene finantsvõimekus ning piiratud spetsialistide hulk. Samas on neis tugevam demokraatia, traditsioonid ja identiteet. Suuremad omavalitsused on tema hinnangul seevastu kaugenenud inimestest ning neid nähakse peamiselt kui teenuse osutajaid. Leitakse ka, et suured omavalitsused on tõsised võimukeskused ja tugevad partnerid riigile, teistele omavalitsustele kui ka välispartneritele (Kattai, Lõhmus ja Sootla, 2014: 7). Samas on välja toodud, et kohaliku omavalitsuse olulisel suurenemisel langeb rahulolu kohalike teenustega, demokraatia toimimise ja sellega, kuidas lahendatakse probleeme (Hansen, 2015).

Kui arutleda selle üle, kui suur või väikene omavalitsus on kõige parem lahendus, siis on vajalik mõista ka seda, millisest riigist või ühiskonna kontekstidest lähtutakse. Riikide rahvaarv ning traditsiooniline omavalitsuse korraldus võib olla väga erinev. Näiteks on leitud, et kohaliku omavalitsuse „optimaalne suurus“ Jaapanis on 120 000 elanikku, Kanadas 10 000-

50 000, Hispaanias 5000 ja Luksemburgis minimaalselt 3000 (OECD, 2011: 54). Eesti jaoks on mõistel „suur või väikene omavalitsus“ hoopis teised mõõdupuud.

Kohaliku omavalitsuse tegevus majandusliku arengu ja sotsiaalse heaolu tagamisel ning kogukonna tugevdamisel on väga tihedas seoses sotsiaaltööga. Samuti on sotsiaaltöö ühiskonnas toimuvate muutuste korral abiline või teejuht inimeste kohastumisel. Kohaliku omavalitsuse üheks peamiseks probleemkohaks on teenuste ühtlane osutamine ning samuti siin on just sotsiaalteenused need, mis on ühed vajalikumad elanike jaoks. Kohaliku omavalitsuse suuruse küsimus on väga tihedalt seotud kogu sotsiaaltöö tegevusega, kuna üheks probleemiks omavalitsuste suurenemisel on inimeste kaugenemine abist, liigse väiksuse korral aga teenuste ebamajanduslikkus.

Kuna sotsiaaltöö on ümbritsevast keskkonnast (s.h. kohalikust omavalitsusest) suures sõltuvuses, siis järgnevas peatükis käsitlengi Eesti kohalikku omavalitsust.

1.1.2. Kohalik omavalitsus Eestis

Subsidiaarsuse printsiibi kohaselt täidetakse avalikke ülesandeid elanikule võimalikult lähedal asuval halduse tasandil, Eestis täidavad neid ülesandeid 213 kohalikku omavalitsust ehk 30 linna ja 183 valda, neist väiksem on ligi 100 elanikuga ning suurimas omavalitsuses elab üle 400 000 elaniku (Rahandusministeerium, 2016). Kohalikud omavalitsused tegutsevad erinevate seaduste kohaselt ning kohaliku omavalitsuse korralduse seadus annab ette üldised raamid. Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (RT I 1993, 37, 558, § 2 lg 1) kohaselt on kohalik omavalitsus „demokraatlikult moodustatud võimuorganite õigus, võime ja kohustus seaduste alusel iseseisvalt korraldada ja juhtida kohalikku elu, lähtudes valla- või linnaelanike õigustatud vajadustest ja huvidest ning arvestades valla või linna arengu iseärasusi.“

Eelnevas alapeatükis selgus, et kohaliku omavalitsuse üheks peamiseks ülesandeks on teenuste osutamine oma elanikele. Eestis otsene riigipoolne avalike teenuste osutamine pigem väheneb ja need lähevad kas kohalikud omavalitsuse vastutusse või võetakse kasutusele alternatiivseid teenuste osutamise viise (OECD, 2011: 6). Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus (RT I 1993, 37, 558, § 6 lg1) loetleb üldiselt valdkonnad, mille korraldamine on kohaliku omavalitsuse ülesanneteks, nendeks on korralda „sotsiaalabi ja -teenuseid, vanurite

hoolekannet, noorsootööd, elamu- ja kommunaalmajandust, veevarustust ja kanalisatsiooni, heakorda, jäätmehooldust, ruumilist planeerimist, valla- või linnasisest ühistransporti ning valla ja linna teede ehitamist ja korrashoidu.“ Lisaks sellele toob seadus välja, et omavalitsuse üleanne on korralda erinevate valdkondade allasutuste tööd, kui need on kohaliku omavalitsuse omandis. Eesti kohalike omavalitsuse ülesanded on defineeritud üsna üldiselt ja need on väga mitmekesised, hõlmates üleandeid sotsiaalhoolekandest jäätmemajanduseni. Erinevate valdkondlike seadustega täpsustatakse kõigi ülesannete täpne sisu ja omavalitsuse kohustused ning vastutus, sotsiaalhoolekande seadus täpsustab ka kohaliku omavalitsuse kohustusi sotsiaalvaldkonnas, millele keskendutakse kolmandas alapeatükis.

Kohalik omavalitsus ei saa eksisteerida omaette ja on seotud üldiste arengutega riigis, tema mõjuvõim ja rollid on tihedalt soetud keskvalitsuse ja sealsete ülesannetega. Kohaliku omavalitsuse töö korraldamiseks ning kõigi ülesannete täitmiseks on olulised finantsressursid, mis on omavalitsuste käsutada. Eesti on selles osas üsnagi tsentraliseeritud ning ligikaudu 80% tuludest on keskvalitsuse poolt reguleeritud, võrreldes teiste OECD riikidega on nii Eesti omavalitsuste tulude kui ka kulude osakaal valitsussektori kogutuludest ja -kuludest allpool keskmist (OECD, 2011: 55, 57).

Kohalike ülesannete täitmiseks on vajalik administratsioon. Kohaliku omavalitsuse korraldust juhib elanike poolt valitav esinduskogu ehk volikogu, täitevorgani ehk valitsuse juhiks on vallavanem või linnapea, kelle ülesandeks on ka omavalitsuse administratsiooni juhtimine, mis on jagatud osakondadeks ja kantseleiks, suuremates omavalitsustes on moodustatud erinevad ametid, mis koosnevad osakondades, kuid samas väiksemates omavalitsustes moodustab üks erialaspetsialist osakonna (Rahandusministeerium, 2016). Omavalitsuse kui üksuse struktuur ja ametnike hulk ei ole kuidagi kohalikus omavalitsuses reguleeritud ning kohalikul omavalitsusel on õigus seda ise otsustada.

Lisaks kohalikele omavalitsustele on loodud ka üle-eestilised organisatsioonid kohalike omavalitsuste ühendamiseks. Eestis on kaks üleriigilist omavalitsusliitu: Eesti Maaomavalitsuste Liit ja Eesti Linnade Liit, kelle peamine ülesanne on olla keskvalitsuse ja kohalike omavalitsuste vaheliseks läbirääkijaks, nendevahelise ja omavalitsuste vahelise partnerluse toetajaks (OECD, 2011: 65).

Eesti kohalike omavalitsuste puhul on välja toodud mitmeid probleeme, mida omavalitsused ei suuda lahendada või mis teeb neid oma olemuselt nõrgaks. Peamine etteheide on seotud avalike teenuste osutamisega, välja on toodud, et omavalitsused peavad suutma osutada teenuseid olenemata omavalitsusest või selle suurusest (Avalike teenuste...2012). Teine probleem on tõstatatud seoses kvaliteedi tagamisega. Paljude avalike teenuste osas puuduvad kvaliteedistandardid (OECD, 2011: 53) ning samuti ei ole määratud spetsialistidele, kes teenuseid osutavad, mingeid nõudeid (Avalike teenuste..., 2012: 4) ning seetõttu on keeruline olemasolevat teenuste kvaliteeti hinnata või nõuda selle parandamist. Probleemiks on ka omavalitsuste üleste küsimuste lahendamine, mille tõttu kannatavad kõige enam inimesed, kes kasutavad näiteks teenuseid omavalitsuste üleselt (Ülevaade..., 2012: 6). Omavalitsused ei ole kasutanud ära kõiki võimalusi, et muuta endid efektiivsemaks (Avalike teenuste..., 2012). Üha enam pööratakse ka Eestis tähelepanu selle, et omavalitsused oleksid võimekad ning suudaksid täita elanike erinevaid vajadusi. Kohaliku omavalitsuse võimekuse hindamiseks on välja töötatud oma metoodika, mis hindab nii territooriumi, elanike ja organisatsioonide võimekust kui ka valitsemis- ja haldamisstruktuuride võimet midagi korda saata (Noorkõiv ja Ristmäe, 2014: 6).

Kohalik omavalitsus peab üha rohkem arvestama ka sellega, et miski ei ole muutumatu ning ühiskondlikud muutused ja areng mõjutavad ka omavalitsust. Eesti peab praegusi rahvastike tendentse arvestades arvestama sellega, et teenuste nõudlus suureneb, kuid teenuste pakkumise võimekus ei suurene samas tempos (OECD, 2011: 14). See seab kohalikud omavalitsused tänasega võrreldes veelgi keerulisemasse olukorda.

Kohalik omavalitsus on tihedalt soetud keskvalitsuse tegevusega ning kitsaskohad võivad ilmned ka omavalitsuste ja keskvalitsuse omavahelisest suhtest. Riigikontroll (2012: 4) on välja toonud seda, et kohalike omavalitsuste tegevuse puhul on probleemiks ülesannete määratlemine omavalitsuslike või riiklike ülesannetena. Teiste sõnadega, mis on olemuslikult omavalitsuse kohustuslik ülesanne ja peab olema eelarve üldiste laekumistega kaetud, mis on delegeeritud ülesanne, mis on sihtotstarbeliste eraldistega kaetud ning mis on vabalt valitav ülesanne ja täidetav vaid ressursside ülejäägi korral.

Kuna üldiselt on Eesti kohalikud omavalitsused väikesed, siis tuuakse enam välja ka suurusest tulenevad kitsaskohad. Väiksemate omavalitsuste suureks probleemiks on spetsialistide

vähesus, samas nende tugevuseks on kiire ja individuaalne lähenemine probleemidele (Avalike teenuste...2012: 4). Leitud on ka, et väiksemates omavalitsustes kulub suurematega võrreldes rohkem ressursi administratiivsete ülesannete täitmiseks ja vähem sisuliseks tööks (Ülevaade..., 2012: 20).

Kuna senises kohaliku omavalitsuse korralduses on leitud mitmeid nõrkusi, siis on peetud vajalikuks senise süsteemi muutmist. OECD raportis (2011: 53-54) tehakse Eestile ettepanek jaotada omavalitsusüksused kategooriatesse, kus erinevad kategooriad täidavad erineva tasemega ülesandeid, mis tooks kaasa teenuste kvaliteedi ühtlustamise kogu riigis. Riigikontroll on (2012: 5) samuti pakkunud välja kohaliku omavalitsuse korralduse muutmise, mille tulemusena ei peaks kohalike omavalitsuste kohustulikulid ülesanded olema ühtsed, kuid rohkem arvestaks regionaalseid aspekte. Erinevad institutsioonid ja organisatsioonid näevad vajadust kohaliku omavalitsuste süsteemi ümberkorraldamise järgi (Ülevaade..., 2012).

Valitsuse tegevuskava näeb ette kohaliku omavalitsuse reformi ning kokku on lepitud, et hiljemalt 1. juuliks 2016.a. võetakse Riigikogu poolt vastu haldusreformi seadus. Seaduses sätestatakse omavalitsustele ühtsed kriteeriumid ning neile mitte vastavate üksuste jaoks seatakse tähtaeg ühinemiseks. Kui ühinemist ei suudeta tähtaegselt läbi viia, siis teeb seda valitsus (Haldusreform, 2016). Haldusterritoriaalse ümberkorralduse läbiviimine ei tähenda kohe seda, et kõik senised probleemid lahenevad iseenesest. Olukorra paremaks muutmiseks on lahendustena esile toodud innovatsiooni, regionaalse vaate suurenemist, keskvalitsuse ja kohaliku omavalitsuse koostöö tugevdamist ning teenuste kvaliteedi tõstmist läbi teenuste rahulolu arvestamisega (OECD, 2011: 6, 47).

Eesti kohaliku omavalitsuse süsteem ja senine korraldus seisab ees muutuste ajastul ning pole võimalik ette ennustada seda, milline saab kohaliku omavalitsuse roll tulevikus olema. Tõdema peab seda, et kohalikul omavalitsusel on mitmeid nõrku külgi, kuid millised on need kõige paremad lahendused omavalitsuse tugevdamiseks, siis selles osas ühte seisukohta ei saa välja tuua.

1.2. Sotsiaaltöö ja sotsiaalne innovatsioon

Selleks, et mõista, milline roll on sotsiaaltööl kohalikus omavalitsuses on vajalik defineerida sotsiaaltöö ja piiritleda milliseid ülesandeid sotsiaaltöö võib hõlmata. Kuna sotsiaaltöö on tihedalt seotud eriilmelise praktikaga, siis on nägemusi ja arvamusi sotsiaaltööst palju ning järgnevalt annangi täpsema ülevaate erinevatest seisukohtadest. Sotsiaaltöö peamine eesmärk on muutuste ellu viimine üksikisiku, grupi ja ühiskonna tasandil ning kasutades muuhulgas ära neid võimalusi, mida pakub sotsiaalne innovatsioon. Viimane käsitleb erinevaid ühiskonna valdkondi ja probleeme.

Järgnevalt annan ülevaate sotsiaaltöö eesmärgist ja peamistest ülesannetest toetudes erinevatele autoritele. Samuti kirjeldan sotsiaaltöö kujunemist ning toon välja peamised probleemkohad sotsiaaltöö ellu viimisel. Lõpetuseks peatun sotsiaalsel innovatsioonil kui võimalusel viia ellu muutusi sotsiaalsete probleemide lahendamiseks.

1.2.1. Sotsiaaltöö eesmärk ja ülesanded

Sotsiaaltöö teoreetilises käsitluses on arutletud selle üle, mis on sotsiaaltöö eesmärk, rollid ja ülesanded (Trevithick, 2008: 1217). Järgnevalt olen keskendunud sotsiaaltöö defineerimisele ning välja olen toonud, milliseid ülesandeid sotsiaaltöö endas sisaldab.

Sotsiaaltöö laiem defineerimine on olnud tõsiseks probleemiks ning erinevad autorid pakuvad välja erinevaid lähenemisi (Asquith, Clark ja Waterhouse, 2005). Trevithick (2008: 1220) on arutlenud selle üle, „kas sotsiaaltöö peaks hõlmama endas reformi või revolutsiooni - peaks inimesi „mahutama“ süsteemi või muutma süsteemi - või mõlemat?“ Samas on Parton (2000: 452) küsinud: „kas sotsiaaltöö on põhiliselt ratsionaalne-tehniline tegevus või pigem praktiline-moraalne?“ Leitud on, et üldiselt sotsiaaltööl ei ole kindlat definitsiooni, see hõlmab nii mikro- kui makrotasandit ning tööd erinevate sihtgruppidega kui ka erinevate meetodite ja teooriate kasutamist (Blom, 2004). Samas on välja pakutud ülemaailmne sotsiaaltöö definitsioon. Rahvusvahelise Sotsiaaltöö Õpetavate Kõrgkoolide Assotsiatsioon (IASSW) on 2014. aastal uuendanud ülemaailmset sotsiaaltöö definitsiooni, mis seab väga laiad ja üldised raamid sotsiaaltööle, Selja (2014: 9) eesti keelses tõlkes kõlab definitsioon: „Sotsiaaltöö on nii praktilal põhinev kui ka akadeemiline teadusala, mis aitab kaasa sotsiaalsetele muutustele ja arengule, inimeste võimustumisele ja vabanemisele ning edendab

sotsiaalsed ühtekuuluvust. Sotsiaaltöös on tähtsal kohal sotsiaalne õiglus ja inimõigused, kollektiivne vastutus ja erinevuste austamine. Toetudes sotsiaaltöö teooriatele, sotsiaal- ja inimteadustele ning pärimusteadmistele, ärgitab sotsiaaltöö inimesi ja struktuure ületama elus ettetulevaid raskusi ning suurendama heaolu.“

Sotsiaaltöö definitsioonid arenevad ning esineb võistlevaid arvamusi, kuna sotsiaaltöö ülesanded erinevad riikide ja ühiskonnarežiimide poolest (Baginsky, Manthorpe ja Moriarty, 2015: 3). Kuna sotsiaaltöö teooria ja praktika on tihedalt seotud, on sotsiaaltööd vaja vaadelda tema sotsiaalses, poliitilises ja ajaloolises kontekstis, mis on mõjutanud selle arengut ning ka vormi (Parton, 2000: 449). Baginsky (2014: 70) on välja toonud, et sotsiaaltöö praktika on tugevalt mõjutatud iga riigi ja asutuse, kus sotsiaaltööd ellu viiakse, ootustest sotsiaaltöö rollile, sotsiaaltöö on formuleerinud sotsiaalse heaolu arengust ning ka poliitikast ja majandusest. Cree (2013: 212) toob välja, et pole ühte kindlat viisi, kuidas sotsiaaltöötajaks saada ega ka ühte kindlat sotsiaaltöö ülesannet. Samuti leiab ta, et ehkki sotsiaaltööd tehakse erinevates keskkondadest, siis ühised ideed ja praktikad on kõigi sotsiaaltöötajate vahel olemas. Sotsiaaltööl on seega oma kindlad ülesanded, kuid väga palju on sotsiaaltöö siiski mõjutatud keskkonnast, kus ta eksisteerib.

Sotsiaaltöö ülesannete modelleerimisel võib lähtuda erinevatest perspektiividest ning võimalusi on mitmeid. Van Ewijk (2010) toob välja, et sotsiaaltööle võib läheneda mitmeti, esmalt lähtuda indiviidist või nende võrgustikest, teiseks lähtuda kindlatest gruppidest nagu lapsed, eakad, puudega inimesed jne ning kolmas perspektiiv tuleneb kindlast territooriumist - naabruskond, kogukond, küla. Lähtuda võib ka sellest, milliseid konkreetseid ülesandeid sotsiaaltöö ellu viib. Howe näiteks (1994, Trevithick, 2008 kaudu) toob välja kategoriseerimise sotsiaaltöö laiemate tegevuste lõikes, milleks on hooldus, teraapia ja kontroll. Võimalus on defineerida sotsiaaltöötaja rollid veel kitsamalt ning jagada need (Asquith jt, 2005):

- nõustaja ja juhtumikorraldaja;
- toetaja ja kaitsja;
- partner;
- riski ja vajaduse hindaja;
- hoolekande korraldaja;

- sotsiaalse kontrolli tagaja.

Nende erinevate üleannete peamiseks probleemiks on see, et need võivad olla vastuolulised ning sotsiaaltöötaja võib sattuda olukorda, kus ta peab täitma konfliktseid rolliülesandeid (Asquith jt, 2005).

Ajalooliselt on sotsiaaltöö teraapilist rolli nähtud kui põhilist professiooni osa (Halmos, 1965, Blewett, Lewis ja Tunstill, 2007: 10 kaudu). Blewett jt (2007: 10) on välja toonud, et 1980. aastatel see muutus, kui sotsiaaltöö muutus pigem juhtumikorralduseks ning sotsiaaltöötaja roll muutus pigem teraapiliste teenuste vahendajaks kui selle osutajaks.

Seda, kuivõrd mingi rolli täitmine on ülekaalus, sõltub paljuskki sotsiaaltöö traditsioonist ning millist ülesannet käsitletakse ühiskonna poolt peamise vajadusena. Kindlasti ei saa tõmmata kindlat joont erinevate sotsiaaltöö rollide vahel, kuid tahes tahtmata kujunevad välja ja juurduvad kindlad ülesanded igas ühiskonnas vastavalt vajadustele.

Asquith jt (2005) on välja toonud probleemina, et sotsiaaltöötajad ise ja ühiskond näevad erinevalt sotsiaaltöö ülesannet. Seda põhjendatakse sellega, et see on tulnud sotsiaaltöö ülesannete illusioonide purunemisest, survest pakkuda teenuseid lähtudes organisatsiooni soovidest ning sotsiaaltöötajate vähene võimalus töötada inimestega otse (Asquith jt, 2005).

Üldiselt on nii sotsiaaltöö eesmärk kui ülesanded, mida ta täidab, üsna laiahaardelised ning seetõttu on keeruline sotsiaaltööd defineerida ja sellest ka üheselt aru saada. Sotsiaaltööd saab vaadelda nii sellest, kellega sotsiaaltöö tegeleb ja millised konkreetset ülesandeid täidetakse.

1.2.2. Sotsiaaltöö kujunemine ja peamised probleemkohad

Kohaliku tasandi sotsiaaltöö on kujunenud järk-järgult, seda ei saa kirjeldada kui ühte kindlapiirilist protsessi, kuid järgnevalt olen keskendunud professionaalse sotsiaaltöö ja kohaliku tasandi sotsiaaltöö arengule. Lisaks sellele toon välja peamised kitsaskohad, mis on professionaalset sotsiaaltööd analüüsides üles kerkinud.

Payne (2006: 106) on välja toonud, et sotsiaaltöö on arenenud välja riigi poolt antud abist vaestele, humanitaar ning muudest liikumistest ja teistest kohalikke teenuseid pakkuvatest asutustest nagu haridus- ja tervishoiuasutused. Ta märgib, et professionaalne sotsiaaltöö

hakkas Suurbritannias kui ka teistes lääneriikides arenema 20. sajandil, kui loodi bürokraatlik sotsiaalhoolekandesüsteem ning moodustati sotsiaalhoolekande organisatsioonid ja sotsiaaltöötajatest said peamiselt riigi poolt rahastatud büroo-professionaalid, kes töötasid pigem väikestes kohalike omavalitsuste osakondades. Tavaliselt ongi sotsiaaltöö osa ametlikust organisatsioonist, kus sotsiaaltöötajad teevad tööd riigi heaks ning seetõttu sõltub sotsiaaltöö riigi üldisest poliitikast ja sotsiaalpoliitikast, mis väljendub erinevates seadustes (Payne 2006: 105).

Parton (2000: 457) toob välja, et sotsiaaltöö eesmärk on alati olnud selles, et aidata kaasa inimeste vabastamisele ja iseseisvumisele, kuid teisest küljest töötab ta valitsuse ja laiema ühiskonna heaks, et tagada sotsiaalne kord. Payne (2006: 104) on leidnud, et sotsiaaltöö ametkondlikust perspektiivist lähtudes on probleemiks see, et sotsiaaltööl ei ole iseseisvat õigust teha professionaalseid otsuseid, vaid ta sõltub organisatsiooni juhtimisest ja seadusandlikust mandaadist ning sotsiaaltööd ei juhi professioon, vaid poliitiline mõtlemine ja juhtimine. Seega ei saa sotsiaaltöö eksisteerida kuidagi omaette ning ta on tugevalt seotud ühiskonna ootustega sotsiaaltööle.

Sotsiaaltöö oluline aluspõhimõte on see, et see toimub inimestega vahetus suhtlemises ning seetõttu on tähtis, et inimeste abistamine toimuks neile võimalikult lähedal. Van Ewijk (2010) leiab, et sotsiaaltöö puhul peaks fookuses olema inimene, mitte konkreetne teenus või spetsialist (eriala) ning kontekstist tulenevalt vajavad probleemid integreeritud lähenemist, tuues kokku erinevad sektorid ja teenused. Seetõttu on sotsiaalhoolekande põhiraskus mõistlikum jätta kohalikule omavalitsusele, kus abi andmine on inimesele lähemal, kui korralda seda riiklikult (van Ewijk, 2010). Kröger (2011) näeb kohalike omavalitsuste poolt sotsiaalhoolekande ülesannete täitmisel peamise probleemina seda, et see suurendab keskvalitsuse regulatsioone kohalikul tasandil, kuna inimesed on teadlikumad ning soovivad, et hoolekanne jõuaks kõigini ning teenuste kvaliteet oleks üle riigi ühtlane. Van Ewijk (2010) lisab, et kohalikel omavalitsustel ei ole piisavalt otsustusvõimu ning leiab, et rikaste ja vaeste kohalike omavalitsuste vahel esinevad võimaluste erinevused. Samas arvab ta, et omavalitsused suudavad leida uusi lahendusi probleemidele, sealhulgas toimub nii sektorite, teenuste kui erinevate professionide integreerumine. Üha enam jõutakse arusaamiseni, et vajadus on luua miinimumnõuded teenustele, mida omavalitsused peavad osutama (Kröger, 2011: 153).

Sotsiaaltöö kujunemine on sõltunud väga mitmetest mõjutustest ja sellest, kuidas on ühiskond edasi arenenud ning milliste väljakutsetega ta tegelema peab. Seega peab ka kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöös arvestama üldiste tendentsidega ning olema muutuste suhtes paindlik. Leitud on, et sotsiaaltöö ülesanne on paljusi tegeleda teiste valdkondade läbikukkunud poliitikatega nagu näiteks korrakaitse, tervishoid ja haridus (Asquith jt, 2005: 2). Muutuvas maailmas peab sotsiaaltöö aina enam tegelema sisserände küsimusega ning marginaliseeritud ühiskonnagruppide integreerimisega põhivoolu ühiskonda, samuti peab sotsiaaltöö arvestama nii demograafiliste kui ka perekonna struktuuri muutustega (Munday, 2003). Lisaks sellele vaja mõista, et sotsiaalprobleemid muutuvad aina riikide üleseks ning tehnoloogia areng seab uued väljakutsed sotsiaaltööle (Asquith jt, 2005: 26). Laienev trend on see, et sotsiaaltööd integreeritakse üha enam teiste valdkondadega ning sotsiaaltööd tehakse teiste valdkondade asutustes nagu haiglad ja koolid (van Zwanenberg, 2005: 11). Suureneb ka see, et professionaalsed sotsiaaltöötajad tegelevad pigem protsesside juhtimise ja hindamisega ning otsest tööd teevad pigem teised sotsiaalvaldkonna töötajad, kellel ei ole sotsiaaltöö kõrgharidust (Healy ja Meagher, 2004). Kuna ühiskonna probleemid aina muutuvad, siis sotsiaaltöö areng lähtub suuresti nendest tendentsidest. Cree (2013: 215) leiab, et sotsiaaltöö on viimase 40. aasta jooksul oluliselt muutunud ja muutub ka edasipidi ning sotsiaaltöötajad võitlevad selle eest, et säilitada enda teadmisi ja praktikaid sotsiaaltööst, pidades oluliseks traditsioone ja pärimust, enda mõtteid ja tegevusi.

Sotsiaaltöö areng seisab vastamisi mitmete probleemkohtadega ning küsimusega, kuidas sotsiaaltöö korraldus oleks kõige efektiivsem ja kasulik nii inimesele, töötajale kui ka ühiskonnale tervikuna.

Sotsiaaltöö üheks laiemaks probleemiks on see, et sotsiaaltööst räägitakse ning seetõttu ka mõistetakse erinevalt. Sotsiaaltööga seotud terminite kasutamine varieerub nii riikide siseselt kui ka üleselt, keelekasutusega seotud probleemid viitavad puudustele sotsiaaltöö identiteedi küsimuses (Asquith jt, 2005).

Üks oluline küsimus, mille üle palju arutletakse, on seotud klienditöö ja administratiivsete ülesannete osakaalu üle. Mitmed autorid ja uuringud (Baginsky jt., 2010; Blewett, Lewis ja Tunstill, 2007; Trevithick, 2008) on välja toonud, et sotsiaaltöötajate administratiivse ja bürokraatliku töö osakaal on suur. Turbett (2004) on samas välja toonud, et maasotsiaaltöö

pakub võimalust osaleda kogukonnas ja teha rohkem otsest klienditööd. Arutletud on ka selle üle, kas sotsiaaltöös peaks hindamine ja avaliku võimu teostamine olema eraldatud sotsiaaltöö teraapiat ja tuge pakkuvatest ülesannetest (Blom, 2004).

Kõige sellega haakub ka küsimus, kas sotsiaaltöö peaks olema üldine ja laiapõhjaline või suuremal määral spetsialiseeritud. Küsimus on selles, kas sotsiaaltöötajate ettevalmistuses lähtutakse laiemast või konkreetsemast kontekstist (Asquith jt, 2005: 34). Leitakse, et sotsiaaltöö liigub enam üldsotsiaaltöö poole kui spetsialiseerumise ning seda just juhtimise tasandil (Barry, Berg ja Chandler, 2008). Turbett (2004) näeb just kogukonnas üldsotsiaaltöö vajadust. Blom (2004) leiab samas, et spetsialiseerumine toob kaasa sotsiaaltöötajate kompetentsuse tõusu ning teeb selgemaks sotsiaaltöötaja rollid, samas arwab, et spetsialiseerumine ei sobi siis, kui esinevad multiprobleemid ning holistiline vaade erinevate kliendi probleemide lahendamiseks on vajalik. Konsensus on üldiselt saavutatud selles osas, et üldsotsiaaltöö on esmane, kuid mõnede sihtrühmade puhul peaks toimuma ka spetsialiseerumine (Asquith jt, 2005: 34). Spetsialiseerumine võib lähtuda erinevatest perspektiividest nagu (Doel, 1997, Blom, 2004: 26 kaudu):

- valdkonnast tulenevalt (nt. haigla, kool);
- paiknemisest tulenevalt (nt. välitöö, asutusetöö);
- vanusest tulenevalt (nt. lapsed, pered, täiskasvanud);
- probleemidest tulenevalt (nt. vaimne tervis, sõltuvus);
- meetoditest tulenevalt (nt. ülesandekeskne, kognitiivne teraapia);
- ülesande põhisusest tulenevalt (nt. hindamine, sekkumine, teenus või teraapia).

Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö puhul on spetsialiseerumise küsimus üks peamisi, mille üle vaieldakse. Arvamused on erinevad, milline lahendus on kõige parem arvestades nii kliendi kui ka töötaja vajadusi. Selles osas sõltub spetsialiseerumise vajadus kindlasti sellest, milliseid ülesandeid sotsiaaltöö üldse ellu viib ning milline on töötaja ja kliendi omavaheline suhe. Spetsialiseerumise võimalus sõltub kindlasti ka inimressursi olemasolust.

Lõpetuseks mõned viited väga üldistele probleemidele, mis sotsiaaltöös esinevad. Sotsiaaltöötajate peamised probleemid tulenevad sellest, et ressursside vähesuse tõttu on neil aega vähe, et töö õigel ajal ära teha ning samuti tunnevad töötajad end väheväärtuslikena

madala palga, suure töökoormuse, vähese tunnuste ja negatiivse tagasiside tõttu (Coffey, Dugdill ja Tatterstall, 2009). Peale selle on sotsiaaltöös suur puudus supervisioonist (van Zwanenberg, 2005).

Sotsiaaltöö kohalikus omavalitsuses peab arvestama kõigi nende probleemide ülesse kerkimisega, vaja on aru saada, millised ühiskondlikud ja sotsiaalsed muutused toimuvad ja kuidas need sotsiaaltööd mõjutavad. Samuti nähakse mitmeid korralduslikke probleeme, näiteks nagu, milline on klienditöö ja administratiivse töö vahekord, kas vajadus on keskenduda enam üldsotsiaaltööle või hoopis spetsialiseerumisele ja kuidas lahenda olukord, kus sotsiaaltöötajad tunnevad, et tööd on palju, kuid töötasu ja moraalne tugi on väikesed. Lahendus sellele võiks olla sotsiaaltöösse uute lahenduste leidmine, et muuta kohaliku omavalitsuse sotsiaaltööd tugevamaks erinevate väljakutsetega tegelemisel. Järgmises alapeatükis keskendungi sotsiaalsele innovatsioonile kui ühele võimalusele, kuidas arendada sotsiaaltööd edasi, et leida uusi häid ja toimivaid lahendusi.

1.2.3. Sotsiaalne innovatsioon

Sotsiaalse innovatsiooni integreerimine kohaliku tasandi sotsiaaltöösse võiks olla üks hea võimalus, kuidas leida lahendusi aina kasvavatele probleemidele, mis valitsevad nii sotsiaaltöös kui ka kohalikus omavalitsuses tervikuna.

Sotsiaalne innovatsioon on üks keskne teema hetkel poliitikas ja teaduses ning ka Euroopa 2020 strateegias ja see tuleneb vajadusest luua uusi strateegiaid, kontseptsioone, printsiipe ja koostöövorme, et rahuldada olemasolevad ja tulevased sotsiaalsed vajadused (Social services..., 2012: 3).

Nii nagu sotsiaaltööl nii on ka sotsiaalsel innovatsioonil mitmeid definitsioone. Mulgan, Ali, Sandres ja Tucker (2006: 7-8) on välja toonud, et sotsiaalseks innovatsiooniks saab nimetada uusi ideid, mis töötavad selleks, et rahuldada sotsiaalseid vajadusi ja eesmärgi, et muuta inimeste elu paremaks. Euroopa Liidus ei ole ühtset sotsiaalse innovatsiooni definitsiooni ning seda mõistet kasutatakse erinevate kontseptsioonide puhul, üldistatult loob sotsiaalne innovatsioon uusi ideid, aidates luua väärtusi, mis ei ole seotud kasumiga, vaid elukvaliteedi,

solidaarsuse ja heaoluga (Social services..., 2012: 6). Mänd (2013) on leidnud: „Sotsiaalse innovatsiooni suurim väärtus on stagneerumisest hoidumine, pidevalt millegi uue ja parema otsimine ja loomine“. Pitt-Catsouphe, diZengotita ja Berzin (2012) leiavad, et sotsiaalne innovatsioon pakub välja viise, kuidas tegeleda sotsiaalsete probleemidega efektiivsemalt. Sotsiaalse innovatsiooni eesmärk on saavutada paremad sotsiaalsed tulemused ja tegeleda uute sotsiaalsete väljakutsetega (Social services..., 2012: 4), tõhustades seejuures ressursside kasutamist (Pitt-Catsouphe jt, 2013).

Sotsiaalse innovatsiooni levik ei ole kuidagi piiratud ning see ei pea mahtuma mingitesse kindlatesse raamides, vaid tema suurem potentsiaal peitubki võimes liita erinevad osapooled. Sotsiaalne innovatsioon toimub kõigis sektorites, nii avalikus, mittetulunduslikus kui ka ärisektoris, kõige loovamad innovatsioonid juhtuvad erinevate sektorite piiril (Murray, Caulier-Grice ja Mulgan, 2010) ja valdkondade ning organisatsioonide üleselt, luues seejuures uued suhted (Mulgan jt, 2006: 35). Innovaatilised lahendused tulevad peamiselt siiski erasektorist, ettevõtetelt ja kodanikuühendustelt, kuna avalik sektor ei ole nii kliendikeskse mõtlemisega (Mänd, 2013). Sotsiaalvaldkonnas tähendab innovatsioon pigem uusi praktikaid ja poliitikaid, mis parandavad kvaliteeti, mõjusust ja kättesaadavust olemasoleva teenuse puhul või loob uue teenuse vajadustest tulenevalt (Social services..., 2012: 8). On mitmeid valdkondi ja sotsiaalseid probleeme, kus sotsiaalne innovatsioon ei ole suutnud veel lahendusi pakkuda, näiteks nagu kasvav eluiga, rahvuslik mitmekesisus riikides ja linnades, kasvav ebavõrdsus ühiskonnas, pikaajaliste ja raskete haiguste kasv ning erinevad elustiilist tulevad probleemid nagu alkoholism ja ülekaalulisus (Mulgan jt., 2006: 9).

Miks ja kuidas sotsiaalse innovatsiooni jõuda, neid põhjuseid on väga mitmeid. Kõige peamisem põhjus sotsiaalseks innovatsiooniks on tõhususe ja kulu-efektiivsuse saavutamine (Mulgan jt., 2006; Murrey jt., 2010; Pitt-Catsouphe jt, 2013; Social services..., 2012), kuid sealjuures on oluline, et heaolu sellega ei väheneks (Social services..., 2012: 7). Seega soovitakse leida lahendusi, mis oleksid nii majanduslikult tõhusad kui ka heaolu suurendavad. Samuti on üheks põhjuseks erinevad kriisid, mis nõuavad kiireid muutusi (Mulgan jt, 2006; Pitt-Catsouphe jt, 2013). Lisaks sellele võib innovatsiooni põhjuseks olla muutused huvides, mõttemaailmas, suhetes, paradigmades, keskkonnas, rollides (Mulgan jt, 2006; Pitt-Catsouphe jt, 2013; Murrey jt, 2010; Social services..., 2012). Samuti võib sotsiaalne innovatsioon tuleneda uutest tehnoloogiatest, teadmistest ja tõenditest (Murrey jt, 2010).

Innovatsioon toimib siis, kui suudetakse mõte panna paljude inimeste pähe (Mulgan jt, 2006: 17), vähesed inspireerivad ideed liiguvad iseenesest, üldiselt liiguvad ideede kogumikud (Murrey jt, 2010: 84). Mulgan jt (2006: 19) toovad välja, et paljud ideed saab üle võtta teistest ühiskondadest, kuid oluline on siiski, et need peavad olema kohalike tingimustega kooskõlas. Sotsiaalse innovatsiooni allikateks ja edasikandjateks võivad olla nii väljapaistvad inimesed, sotsiaalsed liikumised (nt feminism, keskkonnakaitse jm) või ka organisatsioonid, mis võivad alustada täiesti uue valdkonna arendamisega (Mulgan jt, 2006). Sotsiaalse innovatsiooni puhul on oluline nii see, kuidas innovatsioon levib, kuid ka see, mida püütakse üldse muuta.

Innovatsioonid on enamasti kombinatsioonid või hübriidid olemasolevatest elementidest, mitte täielikult uued ideed (Mulgan jt, 2006). Arendada saab nii ressursi, uusi teenuseid ja tehnoloogiaid, laiendada võimalusi uutele sihtgruppidele või luua uusi organisatsioone (Pitt-Catsouphe jt, 2013). Teenuste arendamisse on senini vähe investeeritud ning sotsiaalse innovatsiooni eelduseks on, et inimesed on piisavalt kompetentsed, et oskavad hinnata oma elu ja lahenda enda probleeme (Mulgan jt, 2006: 12, 22). Murrey jt (2010: 85) on leidnud, et teenuste arendamisel peaks lähtuma teenuse kasutajatest, nemad on niiõelda kaasloojad.

Sotsiaalse innovatsiooni protsess on väga oluline ning erinevad autorid on toonud välja omi mudeleid, kuidas sotsiaalne innovatsioon välja kujuneb. Nendes mudelites on väga palju sarnasusi, kuid esineb ka mõningasi erinevusi. Kõige erinevamalt on kirjeldatud innovatsiooni esimest etappi. Mulgan jt (2006) on kirjeldanud, et esmalt on vaja defineerida võimalused ja ressursid, Pitt-Catsouphe jt (2013) on välja toonud, et esmalt on vaja teha otsus sotsiaalse innovatsiooni rakendamise kohta. Samas on leitud, et sotsiaalne innovatsioon peaks alguse saama vajaduste defineerimisest (Murrey jt, 2010; Social services...2012). Järgmine etapp kujutab endast heade ideede genereerimist ja inspiratsiooni otsimist (Mulgan jt, 2006; Murrey jt, 2010; Pitt-Catsouphe jt, 2013 ja Social services..., 2012). Kolmanda etapina võib välja tuua idee täpsustamise ja uurimuse läbiviimine (Murrey jt, 2010). Järgmisena toimub idee katsetamine, prototüüpide loomine ja piloteerimine (Mulgan jt, 2006; Murrey, 2010; Pitt-Catsouphe jt, 2013). Järgmine oluline samm on innovatsiooni mõju hindamine (Pitt-Catsouphe jt, 2013 ja Social services..., 2012). Viimases etapis toimub idee täiustamine, säilitamine ja laiendamine (Mulgan jt, 2006; Murrey jt, 2010; Pitt-Catsouphe jt, 2013 ja Social services..., 2012). Iga erineva innovaatilise lahenduse puhul võib protsess olla erinev

ning kõikide etappide läbimine ei ole kindlasti vajalik, kuid selleks, et lahendus toimiks, siis võiks idee elluviimisel arvestada kõigi etappidega.

Murrey jt (2010) on eraldi etapina välja toonud ka sotsiaalse innovatsiooni süsteemse muutuse, mis tähendab, et innovatsioon on palju laiem, see muudab nii inimeste arusaami, mõtlemist kui ka majanduse toimimist, lisaks toob kaasa muutuse võimu korralduses ja selle jaotamises. Ta toob välja, et üldiselt mõjutab see kõiki valdkondi, nii ettevõtlust, avalikku sektorit, kodanikuühiskonda kui ka kodumajapidamist. Stabiilsel ajal on väga harv juhus, et toimuvad süsteemsed muutused, kuna selleks pole piisavalt initsiatiivi. Sagedamini võivad uued seadused tuua uue mõttemaailma ja süsteemse muutuse (Murrey jt, 2010).

Sotsiaalsest innovatsioonist rääkides tulevad kõige pealt meelde lahendused ärisektorist ja kodanikuühiskonnast. Siiski ei tasuks kõrvale jätta võimalust, et muutused toimuksid just avalikus sektoris, mille efektiivsuses tihti kaheldakse. Samuti peaks üha enam mõtlema sellele, et innovatsioon ei tähenda ainult uusi teenuseid või tooteid, vaid ka seda, kuidas me mingeid protsesse või seadusi muutes saame kaasa tuua muutuse, mille eesmärk on inimeste heaolu parandamine. Süsteemsete muutuste elluviimine on kindlasti avaliku sektori üks võimalus, kuidas olla innovaatiline.

Avaliku sektori innovatsiooni puhul on oluline just heaolu tagamine. Leitud on, et vajadus on laiemalt kokku leppida hoolekande peamine eesmärk, probleemid ja võimalikud lahendused (Sher, 2013: 112), et oleksid ühted arusaamad, kuhu me soovime ühiskonnas jõuda.

Murrey jt (2010) toovad välja, et innovatsioon avalikus sektoris kipub olema väiksemahuline nii rahastuse, inimeste pühendumuse kui ka poliitilise kapitali poolest ning arvestama peab eelarve protsessiga, mis võib pärssivalt mõjuda innovatsiooni kujunemisele. Nad leiavad, et avaliku sektori innovatsioon on seetõttu ka mõneti erinev kui teistes sektorites, võimalus on, et üle võetakse erasektori mudeleid, kuidas samuti integreeritakse innovatsioon juba sisse poliitikatesse, strateegiatesse, programmidesse, seadusandlusse ja standarditesse. Lisaks sellele on oluline inimressurss avaliku sektori innovatsioonis, kaasa aitab nii karismaatiline liider, kui ka innovatsiooni juurutamine töötajatesse ning kodanike kui teenusekasutajate kaasamine protsessi (Murrey jt, 2010). Innovatsioon avalikus sektoris on võimalik, kuid see võib olla oluliselt aeglasem, kui erasektoris või kodanikuühiskonnas. Samas üha enam nähakse just vajadust avaliku sektori sotsiaalseks innovatsiooniks.

Sotsiaalne innovatsioon on ka Eesti ühiskonnas aina populaarsem teema ning see on liikunud kodanikuühiskonnast ja erasektorist avalikku sektorisse. See on väljendunud selles, et 2016. aasta alguses andis valitsus ülesandeks moodustada avaliku sektori ja innovatsiooni rakkerühma, mille eesmärk on tegeleda sotsiaalse innovatsiooniga erinevate ministeeriumite koostöös ning valdkondade üleselt (Avaliku sektori...2016). Töörühm on alustanud ka juba oma tööd ning välja on toodud mõned ideed. Näiteks on rakkerühm (2016) leidnud, et avalikus sektoris peab olema vähem asutusepõhiseid arengukavasid ja strateegiad, vähem dubleerimist. Lisaks on nad välja toonud, et kuidas mõista üldse probleeme, kui ametnike kokkupuude reaalse eluga on vähe, kuidas hinnata üldse muutuste tulemust ning kuidas saada üle hirmust, et innovatsiooni asemel ei tekiks imitatsiooni ehk „*copy-paste*“ efekti (Märkmed...2016). Sotsiaalses innovatsioonis nähakse küll võimalusi, kuid üles kerkivad ka erinevad hirmud. Kuna sotsiaalne innovatsiooni teema on jõudnud Eestis ministeeriumite tasandile, siis on võimalus, et see kandub edasi ka kohaliku omavalitsuse tasandile.

Sotsiaalse innovatsiooni rakendamisel on hirmude esinemine täiesti adekvaatne, kuna kõik ideed alati ei toimu. Paljud ideed kukuvad läbi, kuna nad on kas liiga kallid, on teisi alternatiive, esinevad ettenägematud kõrval efektid (Mulgan jt. 2006: 36). Murrey jt (2010) peavad väga oluliseks, et innovatsiooniline lahendus peab saama palju tähelepanu. Samas leitaksegi, et läbikukkumine võib tuleneda nii sellest, et ideed ei reklaamita piisavalt, kui ka sellest, et lahendust ei püüta kohandada vajadustele (Mulgan jt, 2006: 36). Loomulikult on innovatsioonile, nagu igasugusele muutusele, vastuseis (Murrey jt, 2010: 83), avaliku sektori puhul võib see olla üsna suur oma bürokraatliku struktuuri ja toimimise tõttu.

Sotsiaalne innovatsioon pakub võimalust leida sotsiaalsetele vajadustele ja ülesse kerkinud probleemidele uusi lahendusi. Ehkki sotsiaalne innovatsioon on kiiremini arenenud kolmandas sektoris ja ärisektoris, siis üha enam nähakse vajadust ka avalikus sektoris. Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö korraldamise osas on sotsiaalne innovatsioon olnud tagasihoidlik, kuid vaadeldes probleeme, millega sotsiaaltöö peab hakkama saama, siis üha enam on vaja mõelda uutele nutikatele lahendustele, mis hoiaksid kokku ressursi.

1.3. Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö Eestis

Sotsiaaltöö olemuse määravad nii ühiskonna traditsioonid kui ka nii toimunud kui toimuvad muutused ning edasised väljakutsed. Selleks, et saada aru, milline on sotsiaaltöö Eesti kohalikus omavalitsuses, kirjeldan senise süsteemi väljakujunemist, kohaliku tasandi ülesandeid ning annan ülevaate erinevate uuringute tulemustest, mis on seotud kohaliku omavalitsuse korralduse ning sealsete arendusvõimalustega.

1.3.1. Sotsiaaltöö kohalikus omavalitsuses

Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon (edaspidi ESTA) terminoloogiakomisjon on välja toonud sotsiaaltöö definitsiooni: „ennetav, leevendav, rehabiliteeriv, juhendav, hooldav või arendav kutsealane tegevus sotsiaalse õigluse põhimõtete elluviimiseks, sotsiaalse sidususe edendamiseks ja elukvaliteedi parandamiseks“ (Terminoloogia, 2016). See seab sotsiaaltööle väga üldised ja laiad raamid, kuid samas võib selle aluseks võtta, kui arutleda selle üle, milline roll on sotsiaaltööl kohalikus omavalitsuses.

Tänapäevane sotsiaaltöö on Eestis olnud mõjutatud siireaja protsessidest. Sellel perioodil toimusid Eesti ühiskonnas kiired muutused, ellu viidi radikaalsed reformid, loodi keskkond turumajanduseks ning astuti Euroopa Liitu (Lauristin, 2011). Kõik need muutused ei toonud kaasa ainult positiivseid väljundeid ning teatud sotsiaalsed probleemid jäidki ühiskonda. Lauristin (2011) on kirjutanud, et Eesti ühiskonna kiire areng on kaasa toonud selle, et tekkinud on konflikt traditsiooniliste väärtuste ja tegelike ühiskondlike olude vahel, see on väljendunud sotsiaalses ebavõrdsuses ning heaolu ja majanduse kasvamise perioodil ei ole Eesti selgelt tegelenud suure sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamisega ning sotsiaalkulutuste tasemelt ja sotsiaalkaitse ulatuselt on Eesti Euroopa Liidus tagareas.

Eesti ühiskonnas on traditsiooniliselt sotsiaalprobleemide tegelemine olnud kohaliku tasandi ülesanne. Kõre (2012) on näiteks välja toonud: „Eestis on suur usk loosungisse, et iga vald peab oma vaesed toitma – see tähendab, et tõhusad on detsentraliseeritud, mitte tsentraliseeritud süsteemid.“

Taasiseseisvunud Eesti sotsiaaltöö reguleeriti esmakordselt sotsiaalhoolekande seadusega (RT I 1995, 21, 323), mis reguleeris sotsiaalhoolekande korraldamise ministeeriumi, maavalitsuse ja kohaliku omavalitsuse tasandi vahel, samuti sotsiaalteenused ja –toetused, erivajadustega

inimeste sotsiaalse kaitse ning finantseerimise korralduse. Sotsiaalhoolekande seadus ongi olnud oluliseks pidepunktiks kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö ülesannete määratlemisel. Suuremad muutused sotsiaalhoolekandes toimusid 2016. aasta alguses, kui kehtima hakkasid mitmed uued seadused, mis valdkonda reguleerivad.

2016. aasta algul kehtima hakanud sotsiaalseadustiku üldosa seadus (RT I, 30.12.2015, 5) annab üldise õigusliku raamistiku sotsiaalkaitse ja –hoolekande korraldamiseks ning defineerib sotsiaalkaitseüsteemi osad. Süsteemi üheks osadeks on nii riigi kui ka kohaliku omavalitsuse korraldatud ja antavad hüvitised.

Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö korraldus põhineb peamiselt sotsiaalhoolekande seadusel. Kuigi Põhiseadusest võib järeldada, et sotsiaalse kaitse tagamine on nii riigi kui ka kohalike omavalitsuste ülesanne. Samas ei ole täpselt fikseeritud, kuidas need ülesanded on jaotatud ja millist abi ja kellele peab osutama (Seletuskiri...2015: 3). Sellest tulenevalt on vajadus need küsimused reguleerida sotsiaalhoolekande seadusega.

Uue sotsiaalhoolekande seaduse eelnõu koostamisega alustati 2010. aastal (Vaik, 2015: 3) ning seadus võeti Riigikogu poolt vastu 2015. aasta lõpus. Seaduses (2015, § 4) on sotsiaaltöötaja defineeritud kui „sotsiaalhoolekandes töötav vastava erialase ettevalmistusega kõrgharidusega isik.“ Samas võib välja tuua ESTA terminoloogia komisjon definitsiooni: „sotsiaaltöötaja kutsestandardi nõuetele vastav isik“ (Terminoloogia, 2016). Sotsiaaltöötaja kutsestandardis tase 6 ja 7 (2014) on välja toodud, et sotsiaaltöötaja ametinimetus üldiselt on kas sotsiaaltöötaja, sotsiaaltöö spetsialist, sotsiaalnõunik või lastekaitsetöötaja.

Sotsiaalhoolekande seadus (2015) seab kohalikule omavalitsusele täpsemad ülesanded sotsiaalhoolekande korraldamisel, sealhulgas toob välja sotsiaalteenuste ja -toetuste, vältimatu sotsiaalabi ja muu abi andmise korraldamise kohustuse ning juhtumikorralduse põhimõtete kasutamise.

Sotsiaalhoolekande seaduse seletuskiri (2015) selgitab pikemalt kohalike omavalitsuste sotsiaalhoolekande seadusest tulenevaid tingimuslikke kohustusi teenuste osutamisel. See toob välja, et tingimuslik kohustus tähendab, et ülesanne tuleb täita vajaduse korral ning omavalitsustel on otsustusruumi, kuidas ülesannet täita. See tähendab, et kui abivajaduse ilmnemisel leiab kohalik omavalitsus, et teenust on vaja osutada, siis need peavad vastama

toodud miinimumnõuetele (Seletuskiri..., 2015: 4). Sotsiaalhoolekande seaduses (2015) on miinimumnõuded toodud järgnevatele kohaliku omavalitsuse teenustele: koduteenus, väljaspool kodu osutatav üldhooldusteenus, tugiisikuteenus, täisealise isiku hooldus, isikliku abistaja teenus, varjupaigateenus, turvakoduteenus, sotsiaaltransporditeenus, eluruumi tagamine, võlanõustamisteenus.

Sotsiaalhoolekande korraldamise kõrval kõige laiemalt on 2016.a. kehtima hakanud lastekaitseseadusega (RT I, 06.12.2014, 1) pandud kohalikele omavalitsustele mitmed lastekaitse alased kohustused nagu lapse õiguste ja heaolu tagamise põhimõtete järgimine arengukavas ning programmide ja projektide väljatöötamine, erinevad kohustused seoses abivajaja ja hädaohus oleva lapsega, perekonnast eraldatud lapsele ja perele meetmete pakkumise, lasteasutuste üle järelevalve teostamine, teabe kogumine laste ja perede olukorra ja vajaduste kohta, samuti erineva teabe avalikustamine ning riikliku järelevalve teostamine.

Kohalikel omavalitsustel on sotsiaalhoolekande seaduse (2015) kohaselt ka seadusega piiritletud roll riiklike ülesannete täimisel nagu näiteks lapsehoiuteenuse korraldamine, asenduskoduteenusele suunamine, perekonnas hooldamise korraldamine, igapäevaelu toetamise teenuse puhul on kohaliku omavalitsuse kohustus rahastada teenuse osutamise ruumide kulude katmist. Lisaks teenuste korraldamisele on kohalikel omavalitsustel kohustus maksta toimetulekutoetust ja vajaduspõhist peretoetust (Sotsiaalhoolekande...2015).

Lisaks kõigile eelnevatele ülesannetele on kohalikel omavalitsustel oma roll ka eestkoste korraldamisel, kus omavalitsuse ülesanne on koguda ja esitada eestkoste seadmiseks vajalikud andmed ning esitada arvamus selle kohta, keda määrata eestkostjaks ja millised oleksid eestkostja ülesanded (RT I 2005, 26, 197).

Kui erinevad seadused seavad kohalikele omavalitsustele erinevaid sotsiaalvaldkonna ülesandeid, siis see, kuidas kohalik omavalitsus nende ülesannete täimise korraldab on jäetud täiesti omavalitsuse otsustada. Sotsiaalhoolekande seadus (2015) seab sotsiaaltöötajale üksnes kõrgharidusnõude. Sotsiaaltöö puhul on Eestis arutletud ka selle üle, kas peaks toimuma sotsiaaltöötajate spetsialiseerumine ning kas sellele vastavalt peaks toimuma ka ettevalmistus (Medar, 2004). Selles osas on sotsiaaltöötaja kutsestandard tase 6 ja 7 (2014) ette näinud, et kohustuslik on vähemalt üks spetsialiseerumise suund.

1.3.2. Ülevaade läbiviidud uuringutest

Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö üldise korralduse kohta pole Eestis väga palju uuringuid läbi viidud. Kuid samas on tehtud mitmed kitsama valdkonna uuringud. Järgnevalt toon välja mõned peamised uurimuste tulemused, mis kirjeldavad kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö peamisi ülesandeid, kitsaskohti, sotsiaaltöötajate ja kogu valdkonna arendusvõimalusi.

Näiteks on Laanisto (2015) sotsiaaltöötajate igapäevatöö praktikat analüüsinud magistritöös järeldanud, et sotsiaaltöötajad peavad enda peamiseks ülesandeks parandada inimeste heaolu, nende töövaldkond on lai, hõlmates inimesi sünnist-surmani. Lisaks toob ta uuringus välja, et uue tööülesandena toovad sotsiaaltöötajad välja võlanõustamisteenuse ning sotsiaaltöötajate lisaülesandeks on tihti teise valdkonna koordineerimine nagu haridus, kultuur ja tervisedendus. Sama fakt, et sotsiaaltöötajad tegelevad teiste valdkondadega, näiteks lastekaitsetöötajad hariduse või noorsootöö korraldamisega, selgus Rahandusministeeriumi poolt tellitud uuringust (2015).

Sotsiaaltöötajad ise vajaksid töökorralduse parendamiseks juurde lastekaitsetöötajat ja sekretäri ning peamiste probleemidena on nimetatud transporditeenuse osutamine, raskusi tekitavad õigusalsed küsimused, paberitöö osakaal on suur, probleeme on enesekehtestamisega ja ennetustöö tegemise võimalused pole piisavad (Laanisto, 2015). Riigikontroll konstateerib oma auditis (2013), et lastekaitse valdkonnas on Eestis kitsaskohtadeks lastekaitsetöötajate vähesus, ennetustöö korraldus, administratsioonitöö puudulikkus, haldusmenetluse reeglite rikkumised ja puudused sotsiaalteenuste kvaliteedinõuetes. Auditist selgus, et eraldi lastekaitsja on kõigest 38% omavalitsustes. Topper (2015) toob oma magistritöös välja, et sotsiaaltöötajate asendamise võimalused väikses ja suures omavalitsuses on erinevad. Suuremates asendavad sotsiaaltöötajad üksteist, ühe sotsiaaltöötajaga omavalitsuses sisulist asendamist ei toimu. Seega võib leida, et kohaliku omavalitsuse probleemid on mitmekesised, mis paljuski tulevad ressursi puudusest, sotsiaalprobleemide laienemisest kui ka erinevate oskuste puudustest sotsiaaltöötajate seas.

Hea sotsiaaltöö eelduseks on kindlasti hea sotsiaaltöötajate ettevalmistus ning võimalus enda teadmisi ja oskusi täiendada. Sotsiaaltöötajate hariduse ning täiendkoolituste teemal on valminud mitmed uurimused. ESTA (2012) poolt läbiviidud kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajate hariduse uuring näitas, et ligikaudu pooltel kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajatel puudub erialane haridus. Sotsiaaltöö erialane kõrgharidus või magistrikraad oli 51,4%, kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajal, sotsiaaltöö või lähedase erialaga kõrgharidus oli 60,5% ja ükskõik milline kõrgharidus oli 77,5% omavalitsuse sotsiaaltöötajal (Kohalike omavalitsuste... 2012). Professionaalsema sotsiaaltöö korraldamiseks on väga oluline, et sotsiaaltöötajate puhul väärtustatakse nende erialaseid oskuseid. Kuna sotsiaaltöös toimuvad muutused siiski üsna kiiresti, siis vajalik on ka töötajate pidev enesetäiendamine. Topper (2015) on oma magistritöös välja toonud, et Tervise Arengu Instituudi koolitusspetsialistid lähtuvad koolitusteemade valikul koolitusvajaduse analüüsist ja kompetentsiraamistikest, lisaks riiklikest arengukavadest ja raamdokumentidest, kuna sotsiaaltöötajad ei pruugi alati ka ise teada, milliseid koolitusi nad vajavad. Uurimusest selgus lisaks, et sotsiaaltöötajad vajavad enim õiguslaseid koolitusi, kuna ei suudeta seadusi tõlgendada ning vajatakse praktilisi nõuandeid kohtus käimiseks, samuti vajatakse motivatsiooni- ja supervisioonikoolitusi. Lastekaitse valdkonnas soovitakse täiendada end klienditöö oskustes, lastekaitse õiguslikes alustes, lapse arengu ning lapse ja pere heaolu hindamise valdkonnas (Rumvolt, 2015: 20). Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus poolt läbiviidud uuringu kohaselt sooviks täiendkoolitust 77% küsitlusele vastanud sotsiaalvaldkonna töötajat. Kõige enam vajatakse koolitusi, mis on seotud põhioskuste ja teadmistega, sotsiaalseadusandluse teemal ja juhtimisalaseid koolitusi (Sotsiaalhoolekande töötajate... 2012: 26).

Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö efektiivsuse ja arendustööga seotuid uuringuid on üldiselt vähe tehtud, kuid siiski saab tuua välja mõningaid näiteid. Rahandusministeeriumi poolt tellitud uuringust (2015) tuuakse välja, et reeglina kaasajastatakse sotsiaalvaldkonna arengukava iga-aastaselt. Riigikantselei poolt tellitud uuringust selgub, et üle 80% omavalitsustest omab sotsiaalhoolekande arengukava (Kohalike omavalitsuste koostöö... 2012: 3).

Sotsiaaltöötajad ei ole ainukesed, kes omavalitsuses tegelevad sotsiaaltöö ja valdkonna arendamisega. Rahandusministeeriumi tellitud (2015) uuring näitas, et volikogu

sotsiaalkomisjoni töö toetamine on läbiv tegevus, kuid on sattumuslik, kui tugevaks ja toetavaks partneriks volikogu sotsiaalkomisjon sotsiaalametnike jaoks parasjagu osutub. Mettus (2015) leidis oma magistritöös, et sotsiaalkomisjonid tegelevad pigem klienditöö ja üksikjuhtumite lahendamisega kui valdkonna arendamisega ja sotsiaalpoliitika kujundamine on tagaplaanil. Samuti on töös välja toodud, et sotsiaalkomisjon on sotsiaaltöötajale oluliseks koostööpartneriks ja omavaheline koostöö on hea (Mettus, 2015).

Lisaks võib kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö iseloomustamiseks teisi uurimuse tulemusi, Rahandusministeeriumi poolt tellitud uuringus (2015) on välja toodud, et suurematel omavalitsustel on reeglina rohkem kohapealseid koostööpartnereid, sotsiaalvaldkonna juht on alates umbes 6000 elanikuga omavalitsusest ning suuremates omavalitsustes on ka sotsiaalvaldkonna eest vastutav abilinnapea või abivallavanem.

Teenuste arendamine on kindlasti Eesti sotsiaalvaldkonnas oluline ülesanne. Sotsiaalteenuseid eelistavad kohalikud omavalitsused ise korraldada ning neid ostetakse suhteliselt vähe sisse (Omavalitsuste ülesannete...2015). Saarseni (2015) lõputööst selgub samuti, et kohalikud omavalitsused osutavad üldiselt teenuseid ise, väiksemates kohalikes omavalitsustes on sotsiaalteenuste vajadus väiksem kui suuremates, kuid samas on teenuste kättesaadavus ka oluliselt halvem. Töös tuuakse peamiste takistustena välja finantsressursside vähesus, teenusteosutajate puudus ning sotsiaaltöötajate ülekoormatus. Kohalikud omavalitsused ise sooviksid, et enam toimuks sotsiaalteenuste korraldamine piirkonnaüleselt (Saarsen, 2015).

Eesti sotsiaaltöö korraldus kohalikus omavalitsuses on üldiselt üsna mitmekesine ning sõltub väga palju kohalikust praktikast, samas on erinevad uuringud toonud välja, mis on peamised probleemid, mis sotsiaalvaldkonnas esinevad.

Järgnevas alapeatükis keskendun oma magistritöö probleemipüstitusele ning annan ülevaate uurimusküsimustest.

1.4. Probleemipüstitus

Eestis on 213 kohalikku omavalitsust (Rahandusministeerium, 2016), erinevatest seadustest tulenevalt on määratud kohalikele omavalitsustele ülesanded, mida nad täitma peavad, kuid samas on jäetud neile ka autonoomsus korraldada asju oma äranägemise järgi. Sellest tulenevalt ongi kohalikud omavalitsused oma olemuselt ning ülesannete täitmise poolest erinevad. Kohalik omavalitsus on nii varasematel aegadel kui praeguselgi hetkel oluliseks ressursiks heaolu tagamisel inimestele ning samuti sotsiaalsete probleemide lahendamisel. Kohalikul tasandil on sotsiaaltööl ja sotsiaaltöötajatel väga suur roll täita.

Sotsiaalhoolekande elluviimisel on kohalike omavalitsuste ülesanded samuti defineeritud seadustega, kuid ülesannete sisu ei ole määratletud väga täpselt ning seetõttu sotsiaaltöö ühes omavalitsuses võib eristuda teistes piirkondades tehtava tööga.

Osila, Saia ja Käsi (2015) on välja toonud probleemi, et „sotsiaaltöötajate suur töökoormus on põhjustatud ka sellest, et paljudes piirkondades on tööl vaid üks sotsiaaltöötaja, kes samas peab oskama lahendused leida erilaadi probleemidele, alates kliendi võimalikest probleemidest kuni lapse turvalisuse tagamiseni, eakate hooldusvõimaluste korraldamisest puuetega inimeste nõustamiseni jne. Seda kõike seadustega kooskõlas ning klientide parimaid huve ja vajadusi silmas pidades.“ Nagu eelnevalt olen juba välja toonud, kanduvad kohaliku omavalitsuse erinevad probleemid lõppkokkuvõttes edasi sotsiaaltöösse, sest ressursside piiratus seab ette piirangu. Eesti kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö on ebapiisavalt uuritud valdkond. Räägitakse küll erinevatest probleemidest, kuid puudub ülevaade, mil määral neid saab üldistada või tulenevad kitsaskohad hoopis kohaliku omavalitsuse kui organisatsiooni nõrkusest. Võib väita, et seaduslikult kohalikule omavalitsusele antud ülesannete hulk on juba väga suur. Paraku puudub täpne ülevaade sellest, milliseid ülesandeid tegelikult täidetakse, kui suures ulatuses toimub integratsioon teiste valdkondadega jne. Kõre (2014: 44) on illustreerinud, kuidas sotsiaaltöö tänases ühiskonnas võib väljenduda: „Igapäevases rutiinis võib jääda mulje, et Eesti sotsiaaltöö piirdub vajaduspõhiste toetuste, omastehoolduse ja töövõimekate väljasõelumisega töövõimetute hulgast.“

Samuti pole piisavalt informatsiooni, kuidas kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö edasi areneb, võimalus on küll defineerida erinevad probleemid, kuid lahtiseks jääb küsimus, kelle ülesanne on nendele lahendusi otsida ja ellu rakendada, millised on parimad praktikad või tõenduspõhised meetodid.

Sotsiaaltöö eesmärk on leida lahendusi sotsiaalsetele probleemide ning suurendada heaolu ühiskonnas. Selleks, et nende eesmärkideni jõuda, on vaja pidevalt arendada kogu kõikehõlmavat süsteemi kui ka inimressurssi, kes muutusi ellu viivad ning nendega kaasa lähevad. Nii kui muutuvad sotsiaalsed probleemid ühiskonnas, nii peavad muutuma ka sotsiaaltöö põhimõtted, et erinevaid raskusi leevendada ning aidata inimestel nendega toime tulla. Selleks, et viia ellu mingeid muutusi süsteemis, on oluline mõista hetkeolukorda, vaja on mõista seda, kuidas on sotsiaaltöö omavalitsuses korraldatud.

Hetkel puudub ülevaade, kes ja kuidas sotsiaalvaldkonda kohalikus omavalitsuses arendab, millised vahendeid ja võimalusi kaasatakse ning mis on peamised takistused ja probleemid sotsiaaltöö arendamisel. Kõige selle juures on oluline arendada ka sotsiaaltöötajaid, et tehtav töö oleks professionaalne ning vajadustest lähtuv.

Minu magistritöö eesmärgiks on välja selgitada, kuidas on korraldatud sotsiaaltöö erinevates kohalikes omavalitsustes Eestis, milliseid kõikvõimalikke ülesandeid täidavad seejuures sotsiaaltöötajad ning kuidas sellest tulenevalt arendada edasi kohaliku omavalitsuse sotsiaaltööd ja sotsiaaltöötajaid.

Uurimuse eesmärgi saavutamiseks olen püstitanud järgnevad uurimisküsimused:

- Millistest põhimõtetest lähtutakse sotsiaaltöö korraldamisel kohalikes omavalitsustes?
- Millised on kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajate ülesanded igapäevatoos?
- Milliseid kompetentse peavad kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajad vajalikuks endis arendada?
- Millised tegurid mõjutavad sotsiaaltöö arengut ja arendamist kohalikes omavalitsustes?

2. METOODIKA

Uurimuse läbiviimisel kasutasin kombineeritud uurimismeetodit, andmeid kogusin ning analüüsisin nii kvalitatiivset kui ka kvantitatiivset meetodit kasutades. Kuna nii kvalitatiivsel kui ka kvantitatiivsel uurimismeetodil on omad miinused, siis selleks, et neid nõrkusi kompenseerida, on mõislik meetodeid omavahel kombineerida (Kelle 2006: 293). Kelle (2006: 294) on välja toonud, et meetodi valik peaks tulenema uurimisküsimustest ning sellest lähtuvalt olen uurimisküsimuste lahendamiseks kasutanud erinevaid meetodeid. Andmeid olen kogunud läbi ankeetküsitluse, intervjuude, dokumentide ning teiste allikate abil. Kvalitatiivselt ja kvantitatiivselt kogutud andmed ei asenda üksteist uurimuses, vaid need täiendavad üksteist ning annavad laiemat ülevaate.

Kombineeritud meetodit kasutasin eelkõige, et saada võimalikult laiapõhjaline uurimus Eesti kohalike omavalitsuste sotsiaaltöö korralduse kohta ning kajastada andmeid erinevatest vaatenurkadest lähtuvalt. Uurimuse keskmeks ja vaatlusühikuks valisin kohalikud omavalitsused ning seal tehtava sotsiaaltöö. Uurimuse valimisse kuulusid Eesti kohalikud omavalitsused, kust välja arvasin Tallinna linna, mis erineb oma olemuselt ja suuruselt kõigist teistest kohalikest omavalitsustest Eestis, mille tõttu ei ole võimalik seda võrrelda teiste kohalike omavalitsustega.

Järgnevas peatükis annan ülevaate magistritöö uurimuse läbiviimise metoodikast, täpsemalt olen kirjeldanud andmete kogumise meetodit, valimi moodustamise põhimõtet, erinevate kogutud andmete analüüsimeetodit ning välja olen toonud ka ülesse kerkinud eetilised printsiibid uurimuse läbiviimisel.

2.1. Andmekogumismeetod

Uurimuse andmete kogumine toimus erinevatel viisidel: kohalike omavalitsuste sotsiaalvaldkonna töötajate seas viisin läbi elektroonilise ankeetküsitluse, valdkonna spetsialistidega viisin läbi intervjuud ning lisaks analüüsisin dokumentidena kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajate ametijuhendeid. Muude allikatena kasutasin kohalike omavalitsuste kodulehti, kust kogusin kokku info sotsiaaltöötajate arvu kohta.

Sotsiaaltöötajate haridusandmete kogumisel kasutasin Sotsiaalministeeriumi poolt kogutud andmeid, kus korrigeerisin ebatäpsused kohalike omavalitsuste kodulehtede andmete põhjal. Autori poolt koostatud tabel on välja toodud lisades. Järgnevalt annan ülevaate kõigi erinevate andmekogumismeetodite ja valimi moodustamise täpsema protsessi kohta.

2.1.1. Ankeetküsitlus

Eesti kohalike omavalitsuste sotsiaaltöö korralduse, sealsete arendusvõimaluste ja sotsiaaltöötajate arenguvajaduste väljaselgitamiseks viisin läbi elektroonilise ankeetküsitluse kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajate seas. Ankeetküsitluse läbiviimise kohalike omavalitsuste seas valisin andmekogumise meetodiks eelkõige seetõttu, et saada võimalikult laia ülevaadet Eesti kohalike omavalitsuste sotsiaaltöö korraldusest ning kuna kohalikud omavalitsused on ise selles osas eksperdid, siis see tundus kõige sobivam meetod.

Üldkogumi moodustasid 212 kohalikku omavalitsust, ainsa omavalitsusena ei kaasanud küsitluse Tallinna linna, kuna sealne sotsiaaltöö korraldus, sotsiaaltöötajate arv ning elanike hulk erinevad oluliselt teistest kohalikest omavalitsustest ning see ei anna võimalust Tallinna linna võrrelda teiste omavalitsustega.

Ankeetküsitluse läbiviimiseks saadeti kõigile kohalikele omavalitsustele uurimuses osalemise kohta e-kiri koos küsitluse lingiga. Kiri saadeti ühele sotsiaaltöötajale või mõnele muule ametnikule, kes vastutab sotsiaaltööküsimuste eest, igas kohalikus omavalitsuses. Ankeetküsitlust ei saadetud kõigile kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajatele, kuna eesmärk oli saada igast kohalikust omavalitsusest tagasi üks vastus. Küsitlusankeedile oli kohalikel omavalitsustel võimalik vastata perioodil 10.04.-27.04.2016 kõigile kohalikele omavalitsustele saadeti ka üks meeldetuletuskiri.

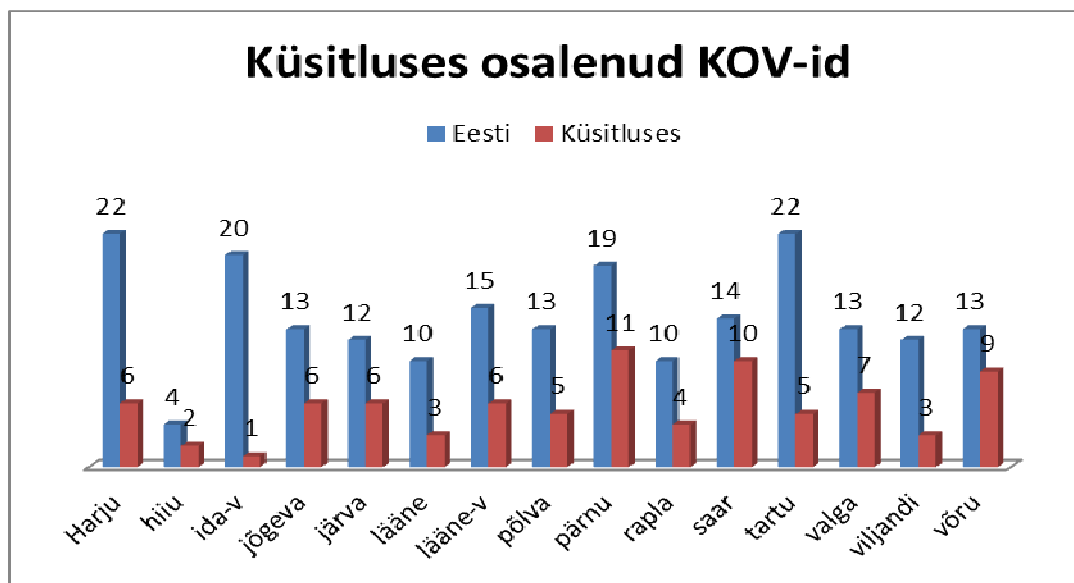
Küsitlusankeet (vt Lisa 1) loodi Google Forms-i kasutades, küsimusi kokku oli 32, millest osad olid valiku variantidega ning mitmed küsimused võimaldasid vastajatel vabas vormis küsimustele vastata. Küsitluse teemad jagunesid järgnevalt: sotsiaaltöö korraldus kohalikus omavalitsuses, arendustöö sotsiaalvaldkonnas, sotsiaaltöötajate arendusvajadus ning täiendavad ülesanded sotsiaaltöötajatel. Lisaks sellele oli võimalus vastajatel tuua endal välja mõtteid ja ettepanekuid sotsiaaltöö korralduse kohta.

Google Forms-i ankeetküsitlus võimaldas vastajatel elektroonilises keskkonnas küsimustele vastata, kuid see ei võimaldanud küsitlust pooleli jätta ning vastuseid salvestada, samuti esines mõnedel vastajatel tehnilisi probleeme, et küsimustele vastata.

Järgnevalt toon välja lühikese ülevaate ankeetküsitlusele vastanutest.

Kohalike omavalitsuste sotsiaalvaldkonna spetsialistide seas läbiviidud küsitlusele vastas 84 omavalitsust 212-st ehk ligi 40%. Valdavalt vastasid küsitlusele sotsiaaltöötajad (96,4%), vallajuhte või abivallavanemaid või –linnapäid oli vastanute seas 2,4% ja muid ametnike oli kõigest 1,2%.

Küsitlusele oli vastajaid kõigist Eesti maakondadest, kõige vähem vastajaid oli Ida-Virumaalt, kust ainult üks kohalik omavalitsus vastas küsitlusele. Kõige enam vastajaid oli Pärnu (11), Saare (10) ja Võru maakonnast (9). Kõige suurem esindatus oli aga Saare maakonnas, kus 71% sealsetest kohalikest omavalitsustest osales uuringus. Joonisel 1. on välja toodud küsitluses osalenute omavalitsuste arv maakondade lõikes.

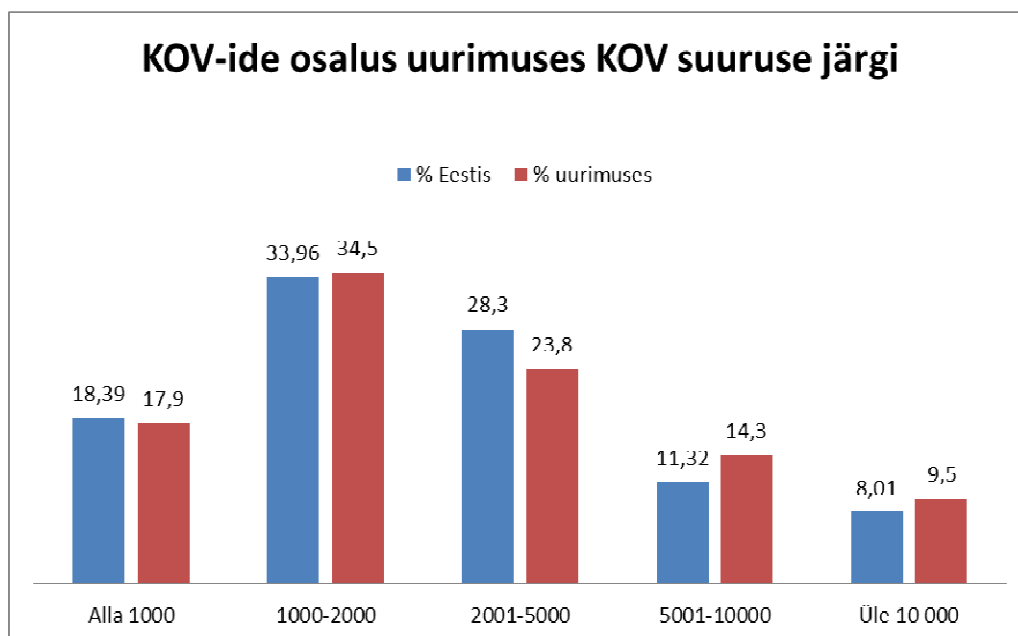
Joonis 1. Küsitluses osalenud kohalike omavalitsuste arv maakonna lõikes.

Allikas: autori koostatud küsitluse põhjal.

Uurimuses osalenud kohalikest omavalitsustest 73 olid vallad ning 11 olid linnad. Protsentuaalselt ligi 38% linnavalitsustest vastas küsitlusele (Tallinna linna ei ole sisse

arvestatud) ning vallavalitsustest vastas ligi 40%. Küsitluses osalenutest kohalikest omavalitsustes on viimase viie aasta jooksul ühinenud teise kohaliku omavalitsusega kõigest kuus omavalitsust (7%).

Elanike arvu poolest on Eesti kohalike omavalitsuste suurused väga erinevad, joonisel 2. on näha, et uurimuses osalesid erinevate suurusustega kohalikud omavalitsused ning üldiselt on need proportsionaalsed võrreldes Eesti vastava suurusega kohalike omavalitsuste hulga. Kõige enam osales küsitluses omavalitsusi, kus on elanike arv 1000-2000 (ligi 34%). Kui Eesti kohalikest omavalitsustes moodustavad 28% 2001-5000 elanikuga kohalikud omavalitsused, siis küsitluses oli nende osakaal väiksem ning vastajaid oli ligi 24%, samas aktiivsed oli suurema elanike arvuga kohalikud omavalitsused.

Joonis 2. Uurimuses osalenud kohalikud omavalitsused suuruse järgi.

Allikas: autori koostatud küsitluse põhjal.

Ankeetküsitluses osalenute osakaal jäi küll ligi 40%-ni, kuid siiski linnade ning valdade osalus oli uurimuses proportsionaalne ning samuti kohalike omavalitsuste suuruste lõikes olid kõik omavalitsused esindatud, mis võimaldab teha uurimuse tulemustest üldistusi Eesti kohalike omavalitsuste kohta.

2.1.2. Intervjuud

Mõistmaks üle-eestiliste organisatsioonide ja katuseorganisatsioonide nägemust kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö korraldusest, viisin läbi poolstruktureeritud intervjuud valdkonna spetsialistidega. Spetsialistide valikul lähtuti sellest, et nad esindaksid kohalikke omavalitsusi või sotsiaaltöötajaid üle-eestiliselt või oleksid nende igapäevased koostööpartnerid. Asutuste valikul lähtusin teadaolevatest organisatsioonidest, kes tegelevad kohalike omavalitsuste ja sotsiaaltöötajatega. Spetsialistidega võtsin ühendust e-kirja teel ning sõlmisin vajalikud kokkulepped. Ühe organisatsiooni spetsialistil ei olnud võimalik välja pakutud perioodil intervjuus osaleda.

Intervjuud viisin läbi nelja spetsialistiga kolmest erinevast asutusest nagu Sotsiaalministeerium, ESTA ja Eesti Maaomavalitsuste Liit. Sotsiaalministeeriumist osales ühel intervjuul kaks spetsialisti.

Intervjuud viisin läbi aprilli- ja maikuu jooksul 2016. aastal, kaks intervjuud viisin läbi suuliselt spetsialistide töökohal ning üks spetsialist vastas küsimustele kirjalikult. Intervjuud kestsid keskmiselt 1 tund ning need salvestati.

Andmekogumise instrumendiks oli poolstruktureeritud küsimustik ning vastavalt intervjuude käigule küsisin täiendavaid küsimusi ja selgitusi.

2.1.3 Dokumendid ja muud andmeallikad

Ankeetküsitlusest ja intervjuudest saadud andmete täiendamiseks kogusin lisaks andmeid, mida analüüsis kasutada, andmeid kogusin dokumentidest, kohalike omavalitsuste kodulehtedelt ning Sotsiaalministeeriumi poolt kogutud algandmetest, mis on autori poolt täiendatud ning tulemused on kättesaadavad lisas 3.

Selleks, et teada saada, millised ülesanded on sotsiaaltöötajatele kohalikus omavalitsuses ametlikult antud, viisin läbi sotsiaaltöötajate ametijuhendite analüüsi. Andmete saamiseks kogusin kokku kõigi kohalike omavalitsuste (va Tallina) sotsiaaltöötajate ametijuhendid, mis olid vastavate kohalike omavalitsuste kodulehtedelt kättesaadavad. Kohalike omavalitsuste avalikest dokumendiregistritest ametijuhendeid ei otsinud, kui kodulehel ei olnud just otsest viidet sinna. Ametijuhendid kogusin kokku perioodil 26.03-27.04.2016. a. Ametijuhendid olid kättesaadavad 190 kohaliku omavalitsuse puhul ning kokku tutvusin 476 ametijuhendiga,

kõigist tutvunud ametijuhenditest olid ligi 63% kinnitatud viimase viie aasta jooksul, ligi 13% olid varasemal perioodil ning ülejäänute kohta ei olnud andmed kätte saadavad.

Ülevaate saamiseks sotsiaaltöötajate hulgast kohalikes omavalitsustes kogusin omavalitsuste kodulehtedelt andmed sotsiaaltööd tegevate spetsialistide kohta. Kohalike omavalitsuste kodulehtedelt kättesaadava info põhjal koondasin kokku andmed sotsiaaltöötajate kohta, analüüsis ei võetud arvesse otseselt mõnda sotsiaalteenust või mõnda muud teenust (nt psühholoogiteenust) osutavaid spetsialiste. Kuna uurimuse eesmärk hõlmab endast sotsiaalvaldkonna arendamise võimalusi kohalikus omavalitsuses, siis sotsiaaltööd tegevate spetsialistide arvestusse loeti ka abivallavanemad ja -linnapead kui nende tegevusvaldkonnas ja ülesannete hulgast oli võimalik eristada ka sotsiaaltöö küsimused. Suuremate linnade puhul on sotsiaaltöötajate hulka arvestatud ka teised spetsialistid, kes on otseselt seotud sotsiaalosakonna teenindamise või arendamisega (nt sekretärid, juristid, finantsjuhid jne), samas arvesse ei ole võetud tervishoiuspetsialiste ning spetsialiste, kes moodustavad sotsiaalosakonnas eraldi struktuuriüksuse (nt raamatupidamisosakond).

Sotsiaaltöötajate haridusandmete saamiseks kasutasin Sotsiaalministeeriumi poolt 2016. aasta veebruaris-märtsis kogutud algandmeid sotsiaaltöötajate hariduse kohta. Kuna Sotsiaalministeeriumi kogutud andmetes olid mitmed omavalitsused kajastanud ka allasutuste või muid sotsiaaltööd tegevate töötajate haridusandmed, siis sellest tulenevalt võrdlesin andmeid sotsiaaltöötajate arvu kohta enda kogutud andmetega ning vajadusel ja võimalusel korregeerisin andmeid kasutades kohalike omavalitsuste kodulehtedelt kättesaadavat infot sotsiaaltöötajate haridusandmete kohta. Need omavalitsused, kelle andmeid ei olnud võimalik korregeerida, kuna nende kodulehel ei olnud andmed avalikustatud, siis nende andmeid analüüsis ei kasutanud. Haridusandmete statistika oli võimalik tuvastada 194 kohaliku omavalitsuse kohta (91,5%), mis hõlmas 471-te spetsialisti.

2.2. Andmeanalüüsi meetod

Kogutud andmete analüüsiks olen kasutanud erinevaid meetodeid vastavalt andmete tunnustele, kasutasin nii kvalitatiivset kui ka kvantitatiivset andmeanalüüsi tulemuste kirjeldamiseks.

Ankeetküsitluses kogutud andmete puhul olen välja toonud kirjeldava statistika ning erinevate andmete esitamiseks olen samuti kasutanud graafilist kirjeldamist. Statistiliste andmete analüüsis kasutasin sagetustabelite, aritmeetilise keskmise, standardhälve näitajaid. Ankeetküsitluse lahtiste küsimuste puhul kasutasin kodeerimist ning standardiseeritud kontentanalüüsi. Ankeetküsitluse andmete analüüsiks kasutasin programme MS Word, MS Excel.

Intervjuude puhul analüüsisin andmeid kvalitatiivset meetodid kasutades. Esmalt transkribeerisin salvestatud intervjuud ning seejärel kodeerisin saadud andmed induktiivset kodeerimist kasutades. Järgnevalt jagasin koodid erinevatesse kategooriatesse ning kogu analüüsi protsessi käigus kasutasin memosid oluliste tähelepanekute kirja panemiseks. Andmete analüüsiks kasutasin programmi MS Word.

Intervjuus osalenud spetsialistide arvamuste väljatoomiseks olen kasutanud märgistamiseks: SP 1, SP 2, SP 3 ja SP 4.

Dokumentidena analüüsisin kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajate ametijuhendeid ning analüüsimeetodina kasutasin standardiseeritud kontentanalüüsi. Analüüsin keskendusin sellele, kas ametijuhendis esineb neid märksõnu ja teemasid, millele olin soovinud vastuse saada.

Kuna kohalike omavalitsuste suurused ja sotsiaaltöö korraldus on erinev, siis ametijuhendeid analüüsisin kolmes erinevas kategoorias: 1) ametijuhendid omavalitsustes, kus on üks sotsiaaltöötaja; 2) ametijuhendid omavalitsustes, kus on mitu sotsiaaltöötajat ja 3) ametijuhendid omavalitsustes, kus polnud kõigi sotsiaaltöötajate ametijuhendid kättesaadavad.

Kõigi analüüsitud ametijuhendite puhul analüüsisin: ametijuhendi kinnitamise või muutmise aeg; kes on asendajaks määratud; milline haridusnõue on sotsiaaltöötajatel; millise valdkonna ülesandeid täidavad sotsiaaltöötajad lisaks sotsiaaltööle; millised innovaatilised- või arendusfunktsioonid on ametijuhendites välja toodud.

Ühe sotsiaaltöötajagas omavalitsuste puhul analüüsisin eraldi ka seda, kui paljudes ametijuhendites on välja toodud peamised ülesanded kuues laiemas valdkonnas

seadusandlikest ülesannetes lähtuvalt (juhtimine, täiskasvanute eestkoste, lastekaitse, sotsiaaltoetused, sotsiaalteenuse, vältimatu abi).

Mitme sotsiaaltöötajaga omavalitsuste puhul vaatasin eraldi ka seda, kas ja kuidas on toimunud spetsialiseerumine.

Teiste kogutud andmete nagu sotsiaaltöötajate arvu ning haridusandmete puhul olen kasutanud statistilist andmeanalüüsi ning tunnuste esmast kirjeldamist.

Analüüsi tulemused ja järeldused on välja toodud järgmises peatükis, andmeid on kirjeldatud kirjalikult, kuid välja on toodud ka asjakohased joonised ning tabelid.

2.3. Uurimuse eetilised probleemid

Eetiliste probleemidena võin välja tuua uurimuse objektiivsuse saavutamise, eelkõige sellest lähtuvalt, et uurimuses kohalikelt omavalitsustelt ning teistelt valdkonna spetsialistidelt küsitud küsimused ei oleks kuidagi suunavad ning et minu isiklikud arusaamised kohalikus omavalitsuses töötades ei mõjutaks kuidagi saadud andmeid. Eetilise dilemma lahendamiseks olengi pidanud oluliseks erinevate andmekogumismeetodite ning andmete kasutamise, et analüüsi puhul oleksid kaasatud nii otseselt uuritavad ehk siis kohalikud omavalitsused, kuid samuti organisatsioonid, kes tihedalt puutuvad kokku omavalitsuste ning sotsiaaltöötajatega. Samuti pidasin vajalikuks ankeetküsitluses ja intervjuudest kogutud andmete täiendamise dokumentidest ja muudest allikatest saadud andmetega.

Teine oluline aspekt on kindlasti see, et uurimuses oleksid tagatud kõigi osalejate anonüümsus, seda nii küsitluse kui ka intervjuude puhul. Küsitlusele vastanute anonüümsuse tagamiseks ei ole vastuste puhul välja toonud muid andmeid, mis võiksid anda informatsiooni kohaliku omavalitsuse kohta täpsemalt. Samuti kuna Eesti on väikene ning valdkonna spetsialiste on vähe, siis intervjuude puhul on välja toodud üksnes asutus, kus intervjuus osaleja töötab ning osaleja nime ega ametinimetust ei ole kasutatud. Samuti spetsialistide konkreetse arvamuse välja toomiseks on spetsialistid märgisatud tähisega.

2. ANALÜÜS JA JÄRELDUSED

Peatükis annan ülevaate erinevatest kogutud andmetest ning püüan leida vastused seatud uurimusküsimustele. Analüüsi tulemused on jagatud viide alapeatükki: sotsiaaltöö korraldus kohalikes omavalitsustes, sotsiaaltöötajate haridus ja koolitusvajadus, sotsiaaltöötajate tööülesanded, kohaliku tasandi sotsiaaltöö arendusvõimalused ja tulevik ning järeldused ja soovitused. Analüüsi osas on andmed koondatud teemade järgi ning kombineeritult on välja toodud nii küsitlusest, intervjuudest, ametijuhenditest kui ka teistest allikatest saadud andmed.

3.1. Sotsiaaltöö korraldus kohalikus omavalitsuses

Sotsiaaltöö korraldus Eesti kohalikes omavalitsustes on üsna erinev sõltuvalt väga palju sotsiaaltöötajate ja elanike arvust kohalikus omavalitsuses. Käesolevas peatükis annan ülevaate Eesti kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajate arvust, toon välja andmed ametinimetuste ning ametikohtade kohta, konkreetsete struktuuriüksuste ja teeninduspunktide hulga kohta. Lisaks kirjeldan sotsiaaltöötajate asendamise korraldust kohalikus omavalitsuses ning spetsialiseerumise ulatusest kohalikus omavalitsuses.

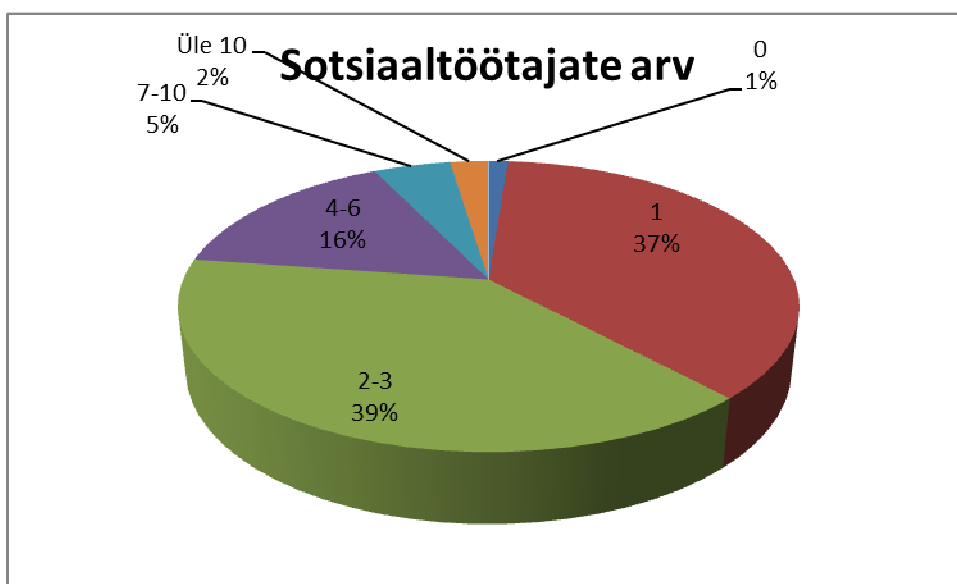
Kohalike omavalitsuste kodulehtedelt perioodil 26.03.2016-15.04.2016. a kogutud andmete põhjal saab Eesti kohalikes omavalitsustes (va Tallinna linn) kokku lugeda 575 sotsiaalvaldkonna spetsialisti, kellest sotsiaaltöötajad (sh. osakonnajuhatajad) on 550, muid spetsialiste on 25 (sh abivallavanemad, abilinnapead, valdkonna sekretärid, raamatupidajad, vallavalitsuse liikmed ja juristid jms). Spetsialistide hulka pole seejuures arvestatud otsesed sotsiaalteenuste osutajad (nt hooldustöötajad, tugiisikud) ja teiste valdkondade spetsialistid (nt psühholoogid).

Sotsiaaltöötajate arv kohalikes omavalitsustes on varieeruv, kohalike omavalitsuste kodulehete andmete kohaselt on Eestis kaks omavalitsust, kus sotsiaaltöötajat eraldi tööl ei ole ning sotsiaaltöötaja ülesandeid täidavad teised spetsialistid.

Kodulehtedelt kogutud andmete põhjal võib välja tuua, et ligi 40% omavalitsustes on tööl kõigest üks valdkonnaspetsialist, 2-3 spetsialisti on tööl ligi 42% omavalitsustes, 4-6 on

12,3% omavalitsustes ja enam kui 6 sotsiaalvaldkonna spetsialisti on kõigest 4,7% kohalikus omavalitsuses. Rohkem kui 20 sotsiaalvaldkonna spetsialisti on tööl kõigest kolmes suuremas linnas.

Küsitluses osalenutest oli kõige enam kohalikke omavalitsusi, kus on tööl 2-3 sotsiaaltöötajat (39%) ning küsitluses osalesid erinevate sotsiaaltöötajate hulgaga KOV-id. Joonisel 3. on välja toodud küsitluses osalenute osakaalud sotsiaaltöötajate arvu lõikes.

Joonis 3. Sotsiaaltöötajate arv kohalikus omavalitsuses

Allikas: Autori koostatud küsitluse põhjal.

Küsitluse andmete põhjal võib välja tuua, et ligi 40% omavalitsustes eristub selgelt eraldi struktuuriüksus sotsiaaltöö korraldamiseks, selleks on loodud osakond, teenistus või amet sotsiaaltöö korraldamiseks.

Kodulehtedelt kogutud andmete põhjal saab välja tuua üle Eesti 18 erineva nimetusega struktuuriüksust, mis võivad ühendada erinevaid valdkondi (nt. haridus-, kultuuri- ja sotsiaalhoolekandeteenistus, humanitaarvaldkond jne.) või siis on üksus moodustatud sotsiaalvaldkonnapõhiselt (nt. sotsiaalhooldekande osakond, sotsiaalabi osakond, sotsiaalteenistus jne). Kõige enam on struktuuriüksusena kasutatud Eestis sotsiaalosakonda,

kuid kui arvestada erinevate struktuuriüksuste nimetuste suurt hulka, siis võib leida, et struktuuriüksused ei ole Eestis kuidagi ühtselt korraldatud.

Suuremas osas omavalitsustes toimuvad sotsiaaltöötajate vastuvõtud ühes teeninduspunktis, küsitluse andmete kohaselt toimuvad 15. kohalikus omavalitsuses need mitmes erinevas punktis, mis moodustab ligi 18% küsitletud omavalitsustest. Mitme teeninduspiirkonnaga kohalikes omavalitsustes on kõige enam omavalitsusi, kus vastuvõtud toimuvad kahes teeninduspunktis, selliseid kohalikke omavalitsusi on 6 (ligi 7%). Kolme teeninduspiirkonnaga omavalitsusi on neli, nelja vastuvõtukohaga on kolm omavalitsust ning ühes kohalikus omavalitsuses toimuvad vastuvõtud viies erinevas kohas. Üks vastaja on välja toonud, et vastuvõtud toimuvad ühel korral kuus väiksemates kohtades. Üks küsitlusele vastaja on märkinud, et peale kohaliku omavalitsuse ühinemist toimusid vastuvõtud kokku neljas teeninduspunktis, kuid selline süsteem kestis neil ainult kaks aastat.

Sotsiaaltöötajate asendamise korraldamine on kohalike omavalitsuste endi korraldada. Küsitluse kohaselt toimub pooltes kohalikes omavalitsustes sotsiaaltöötaja asendamine teise sotsiaaltöötaja poolt, samas ligi 42% vastajates on välja toonud, et sisulist asendamist ei toimu ning sotsiaaltöötaja teeb kiireloomulised ülesanded ise ära ka puhkusel või haiguslehel olles. 7% vastanutest tõi välja, et teise valdkonna ametnik on küll määratud asendajaks, kuid sotsiaaltöötaja teeb ise olulise töö tööle naastes. Kõigest üks vastaja tõi välja, et määratud on kindel teise valdkonna ametnik asendama sotsiaaltöötajat.

Kogutud ja analüüsitud ametijuhendite kohaselt on võimalik 163 omavalitsuse puhul kindlaks teha, kuidas on ametijuhendikohaselt korraldatud sotsiaaltöötajate asendamine kohalikus omavalitsuses. Kõige enam toimub valdkonnapõhist asendamist, mis tähendab, et sotsiaaltöötajad on määratud üksteise asendajaks. Valdkondlik asendamine saab toimuda seega ainult sellistes omavalitsustes, kus on tööl rohkem kui üks sotsiaaltöötaja. Analüüsist selgub, et valdkondlikult on asendamine lahendatud ligi 60% omavalitsustest. Ligi 32% omavalitsustes määrab vallavanem või linnapea konkreetse asendaja igal juhul. Ligi 8% omavalitsustes on määratud kindel teise valdkonna spetsialist sotsiaaltöötaja asendajaks ning sellisel juhul on tegemist omavalitsusega, kus töötab üks sotsiaaltöötaja. Nendel juhtudel, kui on määratud kindel ametnik sotsiaaltöötajat asendama, siis ametijuhendite kohaselt on nendeks näiteks: vallavanem, abivallavanem, vallasekretär, asjaajaja, sotsiaalhooldustöötaja,

raamatupidaja, haridus- ja noorsootööspetsialist. Seega on esindatud väga erinevad valdkonnad.

Sotsiaaltöötajate ametijuhendite põhjal võib välja tuua, et üldiselt ei saa Eestis rääkida mõne sotsiaaltöö valdkonna spetsialiseerumisest peale lastekaitse. Kahe või enama sotsiaaltöötajaga omavalitsuse puhul oli võimalik tutvuda kõigi valdkonna ametijuhenditega 70% omavalitsuste puhul. Analüüsitud ametijuhendist selgus, et eraldi lastekaitsetöötaja on olemas ligi 87% omavalitsustes. Teiste spetsialistide puhul ei võimalik väga kindlaid tunnusjooni ühe kitsa valdkonna põhjal luua, kui välja arvata suuremad linnad, kus spetsialiseerumine toimub ka väga kitsaste valdkondade põhiselt. Samas võib välja tuua, et omavalitsused püüavad töötajaid spetsialiseerida, kas toetuste või teenuste valdkonna vahel. Samuti on võimalik eristada näiteks töötajad, kes teevad põhiliselt tehnilist sotsiaaltööd (töö registriga ja protokollimise ülesanded), üsna tihti ei ole neil ka ametijuhendi järgi kõrghariduse nõuet. Mõne omavalitsuse puhul oli võimalik eristada ka spetsialiseerumist puuetega ja eakate inimeste valdkonnas, kuid üldiselt esineb seda veel väga vähe.

3.2. Sotsiaaltöötajate haridus ja koolitusvajadus

Järgnevalt annan ülevaate uurimuse käigus kogutud andmete kohta sotsiaaltöötajate hariduse ning koolitusvajaduse kohta.

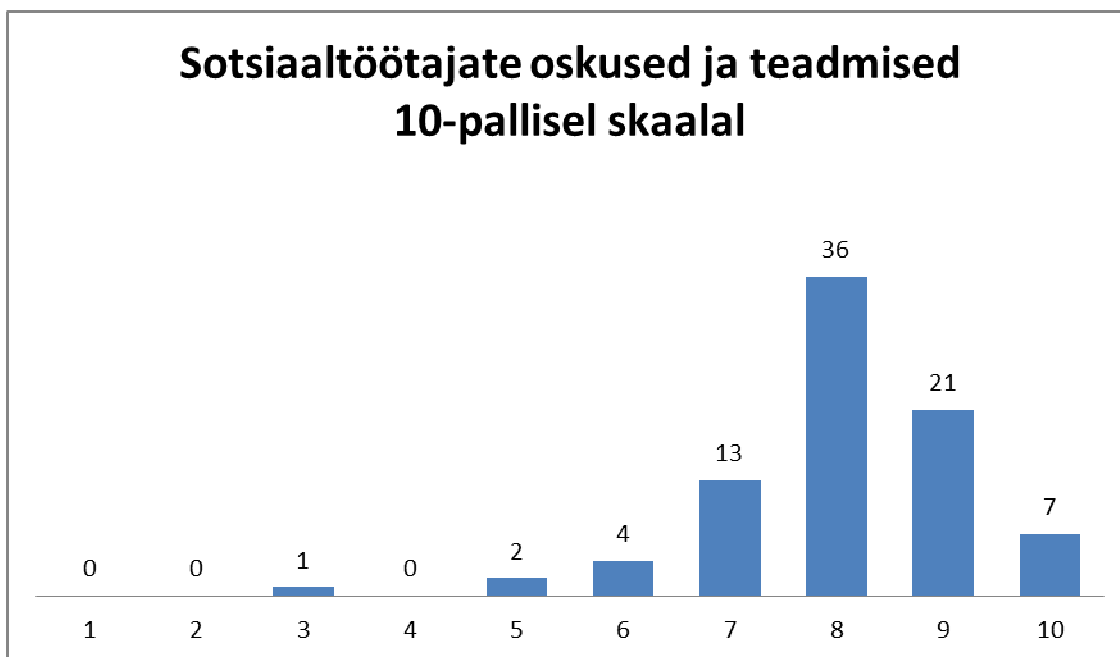
Sotsiaalministeerium kogus 2016. aasta alguses kokku andmed sotsiaaltöötajate haridusandmete ja võlanõustamiskoolituse läbimise kohta. Kuna kogutud andmed sisaldasid osade omavalitsuste puhul allasutuste ning teenuseosutajate andmeid, siis autori poolt on antud andmeid täiendatud omavalitsuste kodulehtedelt saadava info põhjal ning koondatud maakondade lõikes (vt Lisa 3).

Andmed on koondatud 194 omavalitsuse kohta, mis moodustab ligi 92% kõigist kohalikest omavalitsustest ning need kajastavad 471 sotsiaaltöötaja haridusandmeid. Saadud andmetest nähtub, et kõrgharidus on ligi 80% sotsiaaltöötajal ning ligi 63% on erialane kõrgharidus.

Ametijuhendite analüüsis on võimalik haridusnõuded tuvastada 399 ametijuhendi puhul. Andmete analüüsi lihtsustamiseks on haridusandmed kategoriseeritud kahte gruppi:

kõrghariduse või selle omandamise nõue ning kesk-või keskerihariduse (miinimum)nõue. Tulemustest selgub, et ametijuhendites on kõrghariduse või selle omandamise nõue fikseeritud 79% ametijuhenditest ning 21% ametijuhenditest on kõrgem haridusenõue kesk-või keskerihariduse nõue või on tehtud ametikohal tehtud mööndusi ning kõrghariduse nõue on küll välja toodud, kuid lubatud on ka niiöelda madalamad haridustasemed. Paljude ametijuhendite haridusnõuete all on juurde lisatud ka võimalikud erialased või täiendkoolituse nõuded, kuid üldiselt ei ole neid täpsustatud ning seetõttu jääb nende sisu ebaselgeks. Kõigest ühes ametijuhendis oli välja toodud, et nõutud on kutsetunnistus, kuna kutsestandardi kohaselt on sotsiaaltöötajal kohustuslik kõrgharidus, siis on seda analüüsis tõlgendatud kõrgharidusena. Ametijuhendite analüüsis pole eraldi välja toodud, kas nõutud on sotsiaaltöö kõrgharidus või mõni muu.

Üldiselt leiavad kohaliku omavalitsuse küsitlusele vastajad, et nende sotsiaaltöötajate teadmised ja oskused on piisavad, et lahendada kohaliku omavalitsuse sotsiaalprobleeme. 10-pallisel skaalal, kus 1 tähistab puuduvaid oskusi ja teadmisi ja 10 väga häid oskusi ja teadmisi, on vastajate keskmine hinnang, et sotsiaaltöötajate teadmised ja oskused on 8 palli. Standardhälve on 1,19, mis näitab, et hajuvus on pigem väikene ning keskmisest erinevaid vastuseid on vähe. Kõigest üks kohalik omavalitsus on leidnud, et sotsiaaltöötaja oskused ja teadmised on nõrgad ning hinnanud seda kõigest 3 palliga. Ligi 8% vastanutest on hinnanud sotsiaaltöötajate oskusi ja teadmisi 10 palliga. Täpsemalt on hinnangud välja toodud joonisel 4.

Joonis 4. Sotsiaaltöötajate oskused ja teadmised 10-pallisel skaalal nende endi hinnangul.

Allikas: Autori koostatud küsitluse põhjal.

Küsitluses uuriti kohalike omavalitsustelt, milliseid oskusi sotsiaaltöötajatel oleks vaja täiendada ning maksimaalselt said vastajad välja tuua kolm varianti. Kuna kõigi sotsiaaltöötajate varasemad kogemused, teadmised ja oskused on erinevad, siis seetõttu on ka vajadused väga erinevad. Samas võib välja tuua, et kõige enam nähakse vajadust enesehoidmise oskusi täiendada, seda leidis 63% küsitletutest. Ligi pooled (47%) vastanutest leidsid, et vajadus on täiendada erialaseid oskusi nagu näiteks klienditöö ja juhtumikorraldus. Planeerimis- ja analüüsioskuse vajaduse tõid välja 32% vastanutest ja projektijuhtumise oskuse ligi 29% vastanutest. Keeleoskuse, samuti eneseväljendusoskuste ja juhtimisoskuste täiendamist vajaksid ligi veerand küsitletutest. Üheksa uurimuses osalejat tõi välja muu variandi, kellest seitse leidis, et enim on vaja täiendada juriidilisi oskusi, lisaks oli veel välja toodud lastekaitse ja võlanõustamise oskused.

Koolitusvajadused on sotsiaaltöötajatel individuaalsed, kõige enam näevad küsitlusele vastajat vajadust õiguslaste koolituste järgi, 22 vastajat (26%) on selle välja toonud, sealjuures on märgitud vajadus eestkoste koolituste järgi, samuti erinevate seaduste tõlgendamise (sh. 2016. aastal kehtima hakanud sotsiaalhoolekande seaduse, sotsiaalseadustiku üldosa seaduse ja lastekaitse seaduse, kuid ka perekonnakonnaseaduse ja

võlaõigusseaduse) osas. Välja on toodud ka soov praktiliste koolituste järgi nagu kuidas vormistada kohtule dokumente.

Kaks järgmist suuremat valdkonda, milles nähakse koolitusvajadust on lastekaitse ning enesehoidmisoskused. Ligi 15% vastajatest on välja toonud lastekaitse valdkonda puudutavad koolitusvajadused, sh ka perelepitus, elatisnõuded ning lisaks ka noorsootöö. Enesehoidmisega seotud koolituste vajadust on näinud 14% vastajaest, välja on toodud vajadus supervisiooni järgi, samuti, kuidas vältida läbipõlemist ning kuidas ennast kehtestada.

Küsitluses on välja on toodud vajadus ka juhtumikorralduslike koolituste järgi, sh juhtumikorralduse järgi lastekaitstes, seda peab vajalikuks üheksa vastajat. Võlanõustamiskoolitust on soovinud kaheksa vastajat, eraldi on märgitud vajadus näiteks koolitada ennast just avalduste vormistamisel kohtutäituritele.

Arendusvaldkonnaga seotud koolitusvajadustest on kuus vastajat soovinud projektijuhtimise koolitust ning kuus vastajat on leidnud, et vajaksid planeerimis- ja analüüsioskuste arendamiseks koolitusi (sh näiteks ka tööaja planeerimise). Neli vastajat on laiemalt välja toonud, et vajavad eelkõige erialaseid oskusi, lisaks sellele on välja toodud teisi koolitusvajadusi nagu STAR-i koolitus teenuste osas, psühholoogia ja suhtlemiskoolitus, klienditöö.

Koolitusi ei vaja või ei oska välja tuua kaks vastajat. Üks vastaja on välja toonud, et koolitada küll võib, kuid kõike teha ei jõua ja üks vastaja on leidnud, et peabki erinevatel aladel ennast koolitama. Kuna kõigi sotsiaaltöötajate vajadused on individuaalsed, siis on välja toodud ka teisi koolitusvajadusi nagu kirjalik eneseväljendus, teenuste delegeerimine, turvalisuse tagamine töökohal ja enesekaitse, rehabilitatsioon, juhtimisoskuse koolitus ja arvutikoolitus.

Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja koolitusvajaduse teema osas uurisin ka üle-eestiliste sotsiaalvaldkonna organisatsioonide spetsialistide arvamust.

Intervjueeritavad spetsialistid (SP1, SP3) on samuti kõige enam välja toonud sotsiaaltöötajate koolitamise vajaduse õigusalaselt, kuna kasvab vajadus näiteks ka enam oma tegevust dokumenteerida. Samuti on probleemiks seadusandluse mõistmine.

SP1: „/.../sotsiaaltöötajatele tuleb selgeks õpetada haldusmenetlus/.../“

SP1: „/.../ sotsiaaltöötaja oskus lugeda õigusakte /.../“

Lisaks sellele on intervjueritavad spetsialistid välja toonud vajaduse supervisiooni, juhtumikorralduse, suhtluskoolituste, STAR-i ja abivajaduse hindamise teemal.

Intervjuudest selgub ka, et sotsiaaltöötajate oluline oskus peaks olema võime valida koolitusi enda vajadustest lähtuvalt ning samuti ressursside piiratud tõttu võiksid koolitused olla uue lähenemisega.

SP1: „/.../ mitte minna igale poole suvalisele kutsutavale koolitusele, vaid peab endast lähtuvalt oskama valida/.../“

SP4: „Võibolla peaks koolitus videona olema tehtud /.../“

Selles osas, kes peaks tegelema kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajate koolitamisega on intervjueritavatel spetsialistidel erinevad arvamused, kaks spetsialisti leiab, et sellega peaks tegelema riik, vastukaaluks toovad spetsialistid välja vaba koolitusturu ja ülikoolid.

Probleemina tuuakse välja, et kuidas kindlaks teha, milliseid koolitusi sotsiaaltöötajad tegelikult vajavad.

SP2: „/.../mis koolitusi tegelikult täna meil sotsiaaltöötajad vajavad, see peaks olema vedada näiteks ESTA poolt/.../“

SP1: „/.../koolituste teema peaks välja tulema ka läbi järelvalvete/.../“

Koolitusvajadused on sotsiaaltöötajatel erinevad, kuid suurem vajadus on eelkõige õigusteaduse, lastekaitse ja enesehoidmise koolituste järgi, mis annavad märku sellest, mis valdkonnas sotsiaaltöötajate ülesanded liiguvad. Samuti peaks olema muret tekitav, et sotsiaaltöötajad vajavad enam enesehoidmise koolitusi, kuna „läbipõlemise“ oht on sotsiaaltöötajatel suur.

3.3. Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja tööülesanded

Järgnevas analüüsi osas olen jaganud sotsiaaltöötajate tööülesanded kolmeks, kõigepealt annan ülevaate sotsiaaltöökesksetest ülesannetest, järgmisena keskendun sotsiaaltöötajate endi hinnangutele nende töös ette tulnud kõige ebatavalisematele ülesannetele. Kolmandas osas toon välja sotsiaaltöö integreerituse teiste valdkondadega kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöös.

3.3.1. Sotsiaaltöö ülesanded

Ametijuhendite analüüsis keskendusin kuuele erinevale sotsiaaltöö teemale, millega kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö kokku puutub. Kõige üldisemas käsitluses jagasin valdkonnad järgnevalt: 1) sotsiaaltöö juhtimine; 2) lastekaitse; 3) täiskasvanute eestkoste; 4) sotsiaalteenused; 5) sotsiaaltoetused; 6) vältimatu sotsiaalabi. Ametijuhendeid analüüsisid keskendusin sellele, kas antud valdkond oli ametijuhendis kuidagi välja toodud või mitte, sügavamalt analüüsi iga ülesande juures läbi ei viinud. Selles analüüsi osas võtsin aluseks 159 erineva kohaliku omavalitsuse ametijuhendid (kokku 359), kus olid kättesaadavad kõigi sotsiaaltöötajate ametijuhendid.

Ühe sotsiaaltöötajaga omavalitsustee puhul tegin kindlaks kui paljudes kohalikes omavalitsustes on kajastatud eelnevalt välja toodud sotsiaaltöö ülesanded. Omavalitsused, kus on sotsiaaltöötajad rohkem kui üks, siis analüüsisin kohalikku omavalitsust tervikuna ning otsisin vastupidiselt valdkondi, mis ei olnud üheski ametijuhendis kuidagi kajastatud.

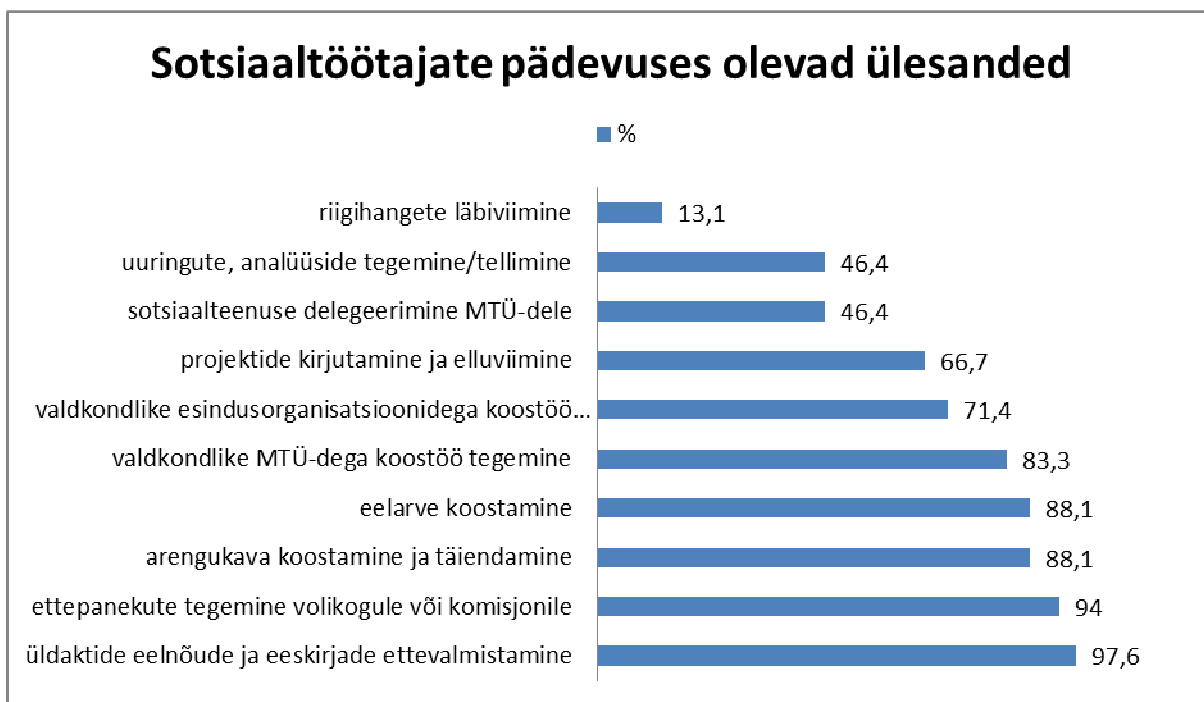
Peaaegu kõigi kohalike omavalitsuste puhul võib välja tuua, et sotsiaaltöö juhtimise ülesanded (valdkondlike ettepanekute tegemine, eelarve juhtimine, arendustegevuse planeerimine jne) on esindatud, ehkki selle sisu ja ulatus on väga erinevad. Kahes omavalitsuses ei olnud juhtimise ülesandeid võimalik välja tuua.

Kahe või enama sotsiaaltöötajaga kohaliku omavalitsuse puhul on üldiselt kajastatud enamus valdkonnad. Lastekaitse ja sotsiaaltoetuste valdkond on kõigis uuritud omavalitsuste ametijuhenditest leitavad. Kõige vähem on välja toodud vältimatu abiga ülesandeid, ligi 42% uuritud omavalitsuste puhul ei tulnud see välja. Eestkoste ei olnud kajastatud ligi 19% omavalitsustest ning sotsiaalteenused ei olnud ligi 2%.

Ühe sotsiaaltöötajaga omavalitsuses on tulemused veelgi drastilisemad, ligi 64% ametijuhenditest ei kajastu vältimatu sotsiaalabi ülesanded ning ligi 37% omavalitsustes ei ole ametijuhendis välja toodud täisealiste eestkoste korraldamist. 15% ametijuhenditest ei kajastu lastekaitse korraldust ning 13% teenuste korraldust, sotsiaaltoetustega seotud ülesanded ei olnud välja toodud 6% omavalitsuste sotsiaaltöötajate ametijuhenditest.

Kokkuvõtvalt võiks ametijuhenditest välja veel tuua, et väga suur rõhk on pandud erinevate registrite ja andmete kogumisele. Väga vähe räägitakse sotsiaalteenuste arendamise vajadusest ning juhtumikorraldus pole üldiselt sotsiaaltöötajate ametijuhendites kajastatud.

Täiendavalt saab küsitluse andmete põhjal välja tuua, et enamustes omavalitsustes on sotsiaaltöötajates pädevuses üldaktide eelnõude, eeskirjade ja standardite ettevalmistamine ning ka ettepanekute tegemine volikogule või vastavale volikogu komisjonile sotsiaalvaldkonnas. Arengukava koostamine ja täiendamine ning ka eelarve koostamine sotsiaalvaldkonnas on üldiselt (88,1% KOV-des) kohalikes omavalitsustes sotsiaaltöötajate pädevuses. Samuti valdkondlike MTÜ-dega ning esindusorganisatsioonidega teevad paljud kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajad koostööd. Projektide kirjutamise ja läbiviimise on 66,7% vastajatest märkinud sotsiaaltöötajate pädevuseks. Oluliselt vähem on sotsiaaltöötajate pädevuses sotsiaalteenuste delegeerimine MTÜ-dele, mis võib tuleneda sellest, et puuduvad vastavad teenuse osutajad, kellele teenuseid delegeerida. Samuti uuringute ja analüüside tegemine on alla pooltes (46,4%) omavalitsustes sotsiaaltöötajate ülesandeks. Kõige vähem puutuvad sotsiaaltöötajad kokku riigihangete läbiviimisega, seda tehakse kõigest 13,1% omavalitsustest. Joonisel 5. on välja toodud ülevaatlikult erinevad ülesanded.

Joonis 5. Sotsiaaltöötajate pädevuses olevad ülesanded

Allikas: autori koostatud küsitluse põhjal.

Üldiselt on kõik sotsiaaltöötajad puutunud kokku sellega, et nad on pidanud ise osutama ka sotsiaalteenuseid nagu sotsiaaltransporditeenus, koduteenus, tugiisikuteenus jne. Küsitluses tõi kõigest üks välja, et kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajad pole kunagi pidanud ise otseselt teenuse osutamisega tegelema. Samas ligi 35% tõi välja, et seda juhtub tihti, et sotsiaaltöötaja peab sotsiaalteenust osutama, kuna sobivat teenust või teenuse osutajat ei ole. Ligi 23% küsitlusele vastanutest märkis, et seda juhtub üksnes siis, kui on vaja teenuse osutajat asendada. Viiendik omavalitsustest tõi välja, et sotsiaaltöötaja tegeleb pidevalt teenuse osutamisega, kuna see on tema igapäevane ülesanne. 21% vastanutest leidis, et teenuse osutamine sotsiaaltöötaja puhul on ette tulnud üksikutel erakorralistel juhtudel.

Kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajate ülesannete hulk ja iseloom on aastate jooksul muutunud. Küsitluses osalenutest leiab ligi 68%, et kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajatele on viimase viie aasta jooksul ülesandeid juurde tulnud ning kõigest ligi 11% vastanutest leiab, et ülesandeid ei ole juurde tulnud. 21% vastanutest ei oska öelda, kas viimase viie aasta jooksul on ülesandeid juurde tulnud.

62% vastajatest on välja toonud erinevaid ülesandeid, mida nad arvavad, et kohalikele omavalitsustele on juurde tulnud sotsiaalvaldkonnas.

Kõige enam on kohalikud omavalitsused toonud välja bürokraatia suurenemise, mis on toonud lisakohustusi omavalitsustele juurde, seda on leidnud ligi 18% vastajatest. Välja on toodud, et üha enam aega kulub STAR-is andmete sisestamisele, avalduste menetlemisele, toetuste välja maksmisele, samuti juhtumiplaanide tegemisele. Leitud on, et haldusmenetluse protsess võtab liiga palju aega. Samuti on välja toodud bürokraatia suurenemine seoses uute seaduste (sotsiaalhoolekande seadus ja lastekaitse seadus) vastuvõtmisega ning kohustusega teenuste kordasid välja töötada ning tegeleda abivajaduse hindamisega.

Üks vastaja on välja toonud: „*Liiga palju on juurde tulnud paberitööd sh oma töö ja tegevuste "õigustamine" ja selgitamine (enne paberi siis tegevus perega).*“

Teine suurem töömahu suurenemine on tulnud teenustest lähtuvalt, seda on märkinud samuti ligi 18% vastajatest. Välja on toodud näiteks vajadus teenust ise osutada, samuti on probleemiks toodud teiste teenuste puudumine, mille tõttu on suurenenud nn asendusteenused (näiteks koduteenus hooldekodu kohtade puuduse tõttu). Kõige enam on teenustest välja toodud sotsiaaltransporditeenuse osutamise või korraldamise vajadus ja koduteenus. Teisi teenuseid on oluliselt vähem mainitud, kuid välja on toodud ka teenuste arendamise vajadusest tulenev lisakoormus ning ka üldine teenuste korraldamise vajadus.

Laste ja noortega seotud tööülesanded on samuti mitmete vastajate meelest suurenenud (14%), leitud on, et nii juhtumite kui probleemide arv aina kasvab. Näidetena on välja toodud suurenenud käitumisprobleemid lastel koolides ja lasteaedades, koolikohustuse mittetäitmine, perede omavahelised konfliktid, saatjata alaealised ja vajadust tegeleda ennetustööga.

Eestkostega seotud üleannete suurenemine on toodud välja ligi 12% küsitlusele vastajate seas, mis väljendub nii selles, et eeskostetavate hulk on kasvanud kui ka on vajadus eestkostjatele järelevalvet teostada. Leitud on, et üldine töömaht on suurenenud ning sealhulgas ka bürokraatlikkus asjaajamisel. Lisaks on välja toodud ka suurenenud töökoormus erihoolekande klientide tõttu.

Ligi 8% vastajatest on eraldi välja toonud ka vajaduspõhise peretoetuse maksmise kohustuse, vähem on välja toodud toiduabi jagamise kohustust. Lisaks on märgitud veel, et kohtusse

pöördumiste hulk on suurenenud ning üldised nõustamisteenused on laienenud ning klienditöö on suurenenud.

Kohaliku omavalitsuse töökorraldusest tingituna on ligi 7% küsitlusele vastajatest toonud välja kohustuste suurenemise, näiteks nagu teiste valdkondade ülesanded: tervisedendus, perekonnaseisutoimingud, noorsootöö, haridus, riigihanked jms. Samuti on välja toodud ametikohtade koondamine, mille tõttu sotsiaaltöötajate ülesanded on suurenenud.

Ligi 10% küsitlusele vastajatest on ülesannete suurenemise põhjusena välja toonud, et probleeme ongi valdkonda juurde tulnud, millega tegelema peab. Suurenenud on abivajajate ja selle tõttu ka juhtumite arv. Välja on toodud, et probleemid on üksikute eakatega või isikutega, kes ise enam iseseisvalt hakkama ei saa, mis on paljuski tingitud sellest, et lapsed ja lapselapsed elavad välismaal.

Ligi 6% vastajatest on maininud riigipoolsete üleannete suurenemise. Välja on toodud näiteks uued seadused, mis hakkasid kehtima 2016. aastast ning sellest tulenev lisakoormus. Samuti on leitud, et riik delegeerib aina enam ülesandeid kohalikele omavalitsustele.

3.3.2. Ebatavalised tööülesanded

Sotsiaaltöö on suuresti etteaimamatu ning seda tööd tehes peab arvestama sellega, et ette võib tulla selliseid olukordi, kus sotsiaaltöötaja peab tegelema väga ebatavaliste ülesannetega. Küsitluses osalejatel oli võimalus välja tuua näiteid selle kohta, milliseid nende jaoks ebatavalisi ülesandeid on nad oma tööd tehes pidanud tegema. Küsitluses osalenutest ligi 87% tõi välja erinevaid olukordi, kus nad on pidanud tegelema lausa kummaliste ülesannetega.

Kõige enam töid vastajad välja näiteid olukordadest, kus nad on erialast tööd tehes pidanud tegelema kas loomade, kahjurite ja putukate või taimedega. Ligi 35% vastajatest tõi välja erinevaid näiteid sellega seoses, mitmed sotsiaaltöötajad on pidanud tegelema loomadele varjupaiga või asenduskodu leidmisega, on pidanud loomaarsti juures käima, nad on pidanud tegelema kahjuritõrjega ning üks vastaja on välja toonud, et on pidanud tegelema ka taimede istutamisega. Sotsiaaltöötajad on oma töös pidanud tegelema nii kasside, koerte, lehmade,

kitsedega kui ka lindudega. Erinevaid kummalisi näiteid tööülesannetest, mis on seatud loomadega, on väga mitmeid, näidetena on välja toodud:

„vaimselt haige vanainimese korterist kasse püüdnud ja õhtul söötmas käinud; arutanud, kas koerakuudi ehitamiseks peaks KOV raha andma;“

„kassidele hoiupaiga leidmine, et kassiomaniku saaks haiglasse paigutada (kasse oli kokku 27)“

„Olen tegelenud inimestega, kes on laidudelt linnumune varastanud.“

„Hooldekodusse paigutatava eaka inimese kodust (majast) lehma eest leidmine.“

„korterisse sisenemine oletusega, et korteriomani on surnud aga tegelikult oli laipu pool ämbrit (roiskuma läinud kalad).“

„Lehma lüpsmine, müük.“

„Otsinud eakale vanaprouale linnupuure;...“

Järgmisena on vastajad (ligi 20%) kõige enam välja toonud juhtumeid, mis on olnud seotud surnud inimeste ja nende matmisega. Kõige enam on kirjeldatud matustega seotud tegevusi, sinna hulka kuuluvad toimingud nagu lahkunu ettevalmistamine ehk siis pesemine ja riietamine, matuste korraldamine, kirstu kandmine, surnu tuvastamine, urnis oleva isiku tuvastamine, testamendi tunnistamine jne.

Vastajad on välja toonud ka erinevaid tavapärase igapäevaelu tegevusi, mida nad on pidanud enda klientide heaks tegema. 19% vastajatest on välja toonud tegevusi, mis on olnud seotud eluruumide koristamise, kütmise, vee toomise, söögi tegemise, pesu pesemise ja klientide pesemisega. Mõned selliste ülesannete näited on:

„Korterist 20 cm paksuse prügi ära koristamise ja vedamise korraldamine.“

„pesnud külamehe jalgu ja ravinud seenehaigust, toitlustanud (kodust viinud toidu) nädalavahetustel abivajavat inimest, kelle olime sunnitud panema sotsiaalkorterisse, kuna teda polnud võimalik hooldekodusse paigutada, sest järjekorrad on pikad ja kohta pole võimalik saada /.../“

Lisaks on toodud välja ka selliseid näiteid tegevustest nagu lotopiletite kontrollimine, suitsuanduri patarei vahetamine.

Vastajad on toonud ka mitmeid näiteid selle kohta, kuidas nad on pidanud osutama kõikvõimalikke transporditeenuseid abivajajatele või on pidanud olema saatjaks. Sealhulgas on näiteid nii inimeste haiglasse viimise kui igapäevaste sõitude osas, samuti on transporditud klientidele koju esemeid. Mõned sellised näiteid on:

„Vaimse puudega inimese viimine igal suvel oma naistuttava juurde, kellega tutvus haiglas olles /.../“

„Psühhoosis alkohooliku transport koos politseiga Tallinnasse psühhiaatriaiglasse.“

Sotsiaaltöötajatel on tulnud ette ka ebatavalisi ülesandeid laste ja peredega seoses, näiteks on viidud lapsi kooli ja lasteaeda ning käidud koos lastega riideid ostmas. Samuti on ette tulnud teisi ebatavalisi olukordi nagu näiteks:

„ /.../ kodust ärajooksnud last Prantsusmaalt tagasi toomas /.../“

„paljastanud internetis tegutsevat perverti lapse konto luues“

„vestelda emaga pool kaks öösel tund või rohkem sellest, kuidas ta saaks oma lapse magama, /.../“

Lisaks on kirjeldatud tegevusi, mis on olnud seotud eeskostetavate varadega nagu metsade ja maade müümine. Samuti on sotsiaaltöötajad pidanud ise abivajajaid pildistama ID-kaardi jaoks. Üks vastaja on välja toonud, et on pakkunud sünnitusabi, teine omavalitsus on pidanud korraldama kiirabi sünnitajale. Samuti on välja toodud näiteid ebatavalisematest kohtuistungitest, näiteks kus sotsiaaltöötaja on üksi pidanud omavalitsust esindama keerulisel haldusmenetluse küsimuses.

Kuna sotsiaaltöö on seotud tihedalt nii politseitööga kui tervishoiuga, siis on ka selles osas sotsiaaltöötajad pidanud täitma kummalisi ning mõningatel puhkudel ka ohtlikke ülesandeid. Mitmed vastajad tõid välja näiteid korrakaitse ja meditsiinivaldkonnaga:

„ /.../ visata korterist välja purjus inimesi riskides langeda ise vägivalla ohvriks“

„kliendiga viinaravil käimine“

„Öisel ajal koos politseiga korteriukse lahti muukimine.“

Kõigile eelpool nimetatud ülesannetele lisaks töid vastajad välja näiteid ka sellest, kuidas nad on pidanud tegelema korteriühistute probleemide lahendamisega, pidanud osutanud selliseid teenuseid nagu perelepitust ja seksuaalnõustamist, samuti on paljud sotsiaaltöötajad pidanud tegelema erinevate haldusküsimuste nagu sotsiaalkorterite remondi ja veevariide likvideerimisega.

3.3.3. Teiste valdkondadega seotud ülesanded

Nagu eelnevalt oli juba võimalik tõdeda, siis sotsiaaltöötajate töö ei piirdu ainult sotsiaaltööga, vaid see on tihedalt seotud teiste valdkondadega ning nende ülesannetega.

Kui ametijuhendite puhul vaadata kõiki analüüsitud 476 juhendit, siis selgub, et kõige enam on sotsiaaltöötajate töö seotud ka noorsootöö ja hariduse valdkonnaga, mõlemad valdkonnad väljenduvad ligi 7% ametijuhendites. Noorsootöö koordineerimine on ligi 12% lastekaitsjate lisavaldkonnaks. Tervishoiu ja tervisedenduse valdkonnad on ametijuhendite järgi ligi 5% sotsiaaltöötajate ülesandeks. On ka palju teisi valdkondi, mis on integreeritud sotsiaaltöötaja tööga, kuid nende osatähtsus on väga väikene. Sotsiaaltöötaja teise valdkonna ülesannete täitmine on pigem ühe sotsiaaltöötajaga omavalitsustes päevakajaline, ligi 49% sotsiaaltöötajates on ametijuhendi järgi neil ka teise valdkonna ülesandeid täita.

Kohalike omavalitsuste seas läbi viidud küsitluse andmete kohaselt täidab 37% omavalitsuses mõni sotsiaaltöötaja igapäevaselt ka mõne teise valdkonna ülesandeid. Kõige enam kerkisid ülesse kaks valdkonda: noorsootöö ja haridus, mida mainiti ära 16 korda. Asjaajaja ülesandeid (sh sekretäritöö, dokumendihaldus) toodi välja viie vastaja puhul. Tervisedendus toodi välja kolmel juhul ning kahel korral oli nimetatud sotsiaalpedagoogi ülesannete täitmine. Lisaks sellele oli välja toodud, et on sotsiaaltöötajaid, kes täidavad ka raamatupidaja, vallasekretäri, spordi- ja kultuurispetsialisti, kogukonnaelu, kodulehe ja kohaliku ajalehe toimetamise, prügimajanduse ja elamumajanduse, halduse ja ehitusvaldkonna ülesandeid. Ligi 11% vastajatest on välja toonud kaks või enam erinevat valdkonda, millega sotsiaaltöötajad lisaks sotsiaaltöö tegelevad.

Küsimuse osas, kui tihti peavad sotsiaaltöötajad täitma jooksvalt teise valdkonna ülesandeid, olid vastused üldiselt kohalike omavalitsuste lõikes väga erinevad. Küsitlusele vastajad pidid hindama 10-pallisel skaalal, kui tihti peavad sotsiaaltöötajad täitma jooksvalt teise valdkonna ülesandeid, sealjuures 1 tähistas skaalal „Mitte kunagi“ ja 10 „Igapäevaselt“. Keskmine väärtus vastajatel oli 4-palli, mis näitab, et üldiselt sotsiaaltöötajad ei pea väga tihti täitma jooksvalt teise valdkonna ülesandeid. Samas võib välja tuua, et standardhälve on 2,33 punkti ehk siis erinevused keskmisest on suuremad. Mood seejuures on 2, mis näitab, et kõige enam vastajaid märkis vastuseks 2-palli, kuid oluline on märkida ära, et 10- pallisel skaalal märgiti ära kõik variandid, mis näitab seda, et erinevate omavalitsuste sotsiaaltöötajate praktikad ja hinnangud teiste valdkonna ülesannete täitmise osas on väga varieeruvad.

Teise valdkonna jooksvate ülesannete täitmise osas tõid küsitluse vastajad välja erinevaid näiteid. Kõige enam tuleb ette seda, et lahendatakse haldusküsimusi, seda on välja toonud ligi 23% vastajates ning ülesandeid on väga erinevaid, sh on välja toodud koolitransport, haldusküsimused nagu prügimajandus, vee- ja kanalisatsiooniprobleemid, elamumajandus sh eluruumide remondiküsimused, lumelükkamise korraldamine, soojamajandus, kodutute loomade küsimused, ehitusküsimused.

Järgmisena tegeletakse enim haridusküsimustega, seda on välja toonud ligi 18% vastajatest, sh üldine hariduskorraldus kui ka näiteks kooli sotsiaalpedagoogi ülesannete täitmine. Noortega soetud valdkonna funktsioone on välja toonud seitse omavalitsust, sh on ülesanneteks näiteks laagrite ja ringide korraldamine, noortekeskuse töö korraldamine, projektide kirjutamine ja ellu viimine.

Mõned omavalitsused on välja toonud ka tervisedenduse. Lisaks on üks omavalitsus toonud välja ka meditsiinisüsteemi puudulikkuse, mille tõttu peab sotsiaaltöötaja lahendama ülesse kerkinud probleeme:

„psühhiaatrilise patsiendiga ei tegeleta, ravi järele vaatamine pannakse sotsiaaltöötaja ülesandeks, kuigi raviskeemi jälgimise ja seisundi hindamise pädevust meil ei ole /.../“

Välja on toodud ka puudused korrakaitstes, mis paneb sotsiaaltöötajad täitma muid ülesandeid, näiteks: *„sotsiaaltöötajaid pannakse alkohoolikute tülidega tegelema.“* ja *„/.../noorte kurjategijate tagaajamine“.*

Sotsiaaltöötajad tunnevad ka seda, et peavad täitma teenuseosutajate ülesandeid mõningatel juhtudel: „*Psühholoog...teenus on kallis ja tihti peab sotsiaaltöötaja nõustama, see nõuab pidevat pikaajalist nõustamist.*“ ning ka näiteks tugiisiku ülesannete täitmine.

Üks vastaja tõi välja, et vallasekretär täidab hoopis sotsiaaltöö ülesandeid. Lisaks on küsitlusele vastajad toonud välja ka muid erinevaid teise valdkonna ülesandeid, mida sotsiaaltöötajad peavad tegema.

3.4. Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö arendusvõimalused

Kohalikul tasandil on sotsiaaltööl mitmeid nõrkusi, kuid on ka omad tugevused. Samas on võimalus, et otsitakse probleemidele lahendusi ning nõrkused muudetakse ümber tugevusteks. Järgnevalt toon välja kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö tugevused, kui ka nõrkused. Lisaks anna ülevaate sellest, millised on kohaliku tasandi sotsiaaltöö arendusvõimalused ning millised on tulevikuväljavaated.

3.4.1. Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö tugevused ja nõrkused

Kohalik omavalitsus ei saa eksisteerida omaette ning samuti sotsiaalsed probleemid ühiskonnas on laiemad, millega kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö peab tegelema. Väga keeruline on välja valida ühte probleemi, mis oleks ühiskonnas kuidagi enam silmatorkav ning seetõttu ei ole küsitlusele vastajatel kujunenud kindlat seisukohta selles osas, milline on peamine strateegiline väljakutse Eesti sotsiaaltöö jaoks. Ligi 30% vastanutest leiab, et selleks on töötus ja sellega kaasnevad sotsiaalsed probleemid (alkoholism, laste vaesus, perevägivald jne). 27% vastanutest leiab, et suurimaks probleemiks on perekondade lagunemine/nõrgenemine, mille tõttu üha enam probleeme jääb sotsiaal- haridus- ja meditsiini valdkonna töötajate lahendada. 17% on leidnud, et väljakutseks on üha suurenevad erinevused piirkondade, kogukondade ja üksikisikute vahel hariduses, sissetulekutes, eneseteostusvõimalustes, mis lõpptulemusena viivad ühiskonna sidususe nõrgenemisele/kadumisele. Ligi 16% on leidnud, et probleemiks on riigi/piirkondade

arenguperspektiivide puudumine, mille tõttu suureneb väljaränne ning sotsiaaltöötajate lahendada jäävad probleemid. Kaks vastajat on välja toonud, et kõik eelnevalt nimetatud probleemid on olulised väljakutsed. Üks vastaja on leidnud, et haldusreformi elluviimine on kindlasti väljakutse ka sotsiaaltöö jaoks, kuna omavalitsuste piiride ülene sotsiaaltöö hetkel ei toimi.

Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltööl on oluline roll sotsiaalprobleemidega tegelemisel Eesti ühiskonnas, palju on räägitud ka sellest, millised on kohaliku omavalitsuse ja seal tehtava sotsiaaltöö tugevused ja nõrkused.

Kohalike omavalitsuste seas läbiviidud küsitluse tulemustest selgus, et omavalitsused ise peavad kõige tugevamaks küljeks sotsiaaltöö korraldamisel seda, et neil on kompetentsed ja haritud sotsiaaltöötajad, seda on välja toonud ligi 70% vastajatest. Ligi 42% küsitletutest leiab, et neil on tugev ja ühte hoidev kogukond, mille tulemusena paljud probleemid lahendatakse kogukonna toel ning 40% vastanutest leiab ka, et otsustajad (volikogud ja linna- ja vallavalitsused) hindavad sotsiaaltööd ja sotsiaaltöötajaid. Vähem on leitud, et sotsiaalvaldkonda rahastatakse võrdses mahus teiste valdkondadega (26%), sotsiaaltöötajate hulk omavalitsuses on piisav (19%), teised sotsiaalvaldkonna spetsialistid on kompetentsed ja haritud (18%), abivajajatele on välja töötatud kõik vajalikud teenused (14%). Kõigest neli kohalikku omavalitsust on tugevusena välja toonud selle, et kirjutatakse ja viiakse ellu sotsiaalvaldkonna projekte. Lisaks sellele on välja toodud tugevustena ka hea võrgustikutöö ja koostöö teiste omavalitsuse ametnikega, paindlik lahenduste otsimine ja vajadusel teenuste väljatöötamine ning ka see, et väga raskeid juhtumeid on vähe. Üks vastaja on leidnud, et kohalikul omavalitsusel puuduvad tugevused sotsiaaltöö ellu viimisel.

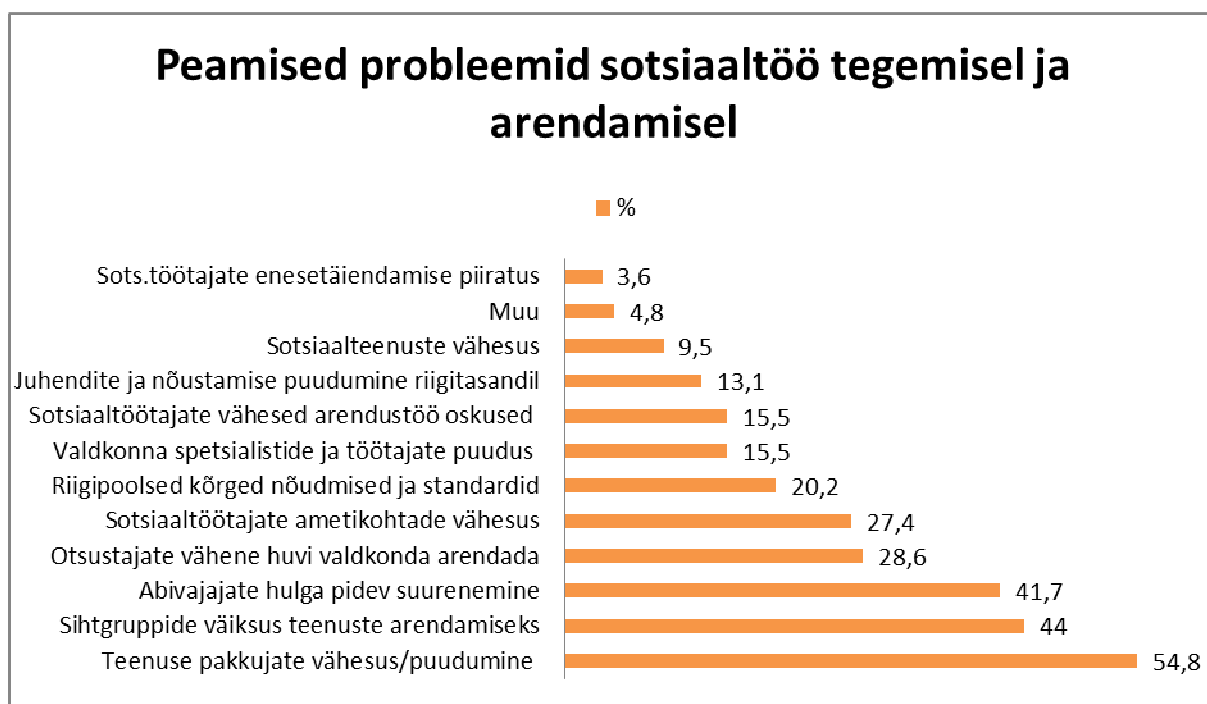
Intervjuus osalenud üleriigiliste organisatsioonide esindajad on samuti toonud välja omapoolsed mõtted, mis on kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö tugevuseks. Kõik intervjuueeritavad on leidnud, et kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö positiivseimaks küljeks on eelkõige olemine inimesele lähedal, teades tema probleeme ning püüdes leida neile lahendusi.

SP4: „See inimese lähedus on võib-olla hea“

SP3: „/.../teavad sotsiaaltöötajad oma kliente ja nende probleeme hästi.“

SP2: „/.../inimest ei jäeta ikkagi hätta, püütakse leida lahendusi/.../“

Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö puhul saab välja tuua ka erinevaid nõrkusi. Kõige enam on küsitlusele vastajad välja toonud probleemina teenuse pakkujate vähesuse või puudumise piirkonnas, seda näeb probleemina ligi 55% vastajatest. Samuti näevad paljud omavalitsused (44%), et sihtgrupid on liiga väikesed selleks, et teenuseid arendada. 42% on välja toonud, et probleemiks on abivajajate hulga pidev suurenemine. Ligi 29% vastajates on leidnud, et otsustajatel ei ole piisavalt huvi, et sotsiaalvaldkonda arendada. 27% vastajatest on leidnud, et sotsiaaltöötajate ametikohtade arv ei ole piisav. Viiendik vastajatest on leidnud, et riigipoolsed standardid ja nõudmised on liiga kõrged, samuti nähakse nõrkusena seda, et riigitasandil puuduvad valdkondlikud juhendid ja nõustamine. Lisaks on välja toodud ka teisi probleeme, mis on täpsemalt välja toodud joonisel 6.

Joonis 6. Peamised probleemid sotsiaaltöö tegemisel ja arendamisel vastanute hinnangul

Allikas: autori koostatud küsitluse põhjal.

Lisaks sotsiaaltöötajate endi hinnangule on arvamust avaldanud ka üleriigiliste organisatsioonide spetsialistid. Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö üheks nõrkuseks on intervjueeritavate arvates suur töökoormus ja ülesannete rohkus.

SP3: „Suur koormus. Üks ja sama inimene peab tegelema nii poliitika kujundamise, arengukavade koostamise kui ka klientide probleemide lahendamisega.“

SP4: „/.../ ülesandeid on liiga palju antud, aga ei ole konkreetset rahastust/.../“

Kui küsitlusele vastanud sotsiaaltöötajad tõid välja probleemina sotsiaalteenuste osutajate pakkumise puuduse, siis spetsialistid näevad nõrkuseid teenuste pakkumisel ja arendamisel. Probleemina on välja toodud, et sotsiaaltöötajad osutavad ise sotsiaalteenuseid.

SP2: „/.../suutlikkus teenuseid arendada, suutlikus teenuseid, mida nad nii ehk naa juba osutavad, kuidagi konkreetseks asjaks formuleerida.“

SP1: „/.../sotsiaaltöötaja kohalikus omavalitsuses on võtnud endale ülesandeks sotsiaalteenuseid korraldada ja neid ka ise osutada.“

Intervjueeritavad näevad ka, et teatud kohaliku omavalitsuse probleemid tulenevad sotsiaaltöötaja vähesest võimest ennast kehtestada ning et sotsiaaltöötajad ei räägi piisavalt kaasa asjades, mis neid endid puudutab.

SP1: „/.../kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajal ei ole julgust ennast kehtestada, kehtestada ennast selle võrra, et tal ei ole julgust viia hoolekandelised, hoolekande korraldusest tulenevaid probleeme vallavalitsuseni, vallavolikoguni.,,

SP4: „/.../ei leita julgust, aega, võimalust oma arvamust avaldada.“

Sotsiaaltöö murekohad ilmnevad ka juba laiemas ühiskonnas ning intervjueeritavad toovad välja üldised põhimõtted, mis pärsib sotsiaaltööd ja selle arengut.

SP3: „/.../meedia kajastab sotsiaaltööd ainult läbi negatiivsete skandaalide, siis on ühiskonnas üldine suhtumine sotsiaaltöösse mitte just eriti positiivne.“

SP2: „/.../hoolekande valdkond, sotsiaalvaldkond ei ole ikkagi/.../vallavalitsuse prioriteet.“

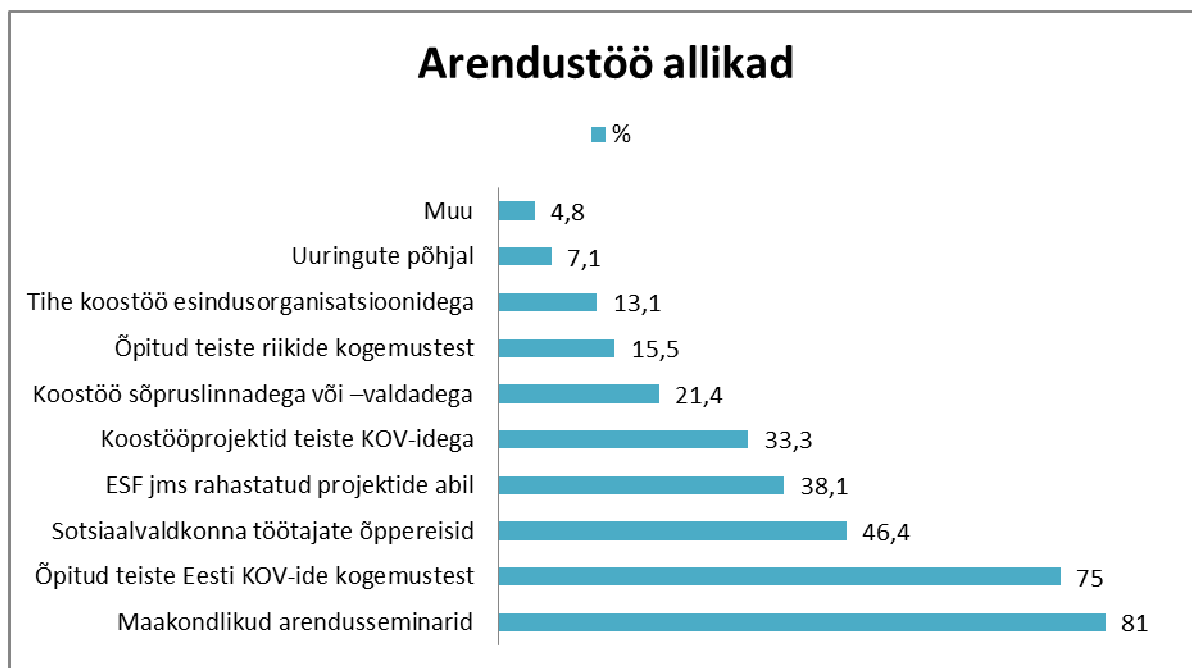
Seega välja võib tuua, et kohalikul tasandil on mitmeid erinevaid probleeme, millega sotsiaaltöötajad peaksid ka ise enam tegelema.

3.4.2. Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö arendamine

Võimalusi, kuidas kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö arendada, on mitmeid. Küsitluse andmete kohaselt tegelevad kõige enam siiski sotsiaalsektori arendamisega valdkonnaninimesed ise nagu sotsiaalosakonna juhatajad, sotsiaalnõunikud ja sotsiaaltöötajad, seda on välja toonud 89% küsitlusele vastanutest. 23% vastanutest on välja toonud, et sellega tegelevad ka omavalitsuste juhid, 19% on välja toonud, et seda teevad ka abivallavanemad ja abilinnpead, 18% vastanutest on märkinud arendusspetsialistid. Lisaks on üks vastaja välja toodud ka sotsiaalkomisjonid ning lisatud on, et arendus toimub koostöös.

Sotsiaalvaldkonda juhtiva volikogu komisjoni roll omavalitsustes on erinev. Ligi 42% vastanutest on välja toonud, et komisjonil on spetsialiste toetav roll, kus komisjon ise algatusi ei tee, kuid toetab valdkonna spetsialiste. Samas 26% vastanutes on välja toonud, et nende komisjonil ei ole sisulist rolli ja vaadet sotsiaaltöö arendamisele ning ligi 12% vastanutest on välja toonud, et komisjoni roll on üldse arusaamatuks jäänud. Üksikjuhtumite lahendamise tegeleb komisjon pigem 12% küsitlusele vastanud kohalikus omavalitsuses. Kõigest seitse (ligi 8%) vastajatest tõi välja, et komisjon on sisuliselt arendustegevusse kaasatud üksus, kus tehakse spetsialistidega koostööd ja toetatakse nende algatusi. Seega võib leida, et küsitlusele vastanud omavalitsuste seas ei ole sotsiaalkomisjonide roll väga selge ning ainult vähestes kohtades on sotsiaalkomisjonil arendusfunktsioon.

Arendustöö on kohalikes omavalitsustes toimunud läbi erinevate allikate. Kõige enam on küsitlusele vastajad välja toonud maakondlikud või piirkondlikud arendusseminarid (81%) ning 75% on märkinud, et õpitud on teiste omavalitsuste kogemustest. Lisaks on veel 46% välja toonud õppereisid ning 38% ESF, Šveitsi või Norra rahastatud projektid, natuke vähem (33%) on märkinud koostööprojektid teiste omavalitsustega. Teisi allikaid on üldiselt kasutatud juba mõnevõrra vähem. Kõige vähem on arendustöös kasutatud erinevaid uuringuid, seda on välja toonud kõigest 7% vastajates. Lisaks on eraldi veel välja toodud koolitused, varasemad töötajate töökogemused ja reaalne vajadus tegeleda arendusega (nt teenused). Üks vastaja on leidnud, et arendustööd pole eriti senini olnud. Jooniselt 7. on võimalik saada täpsem ülevaade erinevate arendustöö allikate kasutamise kohta omavalitsuste sotsiaaltöötajate seas.

Joonis 7. Arendustöö allikad kohaliku omavalituse sotsiaaltöös.

Allikas: autori koostatud küsitluse põhjal.

Kui tuua välja sotsiaaltöötajate ametijuhendid, siis üldiselt uusi nutikaid lahendusi, mida teised omavalitused võiksid kasutada, seal väga palju ei ole, kuid toon mõned näited siiski. Välja on toodud näiteks erinevate ürituste, konverentside ja infopäevade korraldamine, ühes omavalitsuses toimub sotsiaalteenuste ja ka toetuste disain. Samuti võiks kohalikud omavalitsused kasutada arenduseks ka välist ressursi, näiteks on välja toodud vabatahtlike ja praktikantide juhendamine, MTÜ-de nõustamine ja ka äriplaanide hindamine ja nõustamine. Kokkuvõtvalt võib leida, et sotsiaaltöötaja ametijuhendisse innovaatilised lahendused üldiselt ei ole kirjutatud.

Innovatsiooni jõudmise osas kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöösse on intervjuueeritavad spetsialistid toonud välja kõikvõimalike asutusi, kõige enam nähakse potentsiaali ministeeriumil ja haridusasutustel.

SP4: „Selliste ideede genereerimine peaks käima läbi sotsministeeriumi,/.../

SP3: „Koolitused, kursused, väljaõpe koolis.“

SP4: „/.../siin peaks saama kokku kutsekool ja ülikool.“

Lisaks tuuakse välja ka ettevõtjad, ESTA ja kohalikud omavalitsused, kus omavalitsuste innovatsiooni väljundiks võiks juba olla koostöö tegemine.

SP1: „/.../miks mitte õpilasfirmad, mingisugused disainifirmad,/.../

Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö tulevikuväljavaatena toovad intervjueeritavad spetsialistid peaaesjalikult välja sotsiaalteenuse arendamise, kuidas samas tuuakse ka välja oht liigse arendamise osas.

SP4: „Teenuste arendamine, sellega võib liiale minna, siis me õpetame võibolla õpitud abitust. Tegelikult peaks olema see siht silme ees, et igale ühele midagi.,,

SP1: „/.../kuidas täiustada, millised teenused on vaja miinimumnõuetega katta/.../

SP1: „/.../siis võimalikult kaua toetada inimest kogukonnas kogukondlike teenustega/.../

Sotsiaalteenuste arendamise osas olen sellele teemale pööranud ka küsitluses enam tähelepanu. Küsitlusele vastanutest tõi ligi 24% vastajatest välja, et uusi teenuseid ei olegi nende omavalitsuses viimasel viiel aastal välja arendatud. Samas on sellele mitmeid erinevaid põhjendusi, nagu näiteks kas ei olegi omavalitsus teenuseid arendanud või on juba siiski kõik kohustuslikud teenused varasemast olemas ja tegeldud on nende arendamisega. Samuti on üks omavalitsus välja toonud, et teenuseid kohapeal ei arendatagi, vaid neid vajadusel korraldatakse. On ka leitud, et uusi teenuseid ei kavandata, kuna toimub omavalitsuste ühinemine. Välja on toodud ka, et uusi teenuseid otseselt ei ole arendatud, kuid on tegeldud teenuste omavahelise integreerimisega.

Kõige enam on kohalikud omavalitsused viimasel viiel aastal arendanud välja tugiisikuteenust, seda on teinud 37% vastanutest sellistele sihtrühmadele nagu puudega lapsed, lapsed ja pered.

Järgmise teenusena on kõige enam arendatud sotsiaaltransporditeenust, seda on tehtud 24% küsitlusele vastanud omavalitsustes. Selle teenuse puhul on välja toodud, et teenuse arendamine on toimunud, kuid teenus on lõppenud projektirahastuse lõppemise tõttu. Koduteenused on arendatud välja ligi 17% küsitlusele vastanud kohalikus omavalitsuses viimase viie aasta jooksul.

Teisi kohaliku omavalitsuse sotsiaalteenuseid nagu eluasemeteenus, üldhooldekodu, võlanõustamise ja isikliku abistaja teenus on arendatud vähem välja. Lisaks sellele on arendatud ka riiklikke teenuseid nagu erihoolekandeteenused ja puudega lapse lapsehoiuteenust kohalikes omavalitsustes.

Kohalikud omavalitsused on arendanud ka muid toetavaid teenuseid, viis kohalikku omavalitsust on välja toonud teenused toitlustamisega seoses, ära on märgitud näiteks toimivat koostööd Toidupangaga, kuid samuti on avatud supikööke kui ka alustatud inimestele toidu koju viimise teenusega. Lisaks on välja toodud teenused nagu pesupesemine, loodud on erinevad võimalused klientide pesemiseks (sh ratastooli inimese pesemiseks). Nõustamisteenuseid on mõnevõrra vähem arendatud, näiteks perelepitusteenus on loodud kolmes omavalitsuses ja psühholoogiline nõustamine on kahes omavalitsuses. Päevakeskuse teenust on või hetkel arendatakse kolmes kohalikus omavalitsuses.

IT-lahendustega teenuseid on arendatud üksikustes kohalikes omavalitsustes, seda on tehtud neljas kohalikus omavalitsuses ning uute teenustena on rakendatud telehooldusteenust, häirenuputeenust, elektroonilist ravimidosaatorit, virtuaalhooldusteenust.

Välja on toodud ka sellised teenused nagu omastehooldajate tugigrupp, abivahendite rent, turvatoateenus, perekodu, juriidiline nõustamine toimetulekuraskustes kodanikele, sotsiaalne rehabilitatsioon (töötutele), abiõpetaja õpiraskustega lastele ning eakatele perekonnas hooldamise teenuse arendamine.

Paljud kohalikud omavalitsused on välja toonud ka häid näiteid toimivate teenuste või algatuse kohta, näiteks hooldekodu rajamise on viis vastajat pidanud positiivseks näiteks.

Teenused puuetega lastele on mitmes omavalitsuses toiminud hästi, nimetatud on nii lapsehoiuteenust, tugiisikuteenus, kui ka sotsiaal-psühholoogilisi rehabilitatsioonikursuseid ja erinevaid laagreid nagu näiteks ratsutamisteraapia laager.

Neli omavalitsust on positiivse näitena toonud sotsiaalteenuste keskuse loomise, kus pakutakse erinevaid teenuseid ja laiendatakse võimalusi abivajajatele. Samuti on heade praktikatena küsitlusele vastajad nimetanud selliseid teenuseid nagu koduhooldus, sotsiaaltransporditeenus, võlanõustamine, psühholoogiline nõustamine, erihoolekandeteenused.

Teiste teenustena on välja toodud kasutatud riiete kogumise ja taaskasutusse andmine, silmaarsti kohapeal käimine kord aastas, töötute ja erivajadustega klientide puidutööruumi tegevuste käivitamine, kogukonnas elamise teenuse ja eakate perekonnas hooldamise arendamine, pediküüriteenus diabeetikutele ja teistele sihtgruppidele. Lisaks on toodud erinevad üritused positiivsete näidetena, näiteks perepäevad ja ekskursioonid, ühised üritused eakatele.

Lisaks erinevatele teenustele ja tegevustele on heade lahendustena välja toodud ka sotsiaalvaldkonna õigusloome näiteks teenuste ja toetuste kordade osas, mis on võimalikult lihtsaks tehtud, samuti eestkoste praktika on viidud võimalikult efektiivseks. Samuti on üks omavalitsus pidanud heaks lahenduseks loodud toetuste süsteemi. Ühes omavalitsuses on hea praktika valdkondlike MTÜ-de mõjude hindamisel, teises aga näide noorsootöö hindamisest ja sellest lähtuvalt arengukava tegemisest. Heaks näiteks on ühes omavalitsuses ka lastekaitsetöötaja osalise koha loomine, samuti sotsiaaltöötajate kokkusaamised ja mõttearendused.

Vastukaaluks positiivsetele näidetele leidub alati ka läbikukkumisi ning selle kohta on mõned kohalikud omavalitsused toonud näiteid. Näiteks kolm omavalitsust on välja toonud rahastusest tulenevad põhjused, miks teenuste osutamine on läbi kukkunud. Kaks omavalitsust on näitena toonud sotsiaaltransporditeenuse, mis toimis nii kaua kuni oli projektirahastus ning selle lõppemisel kadus ka teenus, kuna teenus oli liiga kallis. Välja on ka toodud häirenuputeenus, mida samuti peetakse nii eaka kui ka kohaliku omavalitsuse jaoks kalliks.

Kaks omavalitsust on probleemina välja toonud teenuse osutajate puuduse just kohapeal ning sellest tulenevalt ei toimi teenuse osutamine. Näiteks multiprobleemsete isikute projekt ning ka alkoholisõltuvuse ravi, kuna inimesed ei soovi minna kaugele teenust saama. Samas on kaks omavalitsust toonud välja vastupidise probleemi, nimelt, et kliente pole teenusele. Näiteks üks omavalitsus osutas lapsehoiuteenust, kuid vajaduse kadumisega lõppes ka teenuse osutamine, teises omavalitsuses on olemas võimalus pakkuda eluasemeteenust, kuid pole inimesi, kes sooviksid oma kodust lahkuda. Samas on ka ühest omavalitsuses näide, et võlanõustamise teenuse vajajaid on palju ning teenuse osutamise võimalus on ka kohapeal olemas, kuid abivajajatel on välja kujunenud valehäbi teenuse kasutamise suhtes ning abi ei otsita.

Teenuste lõppemise osas on välja toodud ka teisi näiteid, kuid põhjuseid, miks teenused ei toiminud, ei teatagi. Üks omavalitsus on välja toonud; „*ATH tugigrupp käis koos 3-4 korda ja siis rohkem ei tulnud kedagi*“, teine näide on: „*Mõned aastad tagasi sai projekti raames tööle võetud tugiisik - ei tea kas oli viga töötajas või klientides aga rakendust inimene ei leidnud, projekti lõppedes sai selleks korra otsa ka teenus.*“

Lisaks on toodud veel põhjustena projektide puhul ebamõistlik bürokraatia, mille tõttu teenuste arendamist ei toimi. Samas üks kohalik omavalitsus on välja toonud ka poliitilised põhjused, mis teenuseid ei arendata, nimelt soovitakse jätkata endist viisi, kardetakse inimeste pahameelt ja hääle kaotust ning loodetakse haldusreformile „.....*kuna kõik väärt ettepanekud ja arendused takerduvad nüüd "valge laeva" ootuse taha ehk siis küll uus vald teeb ja arendab*“

3.4.3. Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö olevik ja tulevik

Küsitlusele vastajatel oli võimalus küsitluse lõpus lisada omi mõtteid seoses kohalike omavalitsuste sotsiaaltöö korraldusega ning seda võimalust kasutasid mitmed.

Üks põhiline teema, mis välja toodi oli sotsiaaltöö valdkonna laiahaardelisus, kus mitmed töid välja selle, et sotsiaaltöötaja tegeleb inimestega sünnist-surmani. Seitsmel juhul oli see välja toodud. Sellega seoses toodi välja ka see, et sotsiaaltöötajad tegelevad tulekahjude kustutamisega, neil pole piisavalt puhkust ning töötasu ei ole vääriline. Sotsiaaltöötaja töökoormust saab iseloomustada ühe näitega:

„töökoormus on sünnist surmani, mis hakkab ületama inimvõimete piiri“

Samuti töid väga paljud vastajad välja spetsialiseerumise ning omavalitsuste ühinemise vajaduse, kuus vastajat on näinud selle vajalikkust. Leitud on, et see muudab sotsiaaltöö kvaliteetsemaks, samuti, et see võimaldab teenuseid laiemalt osutada ja arendada ning võimaldaks tegeleda probleemidega süvitsi. Sellega ühtib ka see idee, et nähakse vajadust eraldi lastekaitsetöötajate järgi. Üks vastaja on lühidalt välja toonud haldusreformi ja spetsialiseerumise vajaduse:

„Minivallad ehk tekkinud poliitilised vürstiriigid tuleb kokku koondada ja suures vallas tuleks hoida kindlalt tegevtoos ja arenduses valdkondlikku suunda. Sotsiaaltöötajate spetsialiseerumine on samm parema sotsiaaltöö tulemusliku korraldamise poole. Praegu on sotsiaaltöötaja ülekoormatud multifunktsionaalne sõnnikuvedaja Issanda põllul ja seda 24/7, mis ei ole mõistlik.“

Haldusreformi võimalikkusest ja selle mõjust kohaliku omavalitsuse sotsiaaltööle on arutlenud ka intervjuueeritavad spetsialistid. Haldusreformi mõju kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöösse ei oska keegi ennustada. Samas arvavad osad spetsialistid, et mõju on positiivne.

ST3: *„Ennustamine on tulutu tegevus.“*

SP4: *„/.../see võib kaasa tuua selliseid probleeme, aga ma ei kujuta ette, kuidas seda paremini lahenda.“*

SP1: *„/.../ühesuurused või vähemalt keskmise suurusega KOVid suudavad teha koostööd ainuüksi sellepärast, et neil on vastavalt suurusele ühised mured/.../“*

SP1: *„/.../ma usun, et meie hoolekandeteenuste kvaliteet kindlasti tõuseb.“*

SP2: *„Kas kvaliteet, aga kättesaadavus vähemalt.“*

Spetsialiseerumise osas ei oska spetsialistid ühest hinnangut anda, nähakse nii positiivseid, kui ka negatiivseid ilminguid.

Küsitluses osalenud sotsiaaltöötajad on välja toonud ka mõtteid laiemate probleemide kohta, mis iseloomustab tänast sotsiaaltööd.

Samuti on mõned sotsiaaltöötajad toonud välja etteheited riigile, kus riik paneb kohalikele omavalitsustele liiga palju kohustusi ning piisavalt ei väärtustata sotsiaaltööd. Näitena on toodud:

„Kui STARis pole kirjet, ei tähenda see, et sotsiaaltöötaja ei tee tööd.“

Samuti on probleemiks see, et ühiskonnas pole selgeid arusaami sotsiaaltöö rollist ning millist abi ja kuidas osutatakse. Selle kohta on hea näite toonud üks vastaja:

„Minu arvates puudub valitsusel selge nägemus, kuhu poole me sotsiaalvaldkonnas liigume. Ühest küljest on meil võetud üle Euroopa lõunapoolsete riikide mudel, kus perekonnale (kolm põlvkonda) on pandud kohustus oma lähedasi abistada, teisest küljest pannakse KOV-idele ülesandeks abi küsijaid hinnata ja neid igakülselt abistada. Paljud inimesed on väga solvunud, kui neile meelde tuletada, et ka lapsed ja lapselapsed peavad teid abistama. Omaks on võetud hooldekodukulude tasumise kohustus, sest sellest on meedias palju juttu olnud, kuid teistes küsimustes paraku mitte. Kogu pahameele saavad enda peale sotsiaaltöötajad /.../“

Välja on eraldi toodud ka probleem selles osas, et sotsiaaltöötaja peab osutama ise sotsiaalteenust ja ka osutama kõiksugust muud abi, kuid rahastada valdkonda keegi väga ei teha. Samuti nähakse seda, et sotsiaaltöö on muutub üha bürokraatlikumaks ja juriidilisemaks. Üks vastaja on seda kirjeldanud:

„Kahjuks kujuneb sotsiaaltööst järjest enam bürokraatlik (arvutipõhine) töö, kliendikesksus (vahetu suhtlemine abivajajaga) jääb ajaressursi vähesuse tõttu järjest napimaks. Tulemus-abivajaja kaugenemine abi osutajatest.“

Kuna sotsiaaltöö on tihedalt seotud teiste valdkondadega, väga hästi sobib mõte selle kohta, kuidas olukord sotsiaalvaldkonnas on ja kuidas seda kirjeldada saab:

„Sotsiaaltöö vallas läheb siis hästi, kui kõikides teistes valdkondades on asjad hästi (haridus, kultuur, tervishoid jne.)“.

Seda mõtet peaks sotsiaaltööd tehes alati kaasas kandma ning üha enam peaksime mõtlema mitte sotsiaaltöö tegemisele, vaid sotsiaalpoliitika mõjutamisele, et sotsiaalseid probleeme oleks vähem.

3.5. Järeldused ja soovitus

Järgnevalt teen kokkuvõtte erinevatest uurimuse tulemustest ning toon välja ka seosed teooriaga. Püüan tuua välja ka soovitusi erinevatele osapooltele.

Kui rääkida kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö korraldusest, siis võiks keskenduda sellele, kui palju sotsiaaltöötajaid üldse on kohalikes omavalitsustes, kas töötatakse üks või mitmekesi, kas sotsiaaltöötaja on spetsialiseerunud kohaliku tasandi sotsiaaltöös kitsamale valdkonnale

või tehakse peamiselt üldsotsiaaltööd. Lähtuvalt sellest, kuidas on korraldatud sotsiaaltöötaja asendamine? Kas sotsiaaltöö tegemiseks on välja kujunenud oma kindel struktuuriüksus ning kas klientide vastuvõtt toimub ühes kohas või mitmes?

Alustama peaks sellest, kui palju sotsiaaltöötajaid meil üldse valdkonnas töötab. Uurimuse tulemusena leidsin, et sotsiaaltöötajaid töötab kohalikes omavalitsustes (va Tallinn) 550, mis teeb siis keskmiselt 2,6 töötajat ühe omavalitsuse kohta. Seda arvestades peaksime väga põhjalikult analüüsima seda, kui palju tööd on need inimesed võimelised tegema.

Eesti kohaliku sotsiaaltöö puhul on kindlasti vaja rääkida ühe sotsiaaltöötajaga omavalitsustest ning omavalitsustest, kus töötajaid on rohkem. Eesti kohalikest omavalitsustest 40% on tööl kõigest üks töötaja. Probleemina võib välja tuua näiteks sotsiaaltöötajate asendamise küsimuse, küsitlusest selgub, et 42% vastajates toob välja, et sisulist asendamist ei toimu ning sotsiaaltöötaja peab ise ülesanded täitma. Kui rääkida veel sotsiaaltöötajate arvust kohalikus omavalitsuses, siis väga suure hulga sotsiaaltöötajate arvuga kohalikke omavalitsusi on väga vähe, alla 5% on neid kohalikke omavalitsusi, kus on tööl rohkem kui kuus töötajat. Sellest tulenevalt oleks mõistlik peatuda ka spetsialiseerumise teemal, Barry jt (2008) on leidnud, et sotsiaaltöö liigub enam üldsotsiaaltöö poole, kuid Asquith jt (2005) on toonud välja, et teatud sihtrühmade puhul võib ka spetsialiseerumine toimuda. Ühe sotsiaaltöötajaga omavalitsuse puhul saamegi ainult rääkida üldsotsiaaltöö praktiseerimisest, kuid samas kui analüüsida sotsiaaltöötajate ametijuhendeid, siis üldiselt on rohkemate sotsiaaltöötajatega omavalitsuse töö paremini läbi mõeldud. Samuti võiks öelda, et lastekaitse puhul on spetsialiseerumine siiski juba toimunud, kuna kahe või enamaga sotsiaaltöötajaga omavalitsustest on ligi 87% olemas eraldi lastekaitse. Spetsialiseerumise valdkond vajaks kindlasti enam uurimist, seda just Eesti kontekstis, et olek võimalik leida parim mudel erinevate kohalike omavalitsuste jaoks.

Kohaliku sotsiaaltöö korralduse kirjeldamiseks võib välja tuua, et ligi 40% kohalikest omavalitsustest on välja kujunenud kindel sotsiaaltöö struktuuriüksus. Praegusel hetkel võib leida, et väga levinud ei ole sotsiaaltöö osutamine erinevates teeninduspunktides, küsitluses selgus, et kõigest 18% vastajat on välja toonud, et nende vastuvõtud toimuvad rohkem kui ühes teeninduspunktis.

Järgmise teemana peatun sotsiaaltöötajate hariduse ja koolitusvajadusel. Kui rääkida edasi sotsiaaltöö ja sotsiaaltöötajate arendamisest, siis kindlasti on vaja peatuda ka sotsiaaltöötaja kvalifikatsiooniküsimusel. ESTA (2012) poolt läbiviidud uuring kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajate haridusküsimuses näitas, et kõigest ligi pooltel sotsiaaltöötajatel on erialane kõrgharidus. Selles osas on aastatega asjad läinud paremaks ning analüüsid sotsiaaltöötajate haridustaset, siis 63% sotsiaaltöötajatest omab erialast kõrgharidust ning ükskõik milline kõrgharidus on 80% sotsiaaltöötajatel. Küsitluse tulemusena võis ka näha, et sotsiaaltöötajad ise peavad enda teadmisi ja oskusi väga heaks ning samuti kohaliku tasandi sotsiaaltöö tugevuseks peavadki nad seda kompetentsi. Sotsiaaltöötaja hariduse teema vajaks laiemat arutelu ühiskonnas ning teatuid kokkuleppeid. Kui arvestada, et inimressurss on piiratud, siis ka erineva vastutusega sotsiaaltöö puhul võiks analüüsida täpselt, milliseid oskusi ja teadmisi sotsiaaltöötaja ning mida teha olukorras, kui kõrgharidus ei anna piisavalt teadmisi, et sotsiaaltöö praktikas ellu jääda.

Kui vaadelda seda, milliseid koolitusi sotsiaaltöötajad vajavad, siis kõige rohkem toovad nii sotsiaaltöötajad, kui ka teised spetsialistid välja õigusalasid koolituseid. Sellele järeldusele jõudis ka Topper (2015) oma magistritöös. Koolituste osas ongi näha, et sotsiaaltöötajatel on väga individuaalsed vajadused ning sellega tuleb ka sotsiaaltöötajaid koolitades arvestada. Sotsiaaltöötajate ettevalmistuse osas peaksid kõrgkoolid ennast rohkem suunama praktilisele vajadusele, väga tugevalt kumavad läbi just õigusalasid teadmised.

Kui edasi keskenduda sotsiaaltöötajate konkreetsetesse tööülesannetesse, siis analüüsi tegemisel olen peaaegselt lähtunud seadusandlusest tulenevatele ülesannetele ning näha on, et teatud valdkonnad on näiteks ametijuhendites oluliselt vähem kajastatud, kuid nii reaalne elu kui ka näiteks küsitluse tulemused näitavad, et valdkonnas probleemid suurenevad. Näiteks võiks kohe tuua eestkoste küsimuse, ametijuhendite analüüsist selgus, et väga paljude sotsiaaltöötajate ametijuhendites ei ole eestkostet isegi mitte mainitud, kuid samas on näha küsitlusest, et sotsiaaltöötajad toovad välja mure eestkoste küsimustes ning tunnevad, et nad vajavad enam õigusalasid teadmisi, et kasvavate ülesannetega toime tulla.

Üldiselt võib öelda, et sotsiaaltöötajad juhivad ja teevad ettepanekuid omas valdkonnas. 68% küsitlusele vastanutest tõi välja, et viimase viie aasta jooksul on neile tööülesandeid juurde tulnud, peamise probleemina nähakse just bürokraatia kasvu. Mitmed autorid (Baginsky jt,

2010; Blewett jt, 2007 ja Trevithick, 2008) on samuti välja toonud administratiivse töö suurenemise ja klienditöö vähenemise probleemi. Üldiselt nõustuvad erinevad osapooled sellega, et sotsiaaltöötaja töökoormus on suur ja ka spetsialistide intervjuudest tuli see välja. Goffey jt (2009) on leidnud, et sotsiaaltöötajad tunnevad end väheväärtuslikuna suure töökoormuse tõttu, lisaks ka väikene palk ja sotsiaaltöötaja vähene väärtustamine. Kõik need põhimõtted leidsid kinnitust ka minu uurimuses, kus sotsiaaltöötajad tunnevad, et neil on palju tööd, kuid head tagasidet sotsiaaltöötajad kahjuks enda töö eest enamasti ei saa. Nagu ka van Zwanenberg (2005) on välja toonud sotsiaaltöötajate vajaduse supervisiooni järgi, siis seda kinnitavad ka uurimuses osalenud kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajad, seda vajadust on näinud ligi 14% vastajatest.

Ma leian, et üha rohkem võiks rääkida sotsiaaltöö omanäolisusest ning rääkida rohkem sellest, milline tegelikult on sotsiaaltöö, mida me praktiseerime. Ma arvan, et me peaksime mõistma seda, et Eesti kohaliku sotsiaaltöö ongi väga eriilmeline ning sotsiaaltöötaja peab olema valmis selleks, et inimestega suhtlemise kõrvalt peab ta hoopis vahel lahendama probleeme seoses klientide loomadega või nende majapidamisega või hoopis korraldama lahkunute matused. Eesti kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö puhul on näha, et väikestes omavalitsustes peavad tihti sotsiaaltöötajad arvestama sellega, et nad peavad ülesandeid täitma ka teistes valdkondades nagu noorsootöös või hariduses. Asquith jt (2005) on välja toonud selle, et sotsiaaltöötajad võivad näha enda rolli teisiti kui ühiskond neilt seda ootab. Küsimus on selles, kas ka Eestis võib see nii olla, kus sotsiaaltöötaja näeb vajadust teha ühtesid asju, kuid ühiskonna surve on hoopis teises suunas.

Sotsiaaltöötajate ülesannete juures on kindlasti oluline rääkida ka sellest, et sotsiaaltöötajad siiski osutavad ka ise mingil määral teenuseid, praktika selles osa on omavalitsuste lõikes erinev. Teenuste osutamine ja arendamine ongi kindlasti hetkel sotsiaaltöötaja ühed suurimad väljakutsed.

Kuna sotsiaaltöötajaid on ikkagi Eesti kohalikes omavalitsustes vähe, siis peaks üha enam mõtlema sellele, kuidas ressursi säästa ning kuidas jõuda uute lahendusteni. Sotsiaalne innovatsioon pakub selleks head võimalused ning ma arvangi, et avalikus sektoris ei julgeta veel mõelda innovatsioonist kui millestki sellisest, mida on võimalik seal ellu saata. Murrey jt (2010) toob välja sotsiaalse innovatsiooni süsteemse muutuse, mis võib toimuda läbi

mõttemaailma muutuse, mida saab ellu viia ka läbi seaduse muudatuste. Uurimuse empiirilises osas seda ideed välja ei tulnud, kuid vaadeldes erinevaid probleeme, mida sotsiaaltöötajad ja ka spetsialistid välja toovad, siis mõningatel juhtudel võiks tekkida suurem arutelu sellel teemal, kuidas muutusi ellu viia seadusandluse tasandi. Innovatsiooni jõudmine omavalitsusse võiks toimuda erinevaid allikaid pidi, nii erinevad haridusasutused, kui ka ministeeriumid, katuseorganisatsioonid kui ka eraettevõtted võiksid olla huvitatud sellest, et me loome uusi nutikaid lahendusi, mis lõppkokkuvõttes säästavad eelkõige ressursi, mis on meil piiratud.

Üheks suurimaks probleemiks on inimressursi piiratus erinevates organisatsioonides ning see toob kaasa selle, et kõigi töökoormus on suur ning lahendusteni tihti ei jõutagi. Selles osas võiksime ühiskonnas sügavamalt analüüsida meie praegust hetkeseisu ning seda, millised muutused meid ees ootavad. Kui vaadata neid valdkondi, mida sotsiaaltöötajad välja toovad, mis neile probleeme valmistab, siis peaks arutlema ka selle üle, et võib-olla peaksime tegema hoopis mingeid muid ümberkorraldusi ning seda just meie endi mõttemaailmas. Näiteks kui lähtuda aina vananevast rahvastikust ning sellega kaasnevatest probleemidest nagu dementsus, siis kindlasti vääriks arutlemist see, kuidas muuta eestkoste korraldus senisest efektiivsemaks, kuna see on üks uusi valdkondi, milles üha enam nähakse probleeme.

Arendusvaldkonnas on sotsiaaltöötajad välja toonud, et maakondlikud arendusseminarid on neid aidanud ning kui omavalitsustel on positiivne kogemus juba olemas, siis võiks piirkondlik areng olla üks uusi väljakutseid sotsiaaltöö jaoks. Teenuste korraldamine ja arendamine on juba praegu võimaluseks luua uusi häid lahendusi, kuid arenguruumi on siin veel kindlasti.

Üks asi veel, mis jääb silma Eesti kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö puhul, on see, et pole kujunenud välja ühtset süsteemi ning omavalitsused tegutsevad peaaesjalikult oma äranägemise järgi. Lihtsa näitena võib tuua struktuuriüksuste nimed, kus uurimuse käigus on selgunud, et sotsiaalosakonda saab välja tuua 18 erineval moel. Asquith jt. (2005) toovad välja sotsiaaltöö keelekasutuse problemaatika ning nad viitavad sellele, et sotsiaaltöö identiteeti küsimuses võib olla puudujääke. Ma ise arva, et kohalikes omavalitsustes võiks toimuda teatud ühtlustamine näiteks ka ametinimede osas, kuna tihti ei saa spetsialistid ega ka kliendid täpselt aru, kes ja milliseid ülesandeid täitab.

Sotsiaaltöö keele arendamisele võiksid kaas aidata kõik erinevad osapooled, roll võiks olla nii katuseorganisatsioonidel, kui ka haridusasutustel, kes kujundaksid professiooni, samas kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja identiteedi arendamisega peaksid sotsiaaltöötajad ise väga palju tegelema.

Uurimuses tuli ikka jälle vajadus koostöö järgi, selle vajadust nähakse, kuid koostööni mingil põhjusel ei jõuta. Sotsiaalse innovatsiooni kindlasti üks olulisemaid märksõnu ongi just erinevate valdkondade lõimimine. Selles osas kindlasti võiks sotsiaaltöö puhul alata koostöö kindlasti juba haridusasutustest, et viia kokku erinevaid inimesi erinevatelt erialadelt, kuid tihti jääb ilmselt takistuseks see, et keegi ei võta initsiatiivi. Selles osas võiksid nii Sotsiaalministeerium kui ka katuseorganisatsioonid leida ühiseid arutuskohi.

Kokkuvõtvalt võiksid uued innovaatilised lahendused toimuda esiteks erinevate valdkondade integreerimisel, teiseks võiks innovaatilisi lahendusi tulla seadusandlusest ning mõelda võiks enam selle suunas, et bürokraatlikkust ikka vähendada, mitte seda juurde toota.

Kokkuvõte

Minu magistritöö eesmärk oli uurida kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö korraldust Eesti kohalikus omavalitsuses, saada ülevaade sotsiaaltöötajate tööülesannetest ning tuua välja võimalused kohaliku tasandi sotsiaaltöö ja sotsiaaltöötajate arendamiseks.

Oma uurimuse eesmärgi täitmiseks kogusin andmeid erinevatest allikatest. Kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajate seas viisin läbi küsitluse, lisaks sellele kogusin andmeid sotsiaaltöötajate ametijuhenditest ning viisin läbi üleriigiliste organisatsioonide esindajatega intervjuud. Erinevate andmete kombineerimisel püüdsin saada laia ülevaate Eesti kohaliku omavalitsuse sotsiaaltööst.

Kuna keskendusin neljale erinevale valdkonnale, siis sellest tulenevalt olen töös toonud ka peamised järeldused ning soovitused.

Kuna kogutud andmed andsid olid üsna laiahaardelised, siis püüdsingi oma töös kirjelda eelkõige seda, et kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö ongi väga lai, ta hõlmab nii erinevaid ülesandeid, kuid ka on tihtipeale integreeritud teiste valdkondadega.

Uurimuse tulemustest on näha, et tegelikult erinevad osapooled näevad vajadust, et senine sotsiaaltöö korraldus muutuks, seda on näiteks sotsiaaltöötajad toonud välja just haldusreformi kontekstis. Probleemiks võib pidada seda, et kuidas innovaatilised lahendused võiksid kohalikku omavalitsusse. Kindlasti seejuures ei saa jätta mainimata vajadust teha enam koostööd, et head lahendused jõuaksid rakendusteni.

Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö paremaks toimimiseks on vajalik valdkonda põhjalikumalt uurida ning keskenduda konkreetsetele probleemidele, millele oleks võimalik ka kohe lahendusi pakkuda. Kuna kohalikud omavalitsused on killustunud ning koostööd tehakse üldiselt vähe, siis on vajalik, et toimuks mingil tasandil ühine koordineerimine, kas see toimuks siis piirkonna või üleriigiliselt, seda oleks vaja täpsustada, kuid vajadus selle järgi kindlasti on olemas.

Kasutatud kirjandus

Asquith, S., Clark, C., Waterhouse, L. (2005) The Role of the Social Worker in the 21st Century- A Literature Review. Scottish Executive.
www.gov.scot/resource/doc/47121/0020821.pdf

Avalike teenuste pakkumise eeldused väikestes ja keskustest eemal asuvates omavalitsustes. (2012). Riigikontrolli aruanne Riigikogule.
<http://www.riigikontroll.ee/DesktopModules/DigiDetail/FileDownloader.aspx?FileId=11362&AuditId=2210>

Avaliku sektori ja sotsiaalse innovatsiooni rakkerühm. (2016). Riigikantselei. Kasutatud 27.05.2015. <https://riigikantselei.ee/et/avaliku-sektori-ja-sotsiaalse-innovatsiooni-rakkeruhm>

Baginsky, M. (2014). Social Work: training for the profession or task? Winston Churchill Traveling Research Fellowship 2013. Kasutatud 10.05.2016
<http://www.wcmt.org.uk/users/marybaginsky2013>

Baginsky, M., MacInnes, T., Manthorpe, J., Moriarty, J., Nagendran, T., Stevens, M. (2010). Social Workers' Workload Survey. Messages from the Frontline. Findings from the 2009 Survey and Interview with Senior Managers. Social Work Task Force. Kasutatud 09.05.2016
www.kcl.ac.uk/sspp/policy-institute/scwru/pubs/2010/baginskyetal2010social.pdf

Berg, E., Barry, J., Chandler, J. (2008), "New public management and social work in Sweden and England", International Journal of Sociology and Social Policy, Vol. 28 Iss 3/4 pp. 114 - 128

Blewett, J. Lewis, J., Tunstill, J. (2007). The Changing roles and tasks of social work. A literature informed discussion paper. Kasutatud 05.05.2016 www.kcl.ac.uk/sspp/policy-institute/.../blewettetal2007changing.pdf

Blom, B. (2004). Specialization in Social Work Practice. Effects on Interventions in the Personal Social Services. Journal of Social Work, 4, 1, 25-46.

Coffey, M., Dugdill, L. Tattersall, A. (2009) Working in the Public Sector A Case Study of Social Services. Journal of Social Work 9(4), 420–442.

Cree, V.E. 2013. Social work: A global profession. Becoming a social worker. Global narratives. Edited by V.Cree. 2nd Edition.

Douglas, M. 2013. Reflections on the role of local and central government in the delivery of social services. A Report for New Zealand Treasury. Kasutatud 22.10.2015.
<http://www.mdl.co.nz/site/mckinley/files/pdfs/Local-central-govt-socialservicedelivery-Dec13.pdf>

Euroopa kohaliku omavalitsuse harta. 1994. RT II 1994, 26, 95. Kasutatud 22.10.2015. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13104622>

Exploring the Roles of Local Government. Discussion Paper. 2013. Kasutatud 22.10.2015. http://www.dpac.tas.gov.au/_data/assets/pdf_file/0005/195728/FINAL_discussion_paper_role_of_local_government_phase_2.pdf

Hansen, S. (2015). The Democratic Costs of Size: How Increasing Size Affects Citizen Satisfaction with Local Government. Political Studies, vol 63, 373-389.

Haldusreform. (2016). Rahandusministeerium. Kasutatud 20.05.2016 <http://www.fin.ee/haldusreform/>

Haveri, A. (2015). Nordic local government: a success story, but will it last? International Journal of Public Sector Management, 28, 2, 136 – 149.

Healy, K., Meagher, G. (2004). The Reprofessionalization of Social Work: Collaborative Approaches for Achieving Professional Recognition. British Journal of Social Work. 34, 243–260.

Kattai, K., Lõhmus ja M. Sootla, G. (2014). Ühinenud kohaliku omavalitsuse üksuste valitsemiskorralduse mudelite ja territoriaalse juhtimisstruktuuri kujundamine Lääne-Nigula ja Viljandi valla näitel. Ekspertarvamus. Tallin. Kasutatud 16.04.2016 https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/Uuringud/Kohalikud_omavalitsused/2014_uhinenu_kovide_valitsemiskorralduse_mudelite_ja_juhtimisstruktuuri_kujundamine.pdf

Kelle, U. (2006). Combining qualitative and quantitative methods in research practice: purposes and advantages. Qualitative Research in Psychology, 3, 4, 293-311.

Kohalike omavalitsuste koostöö rakendamine kohaliku omavalitsuse ülesannete paremaks täitmiseks ja avalike teenuste kvaliteetsemaks ning efektiivsemaks osutamiseks. Sotsiaali vahearuanne. Konsultatsiooni- ja koolituskeskus Geomedia. Tellija: Riigikontroll. Tartu. <http://www.fin.ee/kov-korraldus>

Kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajate haridus. (2012). Uuringu aruanne. ESTA sotsiaaltöö koolituse ja kutsekvalifikatsiooni komisjon. Tallinn. Kasutatud 16.04.2016. www.eswa.ee/index.php?picfile=875

Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus. 23.03.2015, RT I 1993, 37, 558. Kasutatud 22.10.2015. <https://www.riigiteataja.ee/akt/123032015108>

Kröger, T. (2011). "Retuning the Nordic welfare municipality", International Journal of Sociology and Social Policy, Vol. 31 Iss 3/4 pp. 148 – 159.

Kõre, J. (2012). Ühiskonna sidusus aitab vaesust vähendada. Kasutatud 18.05.2016.
<http://tartu.postimees.ee/774036/juri-kore-uhiskonna-sidusus-aitab-vaesust-vahendada>

Kõre, J. (2014). Mõtteid uuest sotsiaaltöö definitsioonist. Ajakiri Sotsiaaltöö 4, lk. 43-45. Kasutatud 27.05.2015.
www.tai.ee/images/Artiklid/Sotsiaaltoe_kui_elukutse_Motteid_uuest_definitsioonist.pdf

Laanisto, K. (2015). Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajate arvamus oma igapäevast praktikast. Magistritöö. Tartu. Kasutatud 16.04.2016.
www.dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/48038/laanisto_katri_ma_2015.pdf

Laste hoolekande korraldus valdades ja linnades. (2013). Riigikontrolli aruanne. Kasutatud 24.05.2016.
www.riigikontroll.ee/DesktopModules/DigiDetail/FileDownloader.aspx?AuditId=2272&FileId=12354

Lastekaitseseadus. 06.12.2014. RT I 2014, 1. Kasutatud 04.04.2016.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/106122014001>

Lauristin, M. (2011). Ühist ja erinevat Balti riikide siirdeaja arendgutest. Eesti Inimarengu aruanne. 2010/2011. Inimarengu Balti rajad: muutuste kaks aastakümnet. Kasutatud 27.05.2016.
<http://www.kogu.ee/tegevus/olemus-ja-roll/eesti-inimarengu-aruanne/>

Medar, M. (2004). Muutused ühiskonnas, hoolekandes ja sotsiaaltöö hariduses Eesti kogemuse põhjal. Kasutatud 23.05.2016.
http://oeiax4.nw.eenet.ee/vana/esso3/6/marju_medar.htm

Mettus, T. (2015). Sotsiaaltöötajate ja sotsiaalkomisjonide koostöö vallasotsiaaltöö korraldamisel. Magistritöö. Tartu. Kasutatud 16.04.2016.
<http://dspace.ut.ee/handle/10062/48042>

Mulgan, G., Tucker, Ali, R, Sanders. Social innovation. What it is, why it matters and how can it be accelerated? Skoll centre for social entrepreneurship. Working paper. Kasutatud 11.05.2016
<http://www.sbs.ox.ac.uk/faculty-research/skoll/research/social-innovation-reports-resources/social-innovation-what-it-why-it-matters-how-it-can-be-accelerated>

Munday, European social services: A map of characteristics and trends.
http://www.hiproweb.org/fileadmin/cdroms/Kit_Formation_Services/documents/Additional/C-Community_services_for_persons_with_disabilities/C-11_Social_Services_EU_map_Munday_B.doc

Murrey, R., Claulier-Griece, J., Mulgan, G. (2010). The open book of social innovation. Social innovators series: ways to design, develop and grow social innovation. Kasutatud 11.05.2016.

www.youngfoundation.org/wp-content/.../10/The-Open-Book-of-Social-Innovationg.pdf

Mänd, K. (2013). Sotsiaalne innovatsioon: kas moesõna või tegelik panus ühiskonda? Kasutatud 25. 05.2016. <http://mottehommik.praxis.ee/sotsiaalne-innovatsioon-kas-moesona-voi-tegelik-panus-uhiskonda/>

Märkmed töötoast. (2016). Avaliku sektori innovatsiooni ja sotsiaalse innovatsiooni rakkerühm.

https://riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/Failid/kaust/14_aprilli_memo.pdf

Noorkõiv, R., Ristmäe, K. (2014). Kohaliku omavalitsuse üksuste võimekuse indeks. Tellija: Siseministeerium. Täitja: Konsultatsiooni- ja koolituskeskus Geomedia. Kasutatud 24.05.2016.

www.fin.ee/public/KOV/Uuringud_ja_analuusid/2014_kov_voimekuse_indeks_loppversioon.pdf

OECD hindamisdokument. (2011). „Public Governance Reviews. Estonia. Towards a Single Government Approach. Assessment and Recommendations“.

Omavalitsuste ülesannete ja tulubaasi hindamiseks metoodika ja arvutusmudeli väljatöötamine ning ülesannete täitmise suutlikkuse hindamine. (2015). Rahandusministeerium tellija. Kasutatud 03.03.2016. Avaldamata andmed.

Osila, L., Saia, K. Ja Käsi, E. (2015) Sotsiaaltöötajad väärivad rohkem tähelepanu ja tunnustust. Kasutatud 25.05.2015

<http://www.eswa.ee/index.php?go=esta-artiklid>

Parton, N. (2010). Some Thoughts on the Relationship between Theory and Practice in and for Social Work. British Journal of Social Work, 30, 449-463.

Payne, M. (2006). What is professional social work? Revised Second Edition. The Policy Press.

Pitt-Catsoupes, M., diZengotita, L., Berzin, S. (2012). Leading the way: social innovation in Massachusetts. Center for social innovation at the Boston College School of social work. Kasutatud 09.05.2016.

www.thecaringforce.org/page/-/docs/reports/Leading%20the%20Way%20report.pdf

Pratchett, L. (2004). Local Autonomy, Local Democracy and the ‘New Localism. Political studies:, vol 52, 358-375.

Rahandusministeerium. (2016). KOV korraldus. Kasutatud 25.04.2016.
<http://www.fin.ee/kov-korraldus>

Responding to Citizens' Needs: Local Governance and Social Services for All. (2000). Report of the United Nations Global Forum on Local Governance and Social Services for All. UNITED NATIONS. The Department for Economic and Social Affairs and the United Nations Development Programme. Kasutatud 22.10.2015.
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan001598.pdf>

Rumvolt, L. (2015). Lastekaitsetöötajate koolitusvajaduse analüüs. Ajakiri Sotsiaaltöö, 3, lk. 19-22. Kasutatud 23.05.2016.
www.tai.ee/images/Artiklid/S_3-15_LK-tootajate_koolitusvajaduse_analyys_Rumvolt.pdf

Saarsen, K. (2015). Sotsiaalteenuste korraldamise vormid kohalikes omavalitsustes. Lõputöö. Pärnu. Kasutatud 25.05.2016.
www.dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/48199/saarsen_kart.pdf

Sher, M. (2013). Innovation or Stagnation – Social Work Organisations as Models of Behaviour for Clients. Presented at the conference: *Reconstructing social work strategies in relation to authority and power*, University of Vilnius.
<http://www.tav institute.org/projects/innovation-stagnation-social-work-organisations-models-behaviour-clients/>

Seletuskiri sotsiaalhoolekande seaduse eelnõu juurde. (2015). Kasutatud 18.05.2016.
www.riigikogu.ee/download/a9fa2c09-f685-432c-8d09-42d4344ded78

Selg, M. (2014). Sotsiaaltöö professiooni ülemaailmne definitsioon. Ajakiri Sotsiaaltöö 3, lk. 9-14. Kasutatud 23.05.2016.
www.tai.ee/images/Artiklid/Sotsiaaltoo_professiooni_definitsioon.pdf

Social services Europe. (2012). Social Innovation: The Role of Social Service Providers. Kasutatud 15.05.2016. http://solidar.org/IMG/pdf/sse_-_social_innovation_the_role_of_social_service_providers.pdf.

Sotsiaalhoolekande seadus. 30.12.2015. RT I 2015, 5. Kasutatud 05.03.2016.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015005>

Sotsiaalhoolekande seadus. RT I 1995, 21, 323. Kasutatud 25.05.2016
<https://www.riigiteataja.ee/akt/12854001>

Sotsiaalhoolekande töötajate täienduskoolituse vajadus. (2012). Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskus RAKE. Kasutatud 16.04.2016.
http://skytte.ut.ee/sites/default/files/ec_files/Sotsiaalhoolekande%20t2ienduskoolituse%20vajadus_l6ppraport.pdf

Sotsiaalseadustiku üldosa seadus. 30.12.2015. RT I 2015, 3. Kasutatud 05.03.2016.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015003>

Sotsiaaltöötaja kutsestandard 6, 7.(2014). Kutsekoda. Kasutatud 11.05.2016.
<http://www.kutsekoda.ee/et/kutsereregister/kutsestandardid/10536213>

Stoker, G. (2011). Was local governance such a good idea? A global comparative perspective. Public Administration, 89, 1, 15–31.

Terminoloogia. (2016). ESTA. Kasutatud 17. 05.05.
<http://www.eswa.ee/index.php?go=terminoloogia>

Topper, K. (2015). Sotsiaaltöö täiendkoolitused Eestis: sotsiaaltöötajate ja koolitajate kogemused. Magistritöö. Tartu. Kasutatud 16.04.2016.
www.dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/48039/topper_klarica_ma_2015.pdf

Trevithick, P. (2008). Revisiting the Knowledge Base of Social Work: A Framework for Practice. British Journal of Social Work, 38, 1212–1237.

Tsiviilkohtumenetlus seadustik. 10.03.2016. RT I 2005, 26, 197. Kasutatud 09.05.2016.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/110032016010>

Turbett, C. (2004). A Decade after Orkeney: Towards a practice model for social work in the remoter areas of Scotland. British Journal of Social Work. 34, 981-995.

Vaik, T. (2015). Sotsiaalteenuste miinimumnõuded sotsiaalhoolekande seaduse eelnõus. Ajakiri Sotsiaaltöö 4, lk. 3-5. Kasutatud 26.05.2016.
www.tai.ee/images/Artiklid/S_4-15_Sotsiaalteenuste_miinimumnouded_Vaik.pdf

Van Ewijk, H. 2010. European social policy and social work. Citizenship-based social work.

Van Zwanenberg. Leadership and management development in social services organisations. Short life study. Kasutatud 13.05.2016.
www.gov.scot/resource/doc/54357/0012425.pdf

Watt, P. 2006. Principles and theories of local government. The future of local government. 4-10. Kasutatud 10.05.2016.
<http://www.iea.org.uk/sites/default/files/publications/files/upldeconomicAffairs311pdfSummary.pdf>

Ülevaade Eesti omavalitsuskorraldust puudutavatest trendidest, probleemidest ja eri osapoolte ettepanekutest. (2012). Tallinn. Kasutatud 20.05.2016
<https://haldusreform.files.wordpress.com/2012/10/taustaanalc3bcc3bcs.pdf>

Lisa 1

Küsimused kohalikele omavalitsustele sotsiaaltöö korraldamise kohta

Uurimuse eesmärgiks on saada ülevaade Eesti kohalike omavalitsuste sotsiaaltöö korraldamisest, sotsiaaltöötajate mitmekülgsust ülesannetest ning kuidas arendada sotsiaaltööd ja sotsiaaltöötajaid kohalikes omavalitsustes. Küsimustik on suunatud kohalikele omavalitsustele (va Tallinna linn) ning igast kohalikust omavalitsusest oodatakse ühte vastajat (kas sotsiaaltöötajat või muud valdkonnaga kursis olevat spetsialisti). Küsimustikule vastamine on anonüümne ja saadud vastuseid kasutatakse üldistavalt.

1. Olen....

- vallavanem, abivallavanem/linnapea, abilinnapea
- sotsiaaltöötaja
- muu ametnik

2. Millises maakonnas teie kohalik omavalitsus (*edaspidi KOV*) tegutseb?

.....

3. Teie KOV on...

- vallavalitsus
- linnavalitsus

4. Kui suur on elanike arv teie KOV-is?

- Alla 1000
- 1000-2000
- 2001-5000
- 5001-10 000
- Üle 10 000

5. Kas viimase viie aasta jooksul on teie KOV ühinenud mõne teise KOV-iga?

- Jah
- Ei

6. Kui palju on teie KOV-is sotsiaaltöötajaid (sh lastekaitsetöötajad)?

- 0

- 1
- 2-3
- 4-6
- 7-10
- Üle 10

7. Kas sotsiaaltöö korraldamiseks on teie KOV-is omaette selgelt eristatav struktuuriüksus (amet, osakond, teenistus vms)?

- Jah
- Ei

8. Kas teie KOV-is toimuvad sotsiaaltöötajate vastuvõtud mitmes teeninduspunktis?

- Jah
- Ei

9. Kui sotsiaaltöötajate vastuvõtud toimuvad mitmes teeninduspunktis, siis kirjutage mitmes need toimuvad?

.....

10. Kuidas on korraldatud sotsiaaltöötajate asendamine teie KOV-is?

- Sotsiaaltöötajad asendavad üksteist
- Määratud on kindel teise valdkonna ametnik, kes sotsiaaltöötajat asendab
- Vastavalt vajadusele ja võimalustele määratakse teise valdkonna ametnik sotsiaaltöötajat asendama
- Teise valdkonna ametnik on määratud küll asendajaks, kuid sotsiaaltöötaja teeb siiski olulise töö ise tööle naastes
- Sisulist asendamist ei toimu, sotsiaaltöötaja teeb kiireloomulised ülesanded ise ära ka puhkuse ajal/haiguslehel olles
- Muu.....

11. Märki ära kõik ülesanded, mis on teie KOV-i sotsiaaltöötajate pädevuses sotsiaalvaldkonnas:

- arengukava koostamine ja täiendamine
- projektide kirjutamine ja elluviimine
- riigihangete läbiviimine
- eelarve koostamine
- üldaktide eelnõude, eeskirjade ja standardite ettevalmistamine
- ettepanekute tegemine volikogule või vastavale volikogu komisjonile
- valdkondlike MTÜ-dega koostöö tegemine
- sotsiaalteenuse delegerimine MTÜ-dele
- valdkondlike esindusorganisatsioonidega koostöö tegemine
- uuringute, analüüside tegemine/tellimine

12. Kui palju tuleb ette seda, et teie KOV-i sotsiaaltöötajad (ametnikud) peavad tegelema otseselt sotsiaalteenuse osutamisega (nt. sotsiaaltransporditeenus, koduteenus, tugiisikuteenus jne)?

- Seda ei juhtu mitte kunagi
- Seda on ette tulnud üksikutel erakorralistel juhtudel
- Seda tuleb ette üksnes siis, kui tekib vajadus teenuse osutajat asendada
- Seda juhtub üsna tihti, kuna sobivat teenust/teenuse osutajat ei ole
- Sotsiaaltöötaja tegeleb pidevalt teenuse osutamisega, see on tema igapäevane ülesanne

13. Kas tunnete, et viimase 3 aasta jooksul on teie KOV-ile sotsiaaltöö ülesandeid juurde tulnud?

- Jah
- Ei
- Ei oska öelda

14. Kui leiate, et ülesandeid on juurde tulnud, siis tooge näiteid selle kohta.

.....

15. Tooge näiteid kõige ebatavalisematest ülesannetest, mida teie KOV-i sotsiaaltöötaja(d) on täitnud oma erialast tööd tehes.

.....

16. Hinnake 10-pallisel skaalal, kuivõrd piisvad on teie KOV-i sotsiaaltöötaja(te) oskused ja teadmised, et lahendada kohaliku tasandi sotsiaalprobleeme?

Puuduvad oskused ja teadmised 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Väga head oskused ja teadmised

17. Milliseid oskusi oleks kõige enam vaja teie KOV-is sotsiaaltöötaja(te)l täiendada? (Vali maksimaalselt 3 varianti!)

- Erialaseid oskusi (nt klienditöö, juhtumikorralduslikke oskusi jne)
- Eneseväljendusoskusi (sh nii kirjalikku kui ka suulist)
- Juhtimisoskusi (sh nii personali kui ka protsesside)
- Planeerimis- ja analüüsioskusi
- Enesehoidmise oskusi
- Projektijuhtimise oskusi
- Arvutioskust
- Keelteoskust
- Muu...

18. Mis valdkonna koolitust vajaks teie KOV-i sotsiaaltöötaja(d) hetkel enim?

.....

19. Kelle ülesandeks peamiselt on teie KOV-is tegeleda sotsiaalvaldkonna arendustööga? (Vali kõik sobilikud variandid!)

- Vallavanem/linnapea
- Valdkonna eest vastutav abivallavanem/abilinnapea
- KOV-i arendusnõunik
- Sotsiaalosakonna juhataja, sotsiaalnõunik või sotsiaaltöötaja
- Spetsiaalselt tööle võetud sotsiaalvaldkonna arendusnõunik
- Muu.....

20. Iseloomusta teie KOV-i sotsiaalvaldkonda juhtiva volikogu komisjoni rolli arendustegevuses.

- Komisjon on sisuliselt arendustegevusse kaasatud üksus (spetsialistidega koostööd tegev ja nende algatusi toetav)
- Komisjon on spetsialiste toetav struktuur (iseseisvaid algatusi ei tee, kuid toetab spetsialistide algatusi)
- Komisjon tegeleb pigem üksikjuhtumite arutamisega kui sisulise arendustegevusega
- Komisjonil sisulist rolli ja vaadet sotsiaaltöö arendamisele ei ole
- Komisjoni roll on arusaamatuks jäänud

21. Millised uued sotsiaalteenused on teie KOV-is viimase 5. aasta jooksul välja arendatud?

.....

22. Märki ära kõik allikad, mille abil on teie KOV-is toimunud sotsiaalvaldkonna arendustöö:

- Koostöö sõpruslinnadega või –valdadega
- Õpitud teiste riikide kogemustest
- Õpitud teiste Eesti KOV-ide kogemustest
- ESF, Norra, Šveitsi vms rahastatud projektide abil
- Koostööprojektid teiste KOV-idega
- Sotsiaalvaldkonna töötajate õppereisid
- Tihe koostöö esindusorganisatsioonidega
- Maakondlikud/piirkondlikud arendusseminarid
- Uuringute põhjal
- Muu

23. Mis on teie KOV-i peamised tugevused sotsiaaltöö korraldamisel? (Vali maksimaalselt 3 varianti!)

- Kompetentsed ja haritud sotsiaaltöötajad

- Kompetentsed ja haritud teised sotsiaalvaldkonna töötajad või teenuse osutajad
- Sotsiaaltöötajate hulk on piisav
- Otsustajad (volikogu/valla-või linnvalitsus) hindavad sotsiaaltööd ja sotsiaaltöötajaid
- Sotsiaalvaldkonda rahastatakse võrdses mahus teiste valdkondadega
- Kirjutatakse ja viiakse ellu erinevaid sotsiaalvaldkonna projekte
- KOV-is on piisavalt sotsiaalvaldkonna teenuse osutajaid (MTÜ-d, ettevõtted jne)
- Abivajajatele on kõik vajalikud teenused välja töötatud
- Tugev ja ühtehoidev kogukond, mille tulemusena paljud probleemid lahendatakse kogukonna toel
- Muu.....

24. Mida peate suurimateks probleemideks oma KOV-is sotsiaaltöö tegemisel ning valdkonna arendamisel?(Vali maksimaalselt 3 varianti!)

- Otsustajate (volikogu/valla-või linnavalitsus) vähene huvi sotsiaalvaldkonda arendada
- Sobilike sotsiaalvaldkonna spetsialistide ja töötajate puudus kohalikul tasandil
- Sotsiaaltöötajate ametikohtade vähesus
- Sotsiaaltöötajate enesetäiendamise võimaluste piiratus
- Sotsiaaltöötajate vähesed arendustöö oskused (nt projektijuhtimine jne)
- Abivajajate hulga pidev suurenemine
- Sihtgruppide väiksus konkreetsete teenuste arendamiseks
- Sotsiaalteenuste vähesus
- Teenuse pakkujate vähesus/puudumine piirkonnas
- Riigipoolsed kõrged nõudmised ja standardid
- Valdkondlike juhendite ja nõustamise puudumine riigitasandil
- Muu...

25. Mida peate suurimaks strateegiliseks väljakutseteks Eesti sotsiaaltöö jaoks?

- Riigi/piirkonna pikemaajalise arenguperspektiivi puudumine, sellest tulenev väljaränne, sh probleemid jäävad sotsiaaltöötajate lahendada
- Madalad sissetulekud (nii palgad kui sotsiaalkindlustushüvitised), mis takistavad kogukonna arengut üldiselt, sh sotsiaaltöö arengut
- Töötus ja sellega kaasnevad probleemid (alkoholism, laste vaesus, perevägivald jms)
- Perekondade lagunemine/nõrgenemine, mille tõttu järjest rohkem ülesandeid jääb sotsiaal-, haridus- ja meditsiinivaldkonna töötajate kanda
- Suurenevad erinevused piirkondade, kogukondade, üksikisikute vahel hariduses, sissetulekutes, eneseteostuse võimalustes jms, mis lõpptulemusena viivad ühiskonna sidususe nõrgenemisele/kadumisele.

26. Kas teie KOV-i mõni sotsiaaltöötaja täidab ka igapäevaselt mõne teise valdkonna ülesandeid (nt. noorsootöö, haridus, arendus, kultuur, haldus, asjaajamine, maakorraldus, ehitus, raamatupidamine jne)?

- Jah
- Ei

27. Kui mõni teie sotsiaaltöötaja seda teeb, siis millise valdkonna ülesandeid ta täidab?

.....

28. Hinnake 10-pallisel skaalal, kui tihti tuleb ette, et teie KOV-i mõni sotsiaaltöötaja peab jooksvalt lahendama üksikuid mõne teise valdkonna ülesandeid?

Mitte kunagi 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Igapäevaselt

29. Kui teie KOV-i sotsiaaltöötaja(d) on pidanud täitma jooksvalt teise valdkonna ülesandeid, siis tooge välja mõned näiteid selle kohta?

.....

30. Kui teie KOV-is on mõni hea ja eriline sotsiaalvaldkonna algatus, ettevõtmine, teenuse käivitamine või arendamine toimunud KOV-i algatusel, siis kirjeldage seda lühidalt.

.....

31. Kui teie KOV-is on mõni näide selle kohta, kuidas mõni sotsiaalvaldkonna algatus, ettevõtmine, teenuse käivitamine või arendamine on läbi kukkunud, siis kirjeldage lühidalt selle peamisi põhjuseid.

.....

32. Kui teil on lisada veel mingeid täiendusi ja mõtteid seoses kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö korralduse ja sotsiaaltöötajate tööülesannetega, siis kirjutage need siia.

.....

Aitäh vastamast!

Lisa 2

Intervjuu küsimused:

1. Mis on Teie hinnangul Eesti kohalikes omavalitsuses tehtava sotsiaaltöö peamised tugevused?
2. Mida peate käesoleval hetkel kohalike omavalitsuste sotsiaaltöö suurimaks nõrkuseks?
3. Millised on tüüpilised vead, mis Teie teadmiste kohaselt omavalitsuse sotsiaaltöös ette tulevad ja mille vältimiseks oleks vaja spetsiifilisi koolitusi? Milliseid oskuseid Teie hinnangul sotsiaaltöötajad juurde vajaksid?
4. Kes peaks Teie meelest tegelema kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajate koolitamisega?
5. Millised on peamised teemad, mille lahendamiseks seoses kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajad Teie (Teie asutuse) poole pöörduvad?
6. Millistes olukordades, probleemide või teemade esilekerkimisel pöördate Teie ise (Teie asutus) kohalike omavalitsuste poole?
7. Kuidas Te kirjeldate oma (Teie asutuse) kõige tähtsamat sisulist rolli Eesti sotsiaaltöö arendamisel?
8. Millele peaks Teie hinnangul keskenduma järgneva 5-10 aasta jooksul Eesti sotsiaaltöö arendamisel kohalikul tasandil?
9. Kuidas ja kelle kaudu peaks Teie hinnangul jõudma innovatsioon kohaliku tasandi sotsiaaltööni?
10. Kuidas Te prognoosite käivituva haldusreformi mõju Eesti sotsiaaltöö korraldusele?
11. Kui soovite lisada muid täiendavaid mõtteid seoses kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö korraldamisega, siis kõik arvamused on teretulnud?

Lisa 3

Tabel 1. Sotsiaaltöötajate haridus

	Sotsiaaltöötajate arv kokku	nendest kõrgharidusega	sh vastava erialase kõrgharidusega
Maakond			
Harju	58	48	41
Hiiu	9	4	2
Ida-Viru	24	17	11
Jõgeva	29	26	24
Järva	19	16	11
Lääne	18	12	10
Lääne-Viru	36	32	28
Põlva	24	15	11
Pärnu	54	46	39
Rapla	19	18	13
Saare	27	22	15
Tartu	82	71	57
Valga	28	17	10
Viljandi	22	15	11
Võru	22	17	12
Kokku:	471	376	295
%	100	80	63

Andmed kajastavad 194 KOV-i

Allikas: autori koostatud kasutades Sotsiaalministeeriumi kogutud algandmeid (täiendatud kohalike omavalitsuste kodulehekülge põhjal).

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Mariliis Raidma,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Sotsiaaltöö korraldus Eesti kohalikes omavalitsustes ja selle arenguvõimalused,

mille juhendaja on Jüri Kõre,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 31.05.2016